

Perhetukien merkitys pienten lasten vanhemmille

- Miten vanhemmat kertovat perhetukien vaikuttavan kotiin jäämiseen?

Meri-Tuuli Lehmuskallio (88096)

Tampereen yliopisto

Sosiaalitutkimuksen laitos

Sosiaalipolitiikka

Pro gradu

Ohjaaja: Ritva Nätkin

03.11.2010

TIIVISTELMÄ

TAMPEREEN YLIOPISTO

Sosiaalitutkimuksen laitos

LEHMUSKALLIO MERI-TUULI: Perhetukien merkitys pienten lasten perheille – Miten vanhemmat kertovat perhetukien vaikuttavan kotiin jäämiseen?

Pro gradu -tutkielma, 95 sivua, 6 liitesivua

Sosiaalipolitiikka

Ohjaaja: Ritva Nätkin

Marraskuu 2010

Tutkielmani käsittelee pienten lasten vanhempien käsityksiä perhetukien merkityksistä sekä heidän perustelujaan omille valinnoilleen perhetukien käyttöön tai käyttämättä jättämiseen liittyen. Tutkielmassa tarkastellaan myös vanhempien näkemyksiä siitä, miten perhetuet vaikuttavat vanhempien kotiin jäämiseen ja heidän taloudelliseen tilanteeseensa. Erityisenä mielenkiinnon kohteena tutkielmassa on pidetty kuntalisän osuutta perhetukien kerrotuissa merkityksissä ja vaikutuksissa.

Tutkimusaineisto on kerätty vantaalaisten pienten lasten vanhempien teemahaastatteluilla. Kriteerinä oli, että perheissä oli haastattelua edeltäneen vuoden vaihteessa alle kaksivuotias lapsi. Vanhempien haastattelut tehtiin teemahaastattelumenetelmällä, ja tutkimusmetodinä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Aiemmissä tutkimuksissa on todettu, että Suomessa lastenhoidon tuet ovat muihin Pohjoismaihin nähden matalia, mutta Suomessa kotihoidon aika on huomattavasti pidempi kuin naapurimaissa. Lisäksi lastenhoidon tukeminen kattaa Suomessa kaikki pienten lasten päivähoitomuodot. Useissa lähteissä katsotaan Suomen kotihoidon tuen kuitenkin haittaavan naisten työllistymistä ja vaikuttavan negatiivisesti sukupuolten väliseen tasa-arvoon erityisesti työuriin liittyen. Pienten lasten äitien käyttäessä huomattavasti suuremman osan perhevapaista kuin isät kohdistuu tukien aiheuttama taloudellinen rasitus erityisesti naisiin ja naisvaltaisille aloille. Isien osallistumista lastensa hoitoon yritetään Suomessa kuitenkin lisätä erityisesti isille suunnatuilla etuuksilla.

Perhetuet, joiden määrä muotoutuu perheen koon ja palkkatulojen mukaan, olivat merkittävä tulonlähde kotona hoidettavien pienten lasten perheille. Vanhemmat pitivät kuntalisän saamista positiivisena merkinä kunnan perhepolitiikasta. Yksittäisen tuen määrää merkittävämpi tekijä oli eri tukien ja tulojen yhteenlaskettu summa. Kaikki aineiston vanhemmat olivat sitä mieltä, että perhetukien tulisi olla korkeammat. Suuressa osassa perheistä toinen vanhempi oli kotona lastensa kanssa niin kauan kuin perheen varat riittivät. Tämä tarkoittaa siis sitä, että tukien määrä vaikutti monissa perheissä myös kotonaolon pituuteen. Niille, joille kotihoito oli erityisesti arvovalinta, tukien suuruuden merkitys oli vähäisempi eikä vaikuttanut samalla tavalla kotonaolon pituuteen kuin niillä, jotka pitivät päivähoitoa hyvänä vaihtoehtona pienille lapsille.

Asiasanat: perhetuki, kotihoidon tuki, lapsiperhe, kuntalisä, vanhemmat

ABSTRACT

UNIVERSITY OF TAMPERE

Department of Social Research

LEHMUSKALLIO MERI-TUULI: The significance of family benefits to parents of young children - How parents consider the family benefits to affect the decision to stay at home with young children?

Master`s Thesis

Social Policy

Supervisor: Ritva Nätkin

November 2010

The aim of this study is to find out how parents of young children give meaning to family benefits and how parents reason their choices of using or not using child home care allowances. The study also explores the effects the allowances have on the decisions regarding whether or not the parents stay at home to take care of their children. Additionally, the role and importance of town benefit to the parents' decision making as well as parents' views on the family allowances and their financial situation are assessed.

The research data consists of nine semi-structured interviews of parents of small children. All the families live in Vantaa, Finland. They were chosen because the amount of town benefit is the same for all of them, but different elsewhere. All the families had at least one child under the age of two, which meant that the families had the option to choose between daycare and the home care allowances including the town benefit. The current study is qualitative in nature, and the method of analysis is content analysis.

In previous studies it has been noted that family allowances in Finland are lower than in other Nordic countries. In Finland, however, it is possible to receive child home care allowances for a significantly longer time period than in the other Nordic countries. Finnish allowance system differs from others also in the way it financially supports all the available child care options. Some previous studies have suggested that a long home care allowance period may cause inequality between women and men as in most cases it is the mother in the family who stays at home with children. Long home care allowance period also limits women's employment opportunities and career options. Additionally, as mothers of young children most often are on the family leaves instead of fathers most of the costs caused by family leaves are paid by industries dominated by women. There have been suggestions to increase the participation of fathers by improving the benefits targeted only to fathers.

Family allowances were a significant source of income for the families, whose children are taken care of at home. Parents considered the town benefit a positive sign showing that the town supports home care. The total sum of all allowances added up was considered more important than the amount of any separate allowance, such as town benefit. All the parents considered the allowances to be too small and wished they were larger. In most of the families one of the parents looked after the child at home as long as the family could afford it. This finding suggests that allowances may also affect the length of the home care. For those parents staying at home for ideological purposes (e.g., because they highly valued home care), the amount of the allowances was not so important.

Key words: parental leave, home care allowance, subsidization, home care

Sisällysluettelo

1 Johdanto	1
2 Perhepolitiikka vanhempien valintojen takana	2
2.1 Suomalainen perhepolitiikka	2
2.2 Perhepolitiikka Pohjoismaissa ja Euroopan unionissa.....	5
2.3 Suomalaisen perheen arkea	8
2.3.1 Perheen ja työn yhteensovittaminen	8
2.3.2 Lastenhoidon valintojen ideologiat	12
2.3.3 Isät lasten hoitajina	15
2.3.4 Lapsiperheiden taloudellinen tilanne	18
2.4 Kotihoidon tuki	22
2.5 Lasten kotihoidon tuen kuntalisä	24
2.6 Vantaan tilanne kotihoidon tuen kuntalisän muutoksessa	27
3 Tutkielman toteutus	31
3.1 Tutkimuskysymykset	31
3.2 Aineisto ja sen kerääminen	31
3.3 Aineiston analysointimenetelmät	34
4 Haastateltujen vanhempien kertomia vaikutuksia, valintoja ja merkityksiä.....	36
4.1 Työn ja perheen yhteensovittaminen	37
4.2 Perhetukien merkitys ja kerrottu vaikutus.....	42
4.3 Vanhempien valintojen merkitykset	47
4.4 Vapaa-aika pienten lasten perheissä.....	54
4.5 Taloudellinen päätöksenteko	56
5 Johtopäätökset	60
5.1 Lastenhoito taloudellisina valintoina.....	60
5.2 Lastenhoito ideologisina valintoina	63
5.3 Vanhemmus ja työura	66
5.4 Isän ja äidin välinen työnjako	69
5.5 Rahatalous	72
6 Pohdinta.....	77
6.1 Tulot, tuet ja perheen taloudellinen tilanne	77
6.2 Perhepolitiikka.....	83
6.3 Jatkotutkimusehdotuksia	86

Lähteet.....	88
LIITE 1.....	96
LIITE 2.....	97
LIITE 3.....	98
LIITE 4.	101
Taulukko 1: Kotihoidon tuki	22
Taulukko 2: Kuntalisää maksavien kuntien määrä.....	25
Taulukko 3: Vantaa-lisän vaihtelu vuosina 1997-2010.....	28
Taulukko 4: Tulokset tiivistetysti.....	76
Taulukko 5: Tuet eri tuloluokissa.....	78
Taulukko 6: Päivähoitomaksut eri tuloluokissa.....	79
Taulukko 7: Tukien ja tulojen erotus.....	81

1 Johdanto

Vuonna 2008 suomalaisissa perheissä oli yli miljoona lasta. Ennen lasten kouluikään tuloa useimmat perheet käyttävät lähes kaikkia yhteiskunnan tukemia hoitomuotoja. Aluksi vanhemmat hoitavat lastaan kotona vanhempainrahan turvin, sitten useimmat perheet käyttävät jonkin aikaa kotihoidon tukea. Ennen koulua lapsia hoidetaan vielä kunnan järjestämässä päivähoidossa tai perhepäivähoidossa, tai perhe järjestää itse päivähoidon yksityisen hoidon tuella. Edellisten lisäksi suuri osa suomalaisista 6-vuotiaista osallistuu maksuttomaan, puolipäiväiseen esiopetukseen. (Halko & Mikkola & Ruuskanen 2010, 69; Sosiaali- ja terveysministeriö 2006)

Perhepolitiikka on siis hyvin merkittävässä osassa suomalaisten lapsiperheiden arkea. Perheiden tukemisen muutokset alkoivat kiinnostaa minua, kun kotikaupungissani Vantaalla lasten kotihoidon tuen kuntalisissä tapahtui muutoksia lähes vuosittain. Ennen muutoksia eri puolueet väantävät kättä siitä, mihin suuntaan perhepolitiikkaa viedään. Usein vastakkain ovat kotihoito ja päivähoito. Kotihoidon kannalla olijat käyttivät argumenttinaan lapsen etua, mikä liitetään elämän kiireettömyyteen, lapsen rytmisessä elämiseen, turvallisuuteen, sairastelukierteen ehkäisyyn sekä läheisyyteen. Kotihoidolla on harvoin varsinaisia vastustajia, mutta vasta-argumentit tukia päätettäessä liittyvät siihen, että naisilla olisi miesten kanssa yhtäläinen oikeus ja velvollisuus työntekoon ja miehillä yhtäläinen oikeus vapaan pitämiseen. Puolueiden edustajat joutuvat arvioimaan sitä, kumpi maksaa pitkällä tähtäimellä enemmän: päivähoitopaikkojen lisääminen vai kotihoidon tukeminen. Arvioiden perusteella edustajien tulee vuosittain tehdä kaupunkia hyödyttävät ratkaisut.

Tutkielmani tarkoituksena on tutkia, mitä merkitystä perhetuilla on pienten lasten vanhemmille ja kuinka lapsiperheiden vanhemmat perustelevat omia valintojaan perhetukien käyttöön tai käyttämättä jättämiseen. Tutkin myös perhetukien vanhempien kertomaa vaikutusta vanhempien kotiin jäämiseen. Erityisenä mielenkiinnon kohteena pidän vanhempien näkemyksiä kuntalisän osuudesta perhetukien merkityksiin ja vaikutuksiin.

Perheitä on tutkittu viimeisen vuosikymmenen aikana useilla tutkimuksilla, sillä muun muassa sosiaalipolitiikan rahoituksen riittävyys eri perhepolitiikan toimintoihin on aina mielenkiintoinen aihe. Useassa tutkimuksessa käsitellään tutkimusaiheeni osa-alueita, mutta vastaavaa kvalitatiivista tutkimusta, jossa vanhempien mielipiteitä kysyttäisiin tästä näkökulmasta, en ole löytänyt.

Kuitenkin vanhempien näkökulman huomioon ottaminen perhepoliittisissa päätöksissä olisi tärkeää, ja siksi pidän omaa tutkimustani merkittävänä lisätiedon tuottajana.

Tutkielmani aluksi teen katsauksen kirjallisuuteen. Käsittelen sekä suomalaista että eurooppalaista perhepolitiikkaa. Suomalaisen perheen arkea tarkastelen erilaisista näkökulmista. Tukien tarkastelun aloitan kotihoidon tuesta. Kotihoidon tuen kuntalisää käsittelen kansallisella tasolla sekä Vantaan kaupungin näkökulmasta. Kirjallisuuskatsauksen jälkeen siirryn käsittelemään tutkimuksen toteutusta. Kolmannessa luvussa esittelen tutkimukseni tutkimuskysymyksiä sekä näkökulmia, joiden kautta haen kysymyksiä täydentäviä vastauksia. Kolmannessa luvussa esittelen myös tutkimusmenetelmää, tutkimuksen toteutusta sekä aineiston analysointitapaa. Neljänteen lukuun sijoittuvat haastatteluaineistot eli haastateltujen vanhempien kertomat vaikutukset, valinnat ja merkitykset sekä niiden analysointi. Tutkielmani tulokset ja johtopäätökset esittelen luvussa viisi. Tulos- ja johtopäätösluvun olen koonnut viidestä teemasta, jotka nousivat aineiston analyysin kautta. Viimeisessä luvussa pohdin tutkielmaa ja sen tuloksia laajemmassa kontekstissa ja esittelen jatkotutkimusehdotuksia.

2 Perhepolitiikka vanhempien valintojen takana

Aluksi esittelen suomalaista perhepolitiikan muutosta viime vuosisadalta tähän päivään. Toisessa osassa tarkastelen perhepolitiikkaa eurooppalaisessa kontekstissa. Vertaan suomalaista perhepolitiikkaa aluksi muiden Pohjoismaiden ratkaisuihin ja sitten muihin Euroopan unionin maiden perhepoliittisiin ratkaisuihin. Kolmannessa osassa käsittelen suomalaisen perheen arkea neljällä teemalla. Teemat valaisevat tavallisten suomalaisten lapsiperheiden perheen ja työn yhteensovittamista, lasten hoidon valintojen ideologioita, isien lastenhoitoa sekä taloudellista tilannetta. Neljännessä osassa käsittelen kotihoidon tukea, joka on mielestäni merkittävin lasten kotihoitoon vaikuttava tuki ja sen tunteminen on edellytys vanhempien päätöksenteon ymmärtämiseen. Kuntapolitiikassa päätettävää lasten kotihoidontuen kuntalisää käsittelen osassa viisi. Viimeisessä kirjallisuuskatsauksen osassa esittelen Vantaan kaupungin maksamaa kuntalisää, Vantaa-lisää, sekä Vantaa-lisän muutoksia ja syitä muutosten takana.

2.1 Suomalainen perhepolitiikka

Perheen koko ja muoto saattavat vaikuttaa merkittävästi perheiden lastenhoitopäätöksiin. Tässä työssä tulkitsen perheen, kuten laissa (20.12.1996/1128) kotihoidon tuesta. Perheellä tarkoitetaan ”yhteistaloudessa eläviä vanhempia tai muita huoltajia sekä vanhemman tai muun huoltajan kanssa

yhteistaloudessa avioliitossa tai avioliitonomaisissa olosuhteissa elävää henkilöä alaikäisine lapsineen.” Perhepolitiikalla tarkoitetaan tietoista suunnitelmallista ja suunnattua julkisten viranomaisten interventiota perheen rakenteeseen ja toimintaan. (Lewin-Epstein ym. 2000, 386.) Hyvinvointivaltiossa perhepolitiikkaan kuuluvat sekä lapsiperheiden hyvinvointi sekä sosiaalinen turvallisuus. Julkisen vallan on tarkoitus tasata vanhemmille lapsista aiheutuvia kuluja ja tarjota perheille sellaisia palveluja, jotka mahdollistavat työn ja perheen yhteensovittamisen. Erityisesti Pohjoismaissa perhepolitiikka on vaikuttanut merkittävästi myös naisten työskentelyyn kodin ulkopuolella. (Kontula 2004, 11; Sosiaaliturvan suunta 2004, 151-153.)

Hyvinvointivaltio toimii perhepolitiikassa perhettä ja markkinoita yhdistävänä tekijänä erityisesti perhekoon kasvuun, raskausaikaan, lastenhoitoon ja lasten koulutukseen liittyvissä asioissa. Lapsiperheiden sosiaalisen turvallisuuden pohjan luovat perhepolitiikan näkökulmasta lainsäädännön sosiaaliset oikeudet, palveluiden saatavuus ja niiden toimivuus sekä perheiden taloudelliset edellytykset. Perhepolitiikan pääpaino on ollut pääasiassa kodin ulkopuolisten palvelujen ja tulonsiirtojen kehittämisessä. (Hiilamo 1999.) Perhepolitiikan lisäksi asuntopolitiikan, ympäristö-, koulutus- ja työllisyyspolitiikan ratkaisut vaikuttavat merkittävästi lapsiperheiden elämään.

Valtion perhepoliittinen tuki vastaa osasta lastenhuollosta ja -hoidosta aiheutuvista kustannuksista. Lapsiperheiden perhepoliittinen tuki oli vuonna 2005 Suomessa 5,2 miljardia euroa, mikä oli noin kolme prosenttia bruttokansantuotteesta. Lapsiperheet saavat eniten tukea lapsilisien ja päivähoiton kautta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2006.)

Suomen perhepolitiikan tukijärjestelmät saivat alkunsa vuonna 1937, kun tarveharkintainen äitiysavustus otettiin käyttöön. Ensimmäinen universaali tukijärjestelmä oli lapsilisäjärjestelmä. Kaikille lapsiperheille maksettavia lapsilisiä on maksettu vuodesta 1948. Lapsilisät vaikuttivat tuolloin merkittävästi lapsiperheiden toimeentuloon, ja sen merkitykset olivat nähtävissä myös yhteiskunnallisella tasolla. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2006.) Vain sata vuotta sitten lasten päivähoitotoiminta oli lähes yksinomaan järjestöjen ja vapaaehtoistyön varassa. 1900-luvun puolivälissä oltiin yleisesti sitä mieltä, että varattomien perheiden äitien työssäkäynti oli välttämätöntä. Tuolloin ajateltiin päivähoitopalvelujen kuuluvan vain pienituloisille perheille. Pienten lasten äitien työssäkäynti oli epänormaalia, taloudellisen pakon sanelemaa ja osoitus köyhyydestä. (Anttonen 1999, 26-27 ; Ilmakunnas 1993, 16.)

1960-luvulla julkisen vallan organisoimaa päivähoitoa vaadittiin jo monesta poliittisesta suunnasta, jolloin sukupuolten välisen tasa-arvon saavuttaminen ja lisätyövoiman tarve olivat merkittäviä argumentteja. Laki lasten päivähoidosta säädettiin ja astui voimaan vuonna 1973. Päivähoitolain myötä lasten päivähoito siirtyi lastensuojelulain piiristä sosiaalipalveluksi. Perhepäivähoito hyväksyttiin tuolloin päiväkotihoidon kanssa tasavertaiseksi hoitomuodoksi. Lasten päivähoidosta on vähitellen kehittynyt merkittävin lapsiperheille suunnatuista sosiaalipalveluista. (Anttonen 1999, 26-27 ; Ilmakunnas 1993, 16.)

1970-luvulla päivähoitopaikkojen määrä nousi räjähdysmäisesti. Kunnallinen päivähoito ei tuolloin kuitenkaan ollut universaali oikeus, vaikka laki oli senkaltaisesti haluttu asettaa. Vielä 1980-luvun alkuun asti lapset valittiin päiväkoteihin vanhempien tulojen perusteella niin, että hyvätuloisten perheiden lapset jäivät ilman päivähoitopaikkaa. Kun päivähoiton laajenemisen tarve kasvoi, nousi lasten kotihoidon tukeminen julkiseen keskusteluun. Keskustelun seurauksena säädettiin vuonna 1996 uudet lait sekä päivähoitopaikoista alle kolmevuotiaalle että kotihoidon tuesta. Näistä enemmän myöhemmissä luvuissa. (Anttonen 1999, 27; Rauhala 1996, 174.) Suomessa veroista vähennettävistä lapsivähennyksistä luovuttiin vuonna 1994, jolloin lapsilisien määrää korotettiin. Verovähennykset ja lapsilisät olivat ennen päivähoitoa olleet tärkeimmät perhepolitiikan muodot Suomessa. (Anttonen, 2003,161.)

Työpolitiikan tutkija Anita Haatajan mukaan (2008, 71) pienten lasten vanhempien osuus työelämässä on viimeisten parin kymmenen vuoden aikana vähentynyt, jos sitä verrataan kokonaistyöllisyyteen. Pääsyy tähän on väestön ikääntyminen. Naisten työllisyysasteeseen vaikuttavat kuitenkin merkittävästi äitien työmarkkinavalinnat. Pienten lasten vanhempien työllisyyteen vaikuttavat vanhempien tavat jakaa perhevapaita. Isien perhevapaat ovat yleensä lyhyitä ja he hyödyntävät perhevapaita harvemmin kuin pienten lasten äidit. Äitien työllisyysasteeseen vaikuttavat suuresti perhevapaiden laatu, pituus ja päivähoitopaikkojen tarjonta. Useissa lähteissä katsotaan Suomen kotihoidon tuen haittaavan naisten työllisyyttä ja vaikuttavan negatiivisesti sukupuolten tasa-arvoon erityisesti työurien suhteen. Naiset, joiden koulutus on matala tai joilla ei ole vakituista työpaikkaa, käyttävät eniten pitkiä lastenhoitovapaita ja jättäytyvät näin pois työelämästä. (kts. Anttonen & Sointu 2006; Hiilamo 2006; OECD 2005)

Suuri perhepoliittinen kehityshaaste on edelleen työssäkäynnin, hoivan ja tulonsiirtojen yhdistäminen. Sosiaali- ja terveystyöpolitiikan tutkija Heikki Hiilamon (2006,155) mukaan perhetuista huolimatta naisten maksettavaksi jää suurempi osa lapsesta aiheutuvista kustannuksista, sillä vaikka lasten hoitoon liittyvät edut ovat sekä miesten että naisten ulottuvilla, käytännössä lähes

yksinomaan naiset käyttävät niitä. Kehittyntykään perhepolitiikka ei pysty poistamaan sukupuolista epätasa-arvoa, vaikka asiaan on pyritty vaikuttamaan muun muassa vanhempainloman isäkiintiöillä. Suomalaisessa perhepolitiikassa on vielä runsaasti kehitettävää. Seuraavaksi siirrytään käsittelemään perhepolitiikkaa laajemmassa kontekstissa, jolloin suomalaisen perhepolitiikan tasoa ja kattavuutta on helpompi suhteuttaa muiden maiden perhepolitiikkoihin.

2.2 Perhepolitiikka Pohjoismaissa ja Euroopan unionissa

Perhepolitiikan tutkija Pentti Takalan (2005) toimittamassa teoksessa *Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin?* suomalaiset tutkijat ottavat kantaan erilaisiin perhepoliittisiin kysymyksiin perheen muutoksista sairaan lapsen sosiaaliturvaan. Teoksessa Takala toteaa, että pohjoismainen perhepolitiikka tähtää siihen, että perheessä voi olla sekä kaksi elättäjää että kaksi hoitajaa. Hyvälaatuinen ja kaikille tarjolla oleva julkinen päivähoito ja pitkät perhevapaat, jotka korvaavat menetetyt tulot, tekevät Pohjoismaissa perhe-elämän ja työn yhteensovittamisen mahdolliseksi. Pohjoismainen perhepolitiikan malli on hyvin moninainen, kuten ovat pohjoismaiset perhemuodot ja – ideologiatkin. Valintojen mahdollisuus on siksi pyritty tekemään mahdollisimman laajaksi. Pohjoismainen perhepolitiikan malli osoittautuu hyvin toimivaksi, kun sitä tarkastellaan lasten köyhyyden näkökulmasta. Köyhyys on Pohjoismaissa hyvin vähäistä, mihin merkittävin syy ovat juuri perhepoliittiset tuet. (Mt., 51-52.)

Suomessa ja Ruotsissa perhepoliittiset päätökset perustuvat erilaiseen retoriikkaan. Suomessa kotihoitoa perustellaan lapsen edulla, eli koti on pienelle lapselle paras hoitopaikka. Meillä halutaan korostaa myös naisten kotona tekemän työn arvoa. Koska kunnallisessa päivähoidossa olevien lasten hoitoa tuetaan, tuetaan myös kotona hoidettavien lasten perheitä. Yksi merkittävä tekijä Suomessa on perheiden vapaus valita eri hoitomuotojen väliltä. Vapaus on laaja, sillä yhteiskunta tukee kaikkia muotoja jollain tavalla. Ruotsissa vapaus valita katsotaan liittyvän lähinnä äidin oikeuteen saada lapsensa hoitoon, jotta hänellä olisi samat oikeudet osallistua työelämään kuin lapsettomilla naisilla. (Mt., 41.) Vaikka isille tarkoitettujen perhevapaiden käyttöaste Pohjoismaissa on korkea verrattuna muihin maihin, perhevapaat eivät suinkaan jakaudu tasaisesti miesten ja naisten kesken. Suomessa naiset käyttivät vuonna 2003 jopa 95 prosenttia perhevapaiden päivistä. (Nielsen 2003; ref. Takala 2005, 37.) Sen jälkeen miesten osuus perhetukien käytössä on todennäköisesti hiukan noussut.

Sosiaalipolitiikan tutkijat Anneli Anttonen ja Liina Sointu ovat tehneet 12 Euroopan maan pienten lasten ja ikääntyvien hoivasta vertailututkimuksen: *Hyvinvointivaltion rajat. Hoivapolitiikka*

muutoksessa. Anttosen ja Soinnun (2006, 56-57, 72) mukaan Suomessa ja Norjassa alle kolmevuotiaita lapsia on päivähoidossa Tanskaa ja Ruotsia vähemmän siksi, että Suomessa ja Norjassa on mahdollista hoitaa lapsia valtion maksamalla kotihoidon tuella. Vanhempainvapaan päättymisen jälkeen Norjassa maksetaan kotihoidontukea alle kaksivuotiaista ja Suomessa alle kolmevuotiaista lapsista. Laajasta julkisesta vastuusta pohjoismaisessa päivähoidossa kertoo se, että Norjaa lukuun ottamatta lasten päivähoito on sosiaalinen oikeus.

Suomi poikkeaa negatiivisesti muista Pohjoismaista äitiys- ja hoitovapaan ajalta maksettavista huomattavasti matalammista etuuksista. Suomessa ei vapaiden käytössä ole myöskään juuri mitään joustoja. Positiivisesti Suomi erottuu pitkällä hoitovapaalla, joka poikkeaa jopa Norjastakin, sillä Norjassa kotihoidon tukea käytetään lähinnä työajan lyhentämiseen. Lisäksi sitä maksetaan Norjassa vain lapsen kaksivuotissyntymäpäiviin asti. (Mt., 116-117.)

Euroopan unioniin kuulumisen vaikuttaa myös jäsenmaiden perhepolitiikkaan. Aluksi 1990-luvun alussa Unioni pyrki vaikuttamaan suosituksilla jäsenmaiden ratkaisuihin naisten työssäkäyntiä edistävästi. (Euroopan neuvoston suositus 92/241/EEC) Varsinaisesti kuitenkin kaksi direktiiviä ovat pakottaneet Euroopan unionin jäsenmaat omaksumaan EU:n mukaiset pienten lasten perheitä ohjaavat käytännöt.

Direktiivi äitiysvapaasta sekä raskaana olevien ja vasta synnyttäneiden työssä käyvien naisten suojelusta ja terveydestä takaa äideille 14 viikon mittaisen yhtäjaksoisen, palkallisen äitiysvapaan. Palkan kompensaaion suuruutta ei tässä direktiivissä ole kuitenkaan asetettu. (Euroopan neuvoston direktiivi 92/85/ETY)

Toinen direktiivi koskee vanhempainvapaita. Direktiivin mukaan työtä tekevilla naisilla ja miehillä on oikeus yksilölliseen vähintään kolmen kuukauden pituiseen vanhempainvapaaseen. Tämän vanhempainvapaan tulee olla äitiysvapaasta erillinen. Vanhempainvapaan aikataulu on erittäin joustava, sillä direktiivin mukaan se tulisi käyttää lapsen syntymän ja kahdeksan vuoden täyttämisen välisenä aikana. Kansalliset lait vanhempainvapaista määrittävät muun muassa vapaiden pituudet, korvaussummat sekä tarkemmat saantiehtot. (Euroopan neuvoston direktiivi 96/34/Ey)

Kansainvälisesti on edelleenkin harvinaista, että kaikki sosiaaliryhmät ovat yhden päivähoitopalvelun piirissä, kuten Pohjoismaissa. Esikoulu poikkeaa tässä positiivisesti muista päivähoitopalveluista, mutta monissa maissa se onkin opetus- ja kasvatushallinnon alaisuudessa, ja

sen tavoitteet ovat selkeästi kasvatukselliset. Useissa Euroopan maissa lapset aloittavat maksuttoman esikoulun jo kolmevuotiaina ja siirtyvät varsinaiseen kouluun kuuden tai seitsemän vuoden iässä. (Anttonen 2009, 80 ; Anttonen & Sointu 2006, 46-50.)

Suomi on ainoa läntisen Euroopan ja OECD-maa, jossa lasten päivähoito-osuudet eivät ole nousseet 1980-luvun lopulta. Suomen luvut ovat päinvastoin jopa hiukan laskeneet. Tämä johtuu muiden maiden lisääntyvästä naisten työssäkäynnistä ja Suomen kotihoidon tuesta, joka mahdollistaa lasten hoidon kotona. Suomen lukuja kaunistaa vielä esikoulujärjestelmä, jonka piirissä ovat lähes kaikki suomalaiset kuusivuotiaat. Suomessa universalismi ei siis tarkoita päivähoiton kattavuutta, vaan julkisen vallan tukea erilaisiin hoivan muotoihin. (Anttonen & Sointu 2006,73-75 ; Anttonen 1999.)

Vaikka Euroopan lastenhoitopolitiikan katsotaan olevan palvelukeskeinen, kotihoitoakin tuetaan useassa maassa, kuten edellä mainituissa Suomessa ja Norjassa, mutta myös Saksassa, Unkarissa ja Puolassa. Lasten kotihoidon tukeminen perustuu ajatukseen vanhempien ensisijaisuudesta pienten lastensa hoitajina. Kuitenkin esimerkiksi Unkarissa tukea maksetaan myös lasta kotona hoitaville isovanhemmille. Tukea maksetaan usein myös vanhemmille, jotka eivät ole työelämässä. Kotihoidon tuki onkin tavallaan vanhempainpalkan muoto, jonka avulla yhteiskunta tunnustaa pienten lasten hoivan tärkeyden. Kunnille ja valtiolle kotihoidon tuen maksamisen syyt ovat kuitenkin taloudelliset. Päivähoitopaikan perustaminen on lyhyellä tähtämellä kalliimpaa kuin kotihoidon tuen maksaminen. Yksi poliittinen syy lasten kotihoidon tuen puolesta Suomessa on ollut myös se, etteivät päiväkotihoidossa olevien lasten vanhemmat saa enemmän etuuksia kuin kotonaan lastaan hoitavat vanhemmat. (Anttonen & Sointu 2006, 73-75 ; Anttonen 1999.)

Eurooppalaisten perheiden tutkimuksesta (Larsen 2005, 115) ilmeni, että Euroopassa perheet taistelevat samankaltaisesti perheen ja työn yhteensovittamisessa. Perheiden ongelmat ja ratkaisut lasten hoidon suhteen ovat yllättävänkin lähellä toisiaan, vaikka mailla oli suuria eroavaisuuksia lasten hoidon tuissa. Erityisesti kahden työssä käyvän perheissä lasten päivähoiton aukioloajat sanelivat suureksi osaksi perheen päivärytmin koko Euroopan alueella.

Suomen perhepolitiikka sijoittuu Euroopan mittakaavassa varsin korkeatasoiseksi tukien kattavuuden näkökulmasta, mutta tukien määrät ovat varsin alhaiset. Lasten päivähoito-osuus ei ole pariin kymmeneen vuoteen noussut, mikä kertoo tason olleen varsin korkea jo aiemmin. Tasapainon tilanne kertoo myös suomalaisnaisten varsin korkean työllisyysasteen pysyvyydestä sekä perhepolitiikan perusajatuksen muuttumattomuudesta. Tasapaino on saavutettu aikaisemmin kuin muissa Euroopan maissa. Suomalaislapset aloittavat moniin Euroopan maihin verrattuna varsin

myöhään esikoulun, mutta vuoden kestävän esikoulun käy lähes kaikki kuusivuotiaat kaikista sosiaaliryhmistä. Euroopan neuvostossa laadittujen direktiivien myötä suomen perhepolitiikkaa ei tarvinnut muuttaa, sillä suomalainen perhepolitiikka on ylittänyt vaaditut asetukset jo kauan ennen direktiivien asetusta.

2.3 Suomalaisen perheen arkea

Tässä luvussa esittelen aluksi lasten vaikuttamista vanhempien työntekoon perheen ja työn yhteensovittamisen näkökulmasta sekä ideologioita lasten hoidon vaihtoehtojen välillä. Käsittelen myös perheiden perinteisen roolijaon murtumista isien lastenhoidon näkökulmasta. Lopuksi selvitän perheiden taloudellista tilannetta ansainnan ja kulutuksen kautta.

2.3.1 Perheen ja työn yhteensovittaminen

Suomen ollessa hyvin pitkään agraarinen maa sekä miehet että naiset antoivat molemmat oman yhtäläisen panoksensa työelämään. Eriytymistä alkoi tapahtua jonkun verran teollistumisen kaudella, kun työtä tehtiin aikaisempaa enemmän kodin ulkopuolella. Suomessa naiset ovat kuitenkin olleet kokopäiväisessä palkkatyössä varhaisemmin kuin muualla Euroopassa. (Kivimäki 2003, 190-192.) Naiset ovat siis toimineet miesten kanssa samoilla julkisilla alueilla ja olleet taloudellisesti itsenäisiä. Nykyään naisten palkkatyötä normalisoi sukupuolisopimus, jonka mukaisesti yhteiskuntapoliittisena perustana Suomessa on yksilöverotus, hyvinvointivaltion palvelut ja tulonsiirrot, ansiosidonnaisella päivärahalta pidettävät äitiys- ja vanhempainvapaat sekä pienten lasten korkeatasoinen julkinen päivähoito. Nämä kaikki tukevat ansiotyön ja perhe-elämän yhteensovittamista. (Lammi-Taskula 2004, 202.)

Perhepolitiikan tutkija Johanna Lammi-Taskulan (Mt., 202.) mukaan äitien työmarkkinoilla Suomessa on näkyvissä ”kahden kerroksen” malli, jossa osalla äideistä ura etenee melko vakaana kohtuullisen pitkistä perhevapaista huolimatta, mutta osalla suhde työmarkkinoihin on katkonainen ja epävarma pätkätyön, pitkien perhevapaiden ja työttömyyden vuorotellessa. Näyttää siltä, että mahdollisuus niin kotihoidon tukeen kuin osittaiseen hoitovapaaseenkin merkitsee eri naisryhmille eri asioita. Korkeasti koulutetuille ja helpommin työllistyville äideille nämä perhepoliittiset järjestelmät luovat liikkumavaraa. Heidän on mahdollista olla hoitovapaalla ja/tai halutessaan tehdä jonkun aikaa osa-aika työtä ja palata sen jälkeen tekemään työtä kokopäiväisesti. Tosin ne äidit, joilla on työsuhde voimassa tai työpaikka tiedossa, valitsevat harvemmin kotiin jäämisen, ainakaan niin pitkälle kuin lapsen kolmanteen syntymäpäivään saakka.

Monien lähteiden mukaan vähemmän koulutetuilla naisilla ei ole samanlaisia mahdollisuuksia tehdä valintoja työssäkäyntinsä suhteen kuin hyvin koulutetuilla. Jos äidillä ennen lapsen syntymää ei ole ollut työpaikkaa, on todennäköisempää, että hän jää kotihoidon turvin pidemmäksi aikaa kotiin lasta hoitamaan kuin hyvin koulutettu. Kotihoidon tuki toimii täten paitsi vaihtoehtona päivähoitopalvelun käytölle myös vaihtoehtona työttömyydelle. Kotihoidon tuesta on jossain määrin tullut tulonhankintamuoto työttömille ja heikosti koulutetuille naisille. Työttömyyden riski ei kuitenkaan poistu äideiltä perhevapaan myötä, ennemminkin päinvastoin. Lasten pitkän kotihoidon jälkeen on äidin vaikea vähäisellä koulutuksella löytää ainakaan vakituista kokopäivätyötä. (kts. Anttonen & Sointu 2006; Hiilamo 2006; OECD 2005; Repo 2005; Lammi-Taskula 2004) Toisaalta, vasta kun palkkatyöstä saadun korvauksen arvo ylittää selvästi kotityön arvon on äidin taloudellisesti kannattavaa siirtyä kodin ulkopuolelle töihin. (Ruuskanen 2010, 80.) Perhevapaiden käyttö on myös riippuvainen perheen taloudellisesta tilanteesta. Pienituloisimmilla ei välttämättä ole varaa pitää vapaita, ja suurituloisille perhevapaille jääminen taas tarkoittaa suhteellisesti huomattavampaa tulojen vähenemistä. (Sutela 2005, 25.)

Työn ja perheen yhteensovittamista tutkinut Minna Salmi (2000, 52) pitää pitkiä lastenhoitovapaita riskeinä sukupuolten tasa-arvon kannalta, koska hänen mukaansa vallitseva järjestelmä luo ansan naisille, niin kauan kuin juuri naiset pääasiassa käyttävät perhevapaat, ja niin kauan kuin koko asiaa pidetään lähinnä naiskysymyksenä. Perinteinen työnjako naisten ja miesten kesken lastenhoidossa ja kotitöissä säilyy muuttumattomana. Naisesta tulee ”lasten hoidon ekspertti”, jos vain nainen on vanhempainvapaalla. Tuolloin nainen hoitaa herkästi myös kotityöt. Kotitaloustöitä jaetaan vähemmän lapsen syntymän jälkeen kuin ennen sitä. Vaikka nainen palaisi töihin perhevapaiden jälkeen, työnjako kotitöissä jatkuu herkästi entisenlaisena. ”Kotityöt vähentävätkin erityisesti pienten lasten äitien vapaa-aikaa, mutta isien vapaa-aikaa ne puolestaan eivät vähennä” (Piekkola & Ruuskanen 2006, 34).

Jos haluaisimme muuttaa naisten ja miesten yhteiskunnallisia asemia ja mahdollisuuksia tasa-arvoisempaan suuntaan, sukupuolistunut ja sukupuolistava työnjako lastenhoidossa ja kotitöissä on paljon perusuonteisempi asia kuin usein halutaan tunnistaa. Tästä syystä muun muassa isäkuukausi ja sen vuodeksi 2010 säädetty pidentyminen ovat tärkeitä perhepoliittisia linjavetoja. (Salmi 2000, 52-53.) Isäksi tullessaan kaksi kolmesta miehestä käyttää lyhyen 1-3 viikon pituisen isyysvapaan, mutta vain 2-3 prosenttia heistä jää pidemmälle vanhempainvapaalle, ja ani harva mies hoitovapaalle (Salmi 2004, 5).

Työn organisoinnin tavat, työtehtävien ja henkilöstön mitoitus sekä työaikajärjestelyt säätelevät sitä, miten työn ja perheen yhdistäminen on mahdollista. Työhönottohaastattelussa on lain mukaan kiellettyä kysyä perhetilanteesta tai perheellistymiseen liittyvistä suunnitelmista. Monia työnantajia huolestuttavat vanhemmuuteen liittyvät kulut ja niin onkin helpompaa välttää sellaisen työntekijän palkkaamista, joilta on odotettavissa lastenhoitoon liittyviä poissaoloja. Kaikki lastensaamiässä olevat naiset ovat näin miehiä epäedullisemmassa asemassa työntekijöiksi. Hitaasti muuttuva perhevapaiden jakaminen vanhempien kesken ylläpitää siis samanaikaisesti naisten arvioimista toisen luokan työvoimaksi heidän kantamansa lastenhoitovastuun vuoksi. (Lammi-Taskula & Salmi 2005, 110-111, 122.) Työn ja perheen yhteensovittamisen ehdoista ja mahdollisuuksista ei ole kuitenkaan totuttu puhumaan työpaikoilla. Perhettä on pidetty yksityiseen alueeseen kuuluvana. Työelämä rakentuu edelleen paljolti miestä normina pitävän ideaalityöntekijän ajatuksen varaan.

Sosiaalipolitiikan tutkijoiden Taija Heimon ja Ritva Nätkinin (2007, 216) mukaan ”perhe ja työ näyttävät olevan kaksi eri maailmaa, joiden yhteensovittaminen aiheuttaa ristiriitaisuutta ja syyllisyyttä erityisesti naisille. Valinnat ja niiden seuraukset ovat ikään kuin naisten henkilökohtainen ongelma.” Kun ihmiselle ovat tärkeitä sekä työ että perhe-elämä, on joustavuus perheen tarpeiden ja työn vaativuuden suuntaan tarpeen. Tasapainon saavuttamiseen työn ja perhe-elämän välillä on tehtävä valintoja ja priorisoitava toisia toisten kustannuksella. Kahden äärimmäisyyden väliltä on löydettävä keskitie. Vanhempien on siis hyväksyttävä se tosiasia, että saa vain osan työelämän samoin kuin perhe-elämän hyvistä puolista samalla kun luopuu toisista. Tyypillisin kompromissi on työtehtävien karsiminen. (Lammi-Taskula & Salmi 2005, 121.)

Lastenhoidon vuoksi vanhemmat tekevät varsin vähän järjestelyjä työaikoihinsa. Erityisesti lyhennettyyn työaikaan siirtyminen on ollut vähäistä. Pienten lasten vanhemmat ovat yleensä vakinaisessa kokopäivätyössä. (Takala 2000, 139-143.) Lammi-Taskulan ja Salmen (2004, 44) tutkimuksessa kotona olevista, ansiotyöhön palaamassa olevista äideistä vain yksi kuudesta aikoi työskennellä osapäiväisesti. Neljäsosa äideistä olisi mielellään mennyt osa-aikatoihin, mutta ei pitänyt sitä mahdollisena taloudellisesti, työn luonteen takia tai koska osa-aikatyö ei heidän mukaansa ollut omalla alalla tarjolla. Vajaa kymmenesosa äideistä ei ollut edes tietoinen osittaisen hoitovapaan mahdollisuudesta. Vaikka osittaisen hoitovapaan käyttö on varsin vähäistä kaikissa naisryhmissä, korkeasti koulutetut äidit käyttävät sitä muita enemmän.

Vaikka vanhemmat olisivatkin valmiita joustamaan, työn tekemisestä joustaminen ei välttämättä ole mahdollista. 1990-luvun laman seurauksena työtahti kiristyi huomattavasti. Pienenevät työntekijämäärät kiristivät aikatauluja. Tuottavuus- ja joustavuusajattelu kasvattivat paineita.

Epävarmuus, kilpailu ja määräaikaisten työsuhteiden ovat lisääntyneet ja työ rasittaa henkisesti yhä enemmän. Työntekijöiden hyvinvointi on tärkeä edellytys työmarkkinoidenkin tuottavuudelle, siksi hyvinvoinnin yhtenä tekijänä on työn ja muun elämän toisiaan tukeva vuorovaikutus. Perheiden erilaisuus ja perheen erilainen merkitys miehille ja naisille sekä erilaiset työtehtävät ja työpaikat tekevät arkisesta työn ja muun elämän yhteensovittamisesta erittäin haastavan. (Kivimäki 2003,190-201.)

Tietotyö taas on muuttanut työaikoja siten, että työajan ja vapaa-ajan erottaminen on tullut hankalammaksi, sillä tietotyötä voi tehdä muuallakin kuin työpaikalla. Myös työhön liittyvä tekniikka voi kulkea mukana, mikä mahdollistaa työn tekemisen varsinaisen työajan ulkopuolella. Työn liikkuminen on osaltaan tuonut työntekoon vapautta ajan ja paikan suhteen, mikä on lisännyt mahdollisuuksia työn ja perheen yhteensovittamiseen. Toisaalta voidaan myös kysyä, mikä tila jää perheen ja lasten ajalle, kun työt tulevat yhä enemmän kotiin. (Kivimäki 2003,190-192.)

Onneksi kaikkien lapsiperheiden ei tarvitse yksin ponnistella työn ja perheen yhteensovittamisen ongelmien kanssa. Lapsiperheiden näkökulmasta kolmen sukupolven yhteistyö on olennaista siinä, että isovanhemmilla on usein tärkeä rooli lapsiperheen arjen sujumisessa. Isovanhemmilta saatu apu on erittäin merkityksellinen lapsiperheille nimenomaan lastenhoidossa. Useimmiten kyse on tilapäisen hoitoavun saamisesta esimerkiksi lapsen sairastuessa, yön yli kestävän työmatkan aikana tai päällekkäisten työvuorojen takia. Työssä olevilla vanhemmilla oli usein sellainen käsitys, että heidän omat vanhempansa tulivat mielellään lastenlastensa hoitajiksi. Monet pienten lasten vanhemmat kuitenkin korostivat, etteivät halua rasittaa isovanhempia liikaa lastenhoidolla varsinkin, jos näillä on useampia lastenlapsia. Isovanhemmat haluavat usein korvata lastenlastensa kanssa omien lasten kanssa koettua, työkiireistä johtunutta, yhteisen ajan puutetta. (Lammi-Taskula ym. 2004, 109-110.)

Elämä pienten lasten kanssa on monella tavalla rankkaa, eikä vähiten taloudellisesti. Työn ja perheen yhteensovittamisen ongelmat ovat yhteiset lähes kaikille lapsiperheille. Vaikka kotihoito olisi ihanteellinen vaihtoehto monille lapsille, vanhempien tulee tehdä palkkatyötä elättääkseen perheensä. Vaikka palkkatyön tekemisen muodot ovat moninaistuneet, ne eivät ole syrjäyttäneet sitä ajatusta, että lasten hoitaminen vie vanhemmilta paljon aikaa ja resursseja. Lapsia ei voi hoitaa ”toisella kädellä”, ja siksi töiden joustaminen helpottaisi monen lapsiperheen arkea. Perheet tekevät päätöksensä perheen ja työn yhteensovittamisesta lasten hoitoa ajatellen, vanhempien töiden palkkaa ja merkitystä silmällä pitäen sekä perhetukia ja ideologioita punniten.

2.3.2 Lastenhoidon valintojen ideologiat

Naisten palkkatyö on ollut Suomessa vallitsevana normina. Kansainvälisestäkin Suomi näyttäytyi pitkään tasa-arvon mallimaana erityisesti naisten korkean koulutuksen ja kokopäiväisen työskentelyn seurauksena. Kotiin lasta hoitamaan jääminen vaatii meillä edelleen perusteluja. Erityisesti koulutetut äidit joutuvat puolustelemaan kotiäitiyttään. Lasten kotihoidon tuki luo Suomeen kuitenkin uutta tapaa puhua hoivasta, jossa kotivanhemmuudelle peräänkuulutetaan yhteiskunnallista tilaa ja arvostusta suhteessa palkkatyökansalaisuuteen. (Repo 2007, 241.)

Naisten työssäkäynnin ja perhe-elämän yhdistäminen on myös ideologiakysymys. Naisen katsotaan olevan hyvä äiti, jos hän hoitaa lapsensa kotona mahdollisimman pitkään lapsen parhaaksi. Toisaalta työssä käyvää uraäitiä saatetaan pitää arvossa, sillä hän kykenee huolehtimaan monesta asiasta kerrallaan. Perhepolitiikan tutkija Katja Repo (2005, 65-66) kutsuu tätä intensiiviseksi äitiydeksi, joka viittaa siis molempiin ideologisiin suuntiin. Äitiyden luonteen ja hoivatyön historian- ja kulttuurisidonnaisuuden vuoksi kahden työssä käyvän perheessä arvioidaan elämänvalintoja halutun hyvinvointisysteemin ja ideologian kautta. Perhe- ja työelämää on kuitenkin vaikea täysin erottaa toisistaan.

Lapsen ”hyvä” tai ”paras” tai lapsen ”etu” ovat olleet vahvoja argumentteja päivähoitokeskusteluissa 1960-luvulta lähtien. Sen perusta on huoli lapsen hyvinvoinnista, mutta sillä perustellaan myös hyvin erilaisia lapsiin liittyviä asioita. (Heimo & Nätkin 2007.) Suomalaiset kannattavat yleisesti näkemystä, jossa lapsen etua korostetaan. Suomen Gallupin teettämän tutkimuksen mukaan 54% suomalaisista oli sitä mieltä, että vanhempien velvollisuus on tehdä parhaansa lasten puolesta oman hyvinvointinsa kustannuksella. (Jallinoja 2000, 112.)

Perhepoliittisiin asenteisiin liittyvät selvästi perheiden valitsema hoitomuoto ja tulotaso. Hyvätuloiset ja kodinulkopuolista päivähoitoa käyttävät perheet pitävät päiväkotia lapsen kehityksen kannalta myönteisempänä hoitoympäristönä kuin kotihoitoa. Kunnallisen päivähoiton valinneet vanhemmat kertovat hoitopaikan valinnan syyksi oman työnsä. Toisaalta pienituloiset ja lasta kotona hoitavat painottavat kotihoidon ja myös sen taloudellisen tukemisen ensisijaisuutta. (Takala 2000, 139-143.)

Sosiologian tutkija Riitta Jallinoja (2000, 136-137) kuvaa Helsingin Sanomien mielipidesivujen vuosina 1999-2000 käydyssä keskustelussa työn ja perheen ristiriitaista suhdetta seuraavasti. Päiväkotihoidon paremmuutta kotihoitoon verrattuna perusteltiin naisten ansiotyöllä, joka nähtiin joko oikeutena tai taloudellisena välttämättömyytenä. Kotihoidon puolustajat eivät

kuitenkaan yleensä vedonneet siihen, että heillä on naisina oikeus olla kotona. Jos he vetosivat siihen, mukana oli lapsen edun näkökulma. Naisen oikeutta ansiotyöhön perusteltiin vetoamalla siihen, että ”meidän on vain hyväksyttävä se tosiasia, että kaikille nykyajan äideille ei enää riitä pelkästään lapsilleen omistautuminen”. Niissä puheenvuoroissa, jotka pitävät naisten ansiotyötä välttämättömyytenä, vedotaan taloudellisiin syihin. Perheet eivät tule toimeen yhdellä palkalla. Puheenvuoroissa korostuu tuolloin pakko, ei naisen oikeus. Jos naisen ansiotyö nähdään perheen talouden kannalta välttämättömyytenä, naiset ovat yleensä sitä mieltä, että kotihoito olisi lapselle parempi vaihtoehto.

Lastenhoito ja kotityö eivät tarjoa menestymisen mahdollisuutta. Niiden tekemiseen ei tarvita korkeaa koulutusta. Tässä on vastakkainasettelu menestyjien ja häviäjien hierarkiassa, jonka taustalle jää miesten ja naisten välinen tasa-arvoon alunperin kuulunut ajatus siitä, että naisella on oikeus ansiotyöhön, joka ei erottele naisia toisistaan korkean koulutuksen tai minkään muun ominaisuuden kautta. (Mt., 138,141.) Päivähoitokeskustelu paljastaa mitä todennäköisimmin tahattomasti, että koulutus jakaa naiset eriarvoisiin asemiin. Koulutus ei sinänsä ole se ”juttu”, vaan se, että koulutus tuo mahdollisuuden johonkin merkittävään työelämässä. Korkeasti koulutetuilla on mahdollisuus päästä työtehtäviin, jotka ovat antoisia, haastavia ja mielenkiintoisia. Ne avaavat oven työhönsä. (Mt., 138,141.)

Heimo & Nätkin kirjoittavat (2007, 217), että kotihoidontuen mahdollistama uusi vaihemallin mukainen kotiäitiys on luonut ja mahdollistanut kotiäitien kansalaisaktiivisuuden. Siitä ei ole vielä juurikaan tutkimustietoa. Havaintoja esimerkiksi äiti-lapsi-kerhoista, kotiäitiyhdistyksistä ja kotihoidon tuen kuntalisten puolesta kerätyistä adresseista on jo tehty. Kotiäitien aktiivisen ala- tai vastakulttuurin piirteitä on paljon. Kotiäitiaktivistit osallistuvat myös ns. perheasian politisoitumiseen vuosittaisen vaihteen mediajulkisuudessa. Kotiäitiydestä puhutaan osana yleistä perhemyönteisyyden lisääntymistä. (Kts. myös Jallinoja, 2006, 98-102.)

Kotiäitien oman valintansa menestyksekkäs puolustaminen on johtunut osittain siitä, että myös uraäidit myötäilevät kotihoitoa siinä määrin, että äidin tai isän on hyvä olla kotona lapsen kanssa ”jonkin aikaa”. Työssä käyvät äidit olivat kuitenkin sitä mieltä, ettei kaikille äideille kotiin jääminen ole mahdollista. Suureksi osaksi syyt ovat taloudellisia, mutta osittain työssä käyvät äidit vetoavat opiskeluun. On luonnollista, että vuosikaudet opiskeltuaan äidit haluavat tehdä koulutusta vastaavaa työtä. Tästä syystä päivähoito on tarpeen olla tarjolla. Sen tulee täyttää tietyt laatuvaatimukset, jotta lapsen on siellä hyvä olla, ja vanhempi voi hyvin mielin lapsensa jättää. (Jallinoja 2006, 132-133.)

Marjo Kurosen (1993, 91-95) tutkimuksessa neuvolan ja myös naisasiakkaiden julkilausumattomien ohjeiden mukaan äidin oletettiin ainakin vielä 1990-luvulla jäävän pois työelämästä äitiysloman alettua ja palaavan mieluiten töihin silloin, kun lapset ovat 2-3-vuotiaita. Jos äiti kuitenkin aloitti työt lapsen ollessa tätä pienempi, hän pyrki vakuuttamaan olevansa vastuullinen ja huolehtiva äiti työssäkäynnistään huolimatta ja korostamaan, ettei lapselle tule siitä ylimääräisiä rasituksia. ”Tyytyväinen äiti- tyytyväinen lapsi”, eli kun äiti saa tehdä mitä haluaa, hän on myös lapselleen parempi äiti, oli neuvolan työntekijöidenkin hyväksymä argumentti.

Riitta Jallinojan (2006, 104) mukaan kotihoito voi muuttua henkilökohtaisesta valinnasta normatiiviseksi asenteeksi tai odotukseksi. Katja Revon kirjoituksessa (2007, 235) valintaan eri hoitomuotojen välillä vaikuttaa vahvasti vanhempien halu, mutta myös lapsiin sitoutuminen. Vanhemmat olivat sitä mieltä, että oli tehtävä valinta siitä, mistä on valmis luopumaan, jos halusi jäädä lapsensa kanssa kotiin. Jallinojan (2006, 126) mukaan hyvään vanhemmuuteen liitetään lasten, erityisesti omien lasten kanssa vietetty aika. Tuo ajan antaminen lapsille määrittyy samalla aivan erityislaatuiseksi läsnäoloajaksi.

Anneli Anttosen mukaan (2003, 175) naiset voivat punnita työn ja kotonaolon taloudellista ja emotionaalista seurauksia lasten kotihoidon tuen kautta. Riitta Jallinoja (2006, 149) taas kaipaa perheystävällistä yrityskulttuuria, jossa työelämän olisi korkea aika joustaa työntekijöiden ja perheiden tarpeille eikä työntekijän aina työnantajan tarpeille. Poliitikot ja virkamiehet osallistuvat kotihoito-päivähoito-keskusteluun omalta näkökannaltaan. Heidän puheissaan peräänkuulutetaan perhe-eettisiä arvoja, osittain siksi, että kotihoito tulee kunnille halvemmaksi kuin päiväkotihoido. (Mt., 226.)

Lähes puolet alle kouluikäisistä lapsista hoidettiin vuonna 2000 edelleen kotona, kun kunnallisessa päivähoidossa lapsista oli 46 prosenttia. Kodin ulkopuolisen hoidon osuus lisääntyy lapsen iän myötä. Kuusivuotiaista enää vain neljännes hoidetaan kotona. (Takala 2000, 139-143.) Pentti Takalan (2005, 32) mukaan äitien työssäkäynti vaikuttaa kuitenkin vain vähän lasten kanssa vietettyyn aikaan. Läsnäoloaika tulee kotiäideille enemmän kuin ansiotyössä käyville äideille, mutta intensiivistä yhdessäoloa vain jonkin verran työssä käyviä enemmän. Äidin ansiotyön vähäinen vaikutus johtuu myös siitä, että lapset ovat nykyään paljon vähemmän kotona kuin aiemmin.

2.3.3 Isät lasten hoitajina

Suomalainen kulttuuri on muuttumassa sellaiseksi, että miehet haluavat ja voivat viettää enemmän aikaa perheensä kanssa. (Moisio 2010, 186.) Sukupuolten ero lastenhoidossa on tasoittunut viimeisten 40 vuoden aikana. Isät ovat lisänneet päivittäiseen lapsen perushuoltoon käyttämäänsä aikaa. Isät eivät siis lisänneet vain miellyttävämpiin ja ehkä palkitsevampiin lastenhoidon toimintoihin osallistumista, vaan he osallistuvat entistä enemmän juuri rutiiniluontoiseen lastenhoitoon. (Takala 2005, 33.)

Naisten ja miesten työnjaon muutos on kuitenkin hidasta sekä työelämässä että perhe-elämässä. Vanhemmuuden vastuun jakamisessa on havaittavissa hiukan enemmän edistystä kuin kotitöiden tekemisessä. (Melkas 2004 ; ref Lammi-Taskula & Salmi 2005, 122.) Muutoksen hitauteen lienee syynä kulttuurinen tausta, johon työelämän muutokset vaikuttavat pitkällä viiveellä. (Raijas & Varjonen 2007, 277.)

Vaikka isillä on ollut mahdollisuus jakaa vanhempainvapaata jo noin 20 vuotta, arkipuheessa sanotaan silti yleisesti, että äiti on äitiyslomalla, vaikka nainen olisikin vanhempainvapaalla. Äitien vanhempainvapaan käyttöä on tapana perustella ”luonnollisena” asiana. Niin sanotun luonnollisuuden yksi perustelu on, että ainoastaan äiti voi imettää lasta. Noin neljäsosa suomalaisista isistä ja lähes puolet äideistä oli sitä mieltä, että lapsen hoitaminen kuuluu ensisijaisesti äidille, ja sen mukaisesti määräytyi sekä vanhempainvapaan että hoitovapaan käyttö. (Lammi-Taskula & Salmi 2004, 51-53.)

Monet isät kuitenkin haluavat jäädä puolisonsa sijaan kotiin hoitamaan lapsia. Isän halu jäädä kotiin lasta hoitamaan saattaa liittyä sekä siihen, että lasta on toivottu ja yritetty saada pidemmän aikaa että siihen, että isä haluaa pitää taukoa työstä monen vuoden työnteon jälkeen. Vanhempainvapaata pitäneistä isistä Lammi-Taskulan & Salmen (Mt., 53) tutkimuksessa jopa 62 prosenttia kertoi kaivanneensa taukoa työelämästä. 40 vuotta täyttäneistä isistä tämä oli vaikuttanut vapaan pitämiseen eniten ammattikoulun suorittaneilla ja vähiten korkeakoulututkinnon suorittaneilla. ”Yleisintä isän vanhempain- tai hoitovapaan pitäminen on sellaisissa perheissä, joissa äiti on akateemisesti koulutettu ja/tai hyvätuloinen” (Lammi-Taskula & Salmi 2005, 49).

Lastenpsykiatri Jari Sinkkonen (1998, 37-38) kirjoittaa, että ”isä voi selvitä lasten – pientenkin hoidosta erinomaisesti.” Pehmoisä keskusteluissa on noussut esille se ajatus, että äidin ja isän tehtävissä ei olisi mitään eroa, vaan isä on tavallaan ”kakkosäiti”. Sinkkosen mielestä isän persoonallisuuden tai maskuliinisuuden ei tarvitse lapsen takia muuttua, päinvastoin, juuri niistä on

suurin kysyntä. Hänen mielestään lapselle on huojentavaa ja helpottavaa, kun on kaksi tyyliltään, olemukseltaan ja perusuunnoltaan erilaista vanhempaa.

Kun vain harvat miehet pitävät vanhempainvapaata, aihe ei ole myöskään puheenaiheena työpaikoilla kovin usein. Isät kokivat vaikeammaksi ottaa esille vanhempainvapaan kuin isyysvapaan. Toisaalta kaikki miehet eivät edes tienneet, että heillä olisi ollut oikeus muuhunkin perhevapaaseen kuin isyysvapaaseen. Isien arvio poissaolon hankaluudesta perustuu suureksi osaksi muuhun kuin omakohtaiseen kokemukseen. (Lammi-Taskula & Salmi 2005, 115.)

Jos isän mahdollisuudet vanhempainvapaisiin ovat tiedossa, keskustellaan niistä perheissä. Lammi-Taskulan ja Salmen (2004, 51.) tutkimuksessa kaksi kolmasosaa niistä miehistä, jotka tiesivät vanhempainvapaa mahdollisuudesta, olivat keskustelleet puolisonsa kanssa vanhempainvapaan jakamisesta. Puolet miehistä oli tehnyt jopa laskelmia vanhempainvapaan mahdollisista vaikutuksista perheen talouteen. Isän mahdollisuuksista tienneistä äideistä vain joka kolmas sanoi keskustelleensa asiasta puolisonsa kanssa, ja vieläkin harvempi oli tehnyt laskelmia sen mahdollisista taloudellisista vaikutuksista.

Työpaikan ilmapiiri vaikuttaa siihen, millaisen roolin perhe saa miesten elämässä. Perhevapaiden käyttöön kannustavilla työpaikoilla 77 prosenttia isistä pitää perhevapaita, kun taas muilla työpaikoilla vapaita hyödyntää vain 63 prosenttia isistä. (Sutela 2005, 25.) Miesten yleinen arvio perhevapaalla olon vähäisestä vaikutuksesta asemaan työelämässä liittyy siihen, että isien vapaat ovat pääasiassa lyhyitä isyysvapaita. Puolet miehistä Lammi-Taskulan ja Salmen (2005, 116.) tutkimuksessa arvioi vaikeaksi lähteä pitkälle perhevapaalle. Pidemmällä vanhempainvapaalla olleista selvästi suurempi osuus arvioi vapaan heikentävän asemaansa.

Tyypillisin sekä naisten ja miesten työelämässä tehty kompromissi perheen vuoksi oli työtehtävien karsiminen. Oman työn ”rönsyjen” karsimista voi perustella ydintoimintaan keskittymisellä. Vanhempainvapaalla olleet miehet olivat tehneet muita enemmän erilaisia kompromisseja työssään. Pidemmän perhevapaan pitäminen näyttää siis ”rakentavan” miehen vanhemmuutta vapaajaksoa kauaskantoisemminkin. (Mt., 121-122.)

Pienten lasten sairastuminen aiheuttaa työssäkäyvien vanhempien perheissä aina valintatilanteen, jossa vanhemmat joutuvat ratkaisemaan, kumpi jää kotiin hoitamaan kipeää lasta. Kaksi kolmesta miehestä, jonka lapsi oli edellisen vuoden aikana sairastanut, oli käyttänyt lakisääteistä oikeutta jäädä tilapäiselle hoitovapaalle lastaan hoitamaan. Osuus on suuri, mutta silti äidit ovat vieläkin

aktiivisempia sairaan lapsen hoitajia. Äideistä oikeutta oli käyttänyt 87 prosenttia. Sairastuneen lapsen kanssa kotiin jäämiseen eivät vaikuttaneet isän ikä, koulutus eikä työpaikka.(Lammi-Taskula 2004, 54.)

Akateemisesti koulutetut, joilla on yleensä enemmän mahdollisuuksia järjestellä omaa työtään ja työaikaansa, olivat muita useammin jääneet kotiin sairaan lapsen kanssa. Määräaikaisessa työsuhteessa olevat eivät tässä eronneet vakinaisessa työssä olevista, vaikka voisikin ajatella, että he joutuisivat punnitsemaan asiaa enemmän. Ne isät ja äidit, jotka olivat olleet pois työstä sairastuneen lapsen hoidon vuoksi, olivat kokeneet suhtautumisen työkavereiden puolelta pääosin ymmärtäväisenä. Joka viidennen naisen ja joka kuudennen miehen esimies oli suhtautunut sairaan lapsen hoitoon jonkin verran kielteisesti.(Lammi-Taskula & Salmi 2005, 119.)

Vanhempien työssäkäynti ja ”moniroolisuus” tarjoaa heille kuitenkin enemmän voimavaroja kuin kuluttaa niitä. Useat roolit ovat palkitsevia; tuloina, itsearvostuksena, sosiaalisina suhteina ja menestyksenä. Työhön liittyy siis paljon myös myönteisiä kokemuksia, jotka heijastuvat positiivisesti perhe-elämään.(Mt., 184.)

Vanhempien käyttäytymisen muutos kohti kahden hoivaajan perhettä perustuu vanhemmuuden vapaaehtoisuuteen. Lasten hankinta edellyttää tietoista päätöksentekoa. Se ei enää vain ”satu tapahtumaan”. Lapsen hankinnan valinneet vanhemmat sijoittavat todennäköisemmin myös enemmän aikaa ja rahaa lapsiinsa. Riskien lisääntyminen on saanut vanhemmat ohjaamaan ja valvomaan jälkikasvuun aiempaa enemmän. Perheiden lapsiluvun pieneneminen ja yleisen hyvinvoinnin paraneminen ovat tehneet lapsista entistä ”arvokkaampia”. Vanhemmat haluavat myös olla ja esiintyä ”hyvinä vanhempina” mahdollisten kulttuuristen ja normatiivisten paineiden vuoksi. (Takala 2005, 34-35.)

Katja Revon (2007, 241-242) mukaan vanhemmuuden ja elämän muiden osa-alueiden yhteensovittamisessa on kyse perheen tekemistä valinnoista. Tasa-arvon nimissä valintoihin pitäisi liittyä enemmän miehille mieluisia vaihtoehtoja, jolloin isät voisivat osallistua laajemmin lasten kotihoitoon. Valinnanvapauden sekä hoivapoliittisten oikeuksien vahvistaminen edellyttää lasten hoidon tukien määrän nostamista ja joustavampien ratkaisujen mahdollistamista suhteessa palvelujen ja hoivatukien yhtäaikaiseen käyttöön.

2.3.4 Lapsiperheiden taloudellinen tilanne

Yhteiskuntapolitiikassa ja tasa-arvoa rakennettaessa on merkittävää selvittää, miten tulojen, kulutuksen ja hyvinvoinnin kolmiyhteys jakautuu perheissä. Jos niiden jakautuminen on epätasaista, poliittisilla päätöksillä voidaan vaikuttaa asiaan, korjata vääristymiä ja edistää tasa-arvoa. Toisaalta näillä kolmella ei välttämättä ole suoraa yhteyttä. Tuloja käytetään kulutukseen, joka tuottaa hyvinvointia, mutta perheenjäsenten tuloerot eivät aina kerro koko totuutta heidän erilaisesta kulutuksestaan hyvinvoinnista puhumattakaan. Yhden tekijän jakautumista tutkittaessa on siis oltava varovainen, ettei tee liian pitkällisiä tulkintoja, jos muista tekijöistä ei ole tietoa. (Ruuskanen 2010, 72.)

Kotitalouden kulutus ei ole riippumaton tulojen saajasta. Jotta eri perheenjäsenten hyvinvointia olisi mahdollista arvioida, perheen sisäinen kulutuksen ja tulojen jakautuminen sekä kunkin perheenjäsenen riippuvuus näistä kahdesta tekijästä tulisi olla tiedossa. Kuitenkin tulojen ja kulutuksen suhteen jakosäännöt ovat hyvin monimutkaisia, ja niitä on tutkittu hyvin vähän. (Mt., 73,76.) Tutkimuksissa keskitytäänkin useammin kotitalouksien välisiin kuin kotitalouksien sisäisiin tuloeroihin.

Leila Simosen (2008, 27-28, 71) teoksessa *Naiset ja raha. Matkalla arjen vaurauteen* todetaan, että henkilökohtaiset raha-asiat ovat yhtä vaiettu yksityisasiana kuin läheisväkivalta erityisesti silloin, kun raha-asiat ovat huonolla tolalla. Raha-asiat ovat epähieno puheenaihe. Rahasta riidellään puolison kanssa, ja siitä keskustellaan vain perhepiirissä - tai pankinjohtajan, sijoitus- tai velkaneuvojan kanssa. Teoksessa myös todetaan, että naisten suhde rahaan on yleensä negatiivinen. Rahasta puhutaan vain rahan puutteen, huolen tai syyllisyyden mielessä. Monet teoksen ajatukset eivät perustu tutkimukselle, vaan ovat kirjoittajan omia näkemyksiä asiasta. Simosen katsantokanta naisten suhteesta rahaan on mielestäni kuitenkin sellainen, jota ei voi täysin sivuuttaa.

Jan Pahlin (1989) mukaan perheen sisäisen tulonjaon selvittämiseksi tulisi tehdä ero rahan kontrolloinnin sekä sen käsittelemisen ja raha-asioiden hoitamisen välille. Hän jakaa myös kuluttamisen kahteen osaan: kollektiiviseen ja yksilölliseen kuluttamiseen. Se, missä muodossa raha tulee perheeseen tai kenen kautta sitä saadaan, voi vaikuttaa siihen, kuinka raha perheen sisällä jaetaan, kuinka sitä kontrolloidaan ja lopulta kulutetaan. (Nyman 1996, 94; ref. Repo 2001, 24.)

Simosen teoksessa (2008, 86, 95) nimeltä mainitsemattoman pankin tutkimus osoittaa, että naimisiin mennessään nainen yleensä antaa raha-asiat miehensä hoidettaviksi. Simonen väittää pamfletissaan, että sama periaate on autolla ajamisessa. Kun perhe lähtee liikkeelle, on kahdeksassa

autossa kymmenestä mies ratissa. Nainen ei saa harjaannusta ajamiseen. Sama koskee taloudellisia asioita ja rahan käyttöä elämän suunnittelussa. Kun nainen antaa vastuun miehelle – tai miespuoliselle varainhoitajalle – hän ei harjaannu ymmärtämään raha-asioita. Naisten arvoissa etusijalla ovat läheisten hyvinvointi ja vasta sitten omat tarpeet. Naiset eivät ehdi hoitaa omia raha-asioitaan, koska arki jyrää taloudellisten kysymysten ohi. Taloudelliset kysymykset eivät tunnu elintärkeitä. Hyvin usein naiset aliarvioivat talousasioissa itseään, omia tarpeitaan ja halujaan. Carolyn Voglerin (1994, 233-234.) tutkimustulokset ovat Simosen mielipiteen kanssa yhteneviä, eli miehet kontrolloivat naisia todennäköisemmin perheen tuloja.

Monet naiset kokevat tulevansa taloudellisesti paremmin toimeen yksinhuoltajana kuin yksinhuoltajuutta edeltäneessä parisuhteessa. Tämä voi johtua rahan kontrolloinnin muutoksesta. Yksinhuoltaja äideillä on mahdollisuus itse päättää raha-asioistaan, mikä johtaa tunteeseen, että rahaa olisi enemmän. (Graham 1987; ref. Repo 2001, 24.)

Leila Simonen (2008, 35) väittää, että suomalaisnaisten kertoman mukaan on tyypillistä, että perheessä, jossa on lapsia ja kaksi huoltajaa, kumpikin vanhemmista siirtää palkastaan tietyn saman summan yhteiselle tilille, josta sitten maksetaan yhteiset menot. Toisinaan tasapuolisuus ratkaistaan siten, että mies maksaa asuntolainaa ja nainen hankkii ruokaa.

Perheiden kulutuspäätöksissä aikuisten kulutuspäätökset ovat hyvin perinteiset. Äiti päättää yleensä perheen päivittäistavaroiden ja sisustustavaroiden ostamisesta ja isä hiukan enemmän vapaa-ajan kulutuksesta. Isät taas päättävät teknologian ja isojen kestokulutustavaroiden hankinnasta. Tuotteen tai palvelun maksaa yleensä se, joka kulutuspäätöksen teki. (Raijas & Wilska 2007.) Kauppatieteiden tutkijan Olli-Pekka Ruuskasen (2010,80) esittelemässä Browning ja Pierre- Andre & Lewbelin (2003) tutkimuksessa naisten osuus perheen kokonaiskulutuksesta oli 65 prosenttia. Tuloksen mukaan nainen kuluttaisi siis enemmän kuin mies. Tutkimuksessa kuitenkin otettiin huomioon myös kotona valmistetut hyödykkeet. Miehet kuluttavat enemmän, jos lasketaan vain kotitalouteen ostetut hyödykkeet. Naiset siis valmistavat enemmän hyödykkeitä itselleen kuin miehet. Pahlin (1989, 151) mukaan on tehtävä ero siihen, kuka tuotteen tai palvelun ostaa ja kuka sen lopulta kuluttaa tai saa palvelun. Ostoksen kuluttaja ei välttämättä aina ole sama kuin maksaja. Katja Revon (2001, 28) mukaan kulutusvastuita ohjaavat kulttuurisesti opitut sukupuolimallit ja odotukset vastaavasti kuin kotitöiden jakautumisessakin. Äitien suhtautuminen kulutukseen ja rahaan on riippuvainen siitä, kysytäänkö heiltä itseensä vai lapseen suuntautuvasta kulutuksesta. Äidit saattavat katsoa, että heillä oli riittävästi rahaa lasten hankintoihin, mutta ei omaan kulutukseen.

Mitä varakkaampi kotitalous on, sitä enemmän nainen kuluttaa. Jos perheen yhteiset tulot lisääntyvät puolella, naisen osuus kulutuksesta kasvaa lähes 15 prosenttia, vaikka miehen ja naisen tulojen suhde olisikin pysynyt samana. Markkinoijatkin uskovat naisten yhä suurempaan taloudelliseen päätösvaltaan kodeissa, sillä nainen hoitaa suurimman osan arkipäivän ostoksista, minkä vuoksi naiset käyvät myös enemmän ostoksilla. (Wilska 2010, 135.) Rahankäyttöön liittyvä valta ja toisaalta sukupuolten eriytyneet vastuut kuluttamisessa voivat johtaa tilanteeseen, jossa samassa perheessä voi olla henkilöitä eri elintasolla.

Ruuskasen tutkimuksessa (2010, 79; 1997) kulutus jakautui kuitenkin perheissä melko tasaisesti. Naisten kulutuksen osuus on suurempi vaatteissa, terveydenhuollossa ja henkilökohtaiseen hygieniaan liittyvissä menoissa. Miehet kuluttivat taas enemmän ruoka-, juoma- ja ravintolamenoissa sekä liikenteeseen ja vapaa-aikaan liittyvissä menoissa. Pienen lapsen perheissä kummankin vanhemman osuus kulutuksesta pieneni, kuitenkin äitien huomattavasti enemmän kuin isien.

Se, miten perheiden rahojen käyttö todellisuudessa jakautuu, on erilainen kuin tulojen ansainta jakauma. Jan Pahl (1989, Revon 2001 muk.) on erotellut perheen sisäisen rahatalouden organisointitavat neljään tyyppiin

1. Koko palkan luovutus -malli. Tässä mallissa vain yksi puoliso on vastuussa päivittäisestä raha-asioiden hoitamisesta ja kuluttamisesta lukuun ottamatta toisen puolison henkilökohtaista kuluttamista. Tämä typologia jakaantuu vielä kahtia: joko naiselle luovutetaan koko palkka tai miehelle.
2. Talousraha-malli. Perinteisesti vaimo saa mieheltään talousrahaa, joihin vaimo voi mahdollisesti lisätä omat tulonsa. Lopuista perheen varoista päättää mies
3. Jaetun vastuun -malli. Vastuuta raha-asioiden hoitamisesta ei ole eritelty, vaan puolisoilla on yhteiset rahat, joita molempien puolisoitten on oikeus käyttää.
4. Yksilöllisen vastuun -malli. Kummallakin puolisoilla on omat tulot. Puolisoiden tulot pidetään erillään ja he ovat erikseen vastuussa tietyistä kotitalousmenoista

Kotitalouksien päätöksenteko on mitä ilmeisimmin riippuvainen myös elämänvaiheesta. Kotitalous on herkemmin resurssien jakaja kuin jakojen kärjistäjä. Varat jakautuvat perheissä yleensä melko tasaisesti. Perheenjäsenet pyrkivät yleisesti tasa-arvoon ja oikeudenmukaisuuteen, jotka ovat

yleisesti kotitaloutta ylläpitäviä voimia. Epätasainen jakautuminen jää herkästi pois tutkimuksista, sillä epätasa-arvoiset kotitaloudet eivät ole kovin pitkäikäisiä, eivätkä siitä näy juurikaan aineistoissa. (Ruuskanen 2010, 80.)

Palkkatulot vaikuttavat perheen taloudelliseen tilanteeseen vielä tukiakin enemmän. Isät ansaitsevat keskimäärin noin viisi prosenttia enemmän kuin lapsettomat miehet. Äidit sen sijaan ansaitsevat lapsettomia huonommin. Äidit ansaitsevat keskimäärin viisi prosenttia vähemmän kuin lapsettomat naiset. Tämä voi johtua monesta asiasta: äitien vähäisemmästä sijoittumisesta inhimilliseen pääomaan, kuten koulutukseen ja työkokemukseen tai äitien erilaisesta työmarkkinaliikkuvuudesta tai jopa syrjinnästä. Äidit ja lapsettomat naiset saattavat myös arvostaa eri työn piirteitä. Äidit saattavat esimerkiksi suosia työn muita piirteitä palkan kustannuksella kuten työmatkaa, joustavia työaikoja tai viikonloppu- ja iltatöiden vähyyttä. Äideillä on vähäisempi työkokemus. On myös mahdollista, että erittäin urasuuntautuneilla naisilla on vähemmän kiinnostusta perustaa perhe. (Napari 2010, 165-178.)

Lasten vaikutus äitien palkkoihin vaihtelee sen mukaan, kuinka pitkä urakatkos on ollut. Jos urakatkos on ollut kaksi vuotta tai lyhyempi, äidit ansaitsevat heti työmarkkinoille paluun jälkeen keskimäärin noin kymmenen prosenttia vähemmän kuin lapsettomat naiset. Jos urakatkos on ollut kahta vuotta pidempi, äidit ansaitsevat töihin palattuaan jopa yli 20 prosenttia vähemmän kuin lapsettomat naiset. Naiset kuitenkin kurovat umpeen palkkaeroa jonkun verran melko nopeasti työhön paluunsa jälkeen. (Mt., 178.)

Leila Simosen (2008, 99) mukaan avioero, lyhytkestoiset työsuhteet, masennus ja lainakorkojen nousu ovat kaikki riskitekijöitä nuorten perheiden elämässä ja taloudellisessa suunnittelussa. Sosiaalisia ja taloudellisia turvaverkkoja on perheillä yhä vähemmän. Kolmikymppisten omat vanhemmat sinnittelevät töissä saadakseen superbonuksia eläkettään varten myöhäisistä työssäolovuosista. Hän myös väittää, että enää ei ole joutilaiden isoäitien armeijaa odottamassa milloin tahansa tapahtuvaa lasten hoidon tai taloudellisen avun tarvetta. Lasten vanhempien on taloudellisesti selviydyttävä omilla tuloillaan, olivatpa ne sitten perhetukia tai palkkatuloja.

2.4 Kotihoidon tuki

Suomessa kotihoidontuesta, aiemmin äidinpalkasta, puhuttiin eri puolueiden ja järjestöjen toimesta jo viime sotien jälkeen. Kotihoidon tuki nykyisessä merkityksessään alkoi 1960-luvun lopulla erilaisina alueellisina ja valtakunnallisina kokeiluina. Pääsyy kotihoidon tukikokeiluihin oli päivähoitolaki, joka oli osoittautunut kalliiksi ja vieläpä osin toimimattomaksi. Pula päivähoitopaikoista johti siihen, että äideille maksettiin korotettua lapsilisää tai sosiaaliavustusta. (Hiilamo 2006; Marin 1994)

1970-luvun puolivälissä kotihoidon tukea maksettiin jo 30 kunnassa. Valtioneuvoston päätöksellä kotihoidon tukea alettiin maksaa vuonna 1980 perheille, joilla oli kotona hoidettavana vähintään kolme alle kouluikäistä lasta. Tästä kotihoidon tuki laajeni pikku hiljaa, koskien myöhemmin myös yksilapsisia perheitä. (Hiilamo 2006, 141.) Laki lasten kotihoidon tuesta hyväksyttiin vuonna 1985, mutta kokonaisuudessaan se tuli voimaan vasta vuonna 1990. Kotihoidon tuen lain säätämisen yhteydessä vuonna 1985 muutettiin myös päivähoitolaki, jossa taattiin päivähoito-oikeus alle kolmevuotiaalle lapsille. Uusin laki kotihoidon tuesta tuli voimaan vuonna 1997. (Marin 1994, 110 ; Finlex)

Taulukko 1: Kotihoidon tuki

1960-luku	Alueellisia ja valtakunnallisia kokeiluja
1970-luvun puoliväli	Kotihoidon tuki jo 30 kunnassa
vuonna 1980	Kaikille suomalaisperheille, joilla on kotonaan hoidettavana vähintään kolme alle kouluikäistä lasta.
1980-luku	Kotihoidon tuki laajeni pikkuhiljaa, koskien lopulta myös yksilapsisia perheitä
vuonna 1985	Laki lasten kotihoidon tuesta hyväksyttiin
vuonna 1990	Laki lasten kotihoidon tuesta astui kokonaisuudessaan voimaan.
vuonna 1997	Uusin laki kotihoidon tuesta tuli voimaan

Viimeisimmän kotihoidon tukea koskevan lain kanssa samanaikaisesti kirjattiin oikeus yksityisen hoidon tukeen. Sitä maksetaan alle kouluikäisestä lapsesta, jota hoitaa kunnan kanssa sovittu hoidon tuottaja: yksityinen päiväkotitoiminta, perhepäivähoitaja tai perheeseen työsuhteessa oleva hoitaja. Yksityisen hoidon tukeen ovat oikeutettuja alle kolmevuotiaiden lisäksi kaikki alle kouluikäiset lapset. Vuonna 1997 voimaan tulleen lain mukaan pienten lasten hoitoa tuetaan siis kolmella etuudella; lasten kotihoidon tuella, yksityisen hoidon tuella ja osittaisella hoitorahalla, joka kompensoi vanhemman ansionmenetystä osittaisella hoitovapaalla olevalle vanhemmalle. (Finlex ; Anttonen 1999, 46.) Vanhemmalla on laillinen oikeus jäädä palkattomalle hoitovapaalle tai osittaiselle hoitovapaalle työsuhteen katkeamatta. Hoitovapaalla voi olla siihen asti, kunnes nuorin lapsi täyttää kolme vuotta. Hoitovapaan voi pitää enintään kahdessa osassa, mutta kunkin jakson tulee olla vähintään kuukauden mittainen. Molemmat vanhemmat voivat olla hoitovapaalla, mutta eivät yhtä aikaa. Osittaisella hoitovapaalla voivat myös olla ensimmäisellä ja toisella luokalla olevien lasten vanhemmat. (Kela-lastenhoidon tuet.)

Kotihoidon tuen perusosaan eli hoitorahaan ovat oikeutettuja kaikki alle kolmevuotiaiden kotona hoidettavien lasten perheet. Tällä hetkellä hoitoraha on 314,28 euroa. Hoitolisää voi saada enintään 168,19 euroa kuukaudessa. Hoitolisä määräytyy tulojen mukaan. Perheen yli kolme vuotiaista lapsista voidaan maksaa kotihoidontukea sillä ehdolla, että perheessä on yksi alle kolmevuotias. Toisesta alle kolmevuotiaasta maksetaan ensimmäisen lapsen lisäksi 94,09 euroa ja alle kouluikäisestä sisaruksesta 60,46 euroa. Kotihoidon tukea voi saada myös silloin, kun lasta hoitaa kotona joku muukin kuin toinen vanhemmista esimerkiksi sukulainen. Tuet ovat verotettavaa tuloa. (Kela-lastenhoidon tuet.)

Kotihoidon tuen saajien määrä vaihtelee hiukan äidin iän mukaan siten, että nuoret ja keski-ikäiset äidit hoitavat herkemmin lapsia kotonaan tuen turvin kuin 25-39 -vuotiaat. Äidin ikää huomattavasti merkittävämpi tekijä on nuorimman lapsen ikä. Kaksivuotiaiden lasten äidit käyttävät tukea huomattavasti vähemmän kuin tätä nuorempien äidit. Alle kouluikäisten määrä perheessä vaikuttaa kotihoidon tuen käyttöön niin, että mitä enemmän on alle kouluikäisiä lapsia, sitä todennäköisemmin lapsia hoidetaan kotihoidon tuen turvin. Perhemuodolla ei ole todettu olevan merkitystä kotihoidon tuen käyttöön. (Takala 2000, 62-63.)

Sosiaalinen asema vaikuttaa kotihoidon tuen käyttöön selvästi. Kolme neljästä vain peruskoulun käyneistä äideistä hoitaa lapsiaan kotihoidon tuella. Näin tekee vain yksi kolmesta korkeakoulututkinnon suorittaneesta. Äidin sosioekonomisella asemalla on myös vaikutusta kotihoidon tuen käyttöön. Maatalousyrittäjät käyttävät selvästi muita herkemmin kotihoidon tukea.

Työntekijä-äideistä, ilman ammattia olevista äideistä sekä opiskelija-äideistä enemmistö kuuluu tuen saajiin. Toisaalta äidin kuuluessa ylempiin toimihenkilöihin tai hänen ollessa muu yrittäjä kuin maatalousyrittäjä perheen lapsia hoidetaan kotihoidon tuella keskimääräistä vähemmän. Isän sosioekonomisen aseman mukaiset erot eivät ole yhtä merkittäviä. Kotihoidon tuen käyttö on sitä harvinaisempaa, mitä korkeammat tulot perheellä on. (Mt., 63-65.)

Sosiaalipolitiikan tutkijan Anita Haatajan (2008, 17) tutkimuksessa vanhempainrahakauden jälkeen kotihoidon tuella jatkavista äideistä noin 22 prosenttia hoiti lastaan kotihoidontuella alle kuusi kuukautta. Äideistä 10 prosenttia sai kotihoidontukea vain alle neljä kuukautta. Puolesta vuodesta yhteen vuoteen kotihoidontuella lastaan hoitaneita oli viidennes ja vuodesta kahteen vuotta jopa noin 30 prosenttia. Yli kaksi vuotta kotihoidon tuella jatkavia äitejä oli Haatajan tutkimuksen mukaan 26 prosenttia.

Riitta Sántin (1990, 41) tutkimuksessa suurin syy hoitovapaalle jäämiseen oli isien ja äitien halu hoitaa lapset itse. Hoitopaikan saantivaikeudet olivat toiseksi yleisin syy. Hoitomaksujen kalleus ja lapsen hoitoon kuljetukseen liittyvät vaikeudet sekä lapsen sairaus tai vammaisuus mainittiin muina hoitovapaalle jäämisen syinä. Joillekin vanhemmille, erityisesti miehille, epäsäännöllinen työaika ja mahdollisuus lomaan olivat myös mainitsemisen arvoisia syytekijöitä hoitovapaalle jäämiseen.

Perheillä on siis nykyään oikeus valita alle kolmevuotiaalle lapselle joko kunnan järjestämä hoitopaikka tai lasten hoidon tuki. Alle kolmevuotiaiden lasten hoitoa tuetaan kaikissa tapauksissa julkisin varoin. Kunta tai kaupunki voi lisäksi maksaa perheelle kuntalisää, jos lapsi ei ole kunnallisessa päivähoitossa. Kuntalisän määrä vaihtelee kunnittain. Kuntalisät ovat rahallinen korvaus lapsen vanhemmille kunnallisen päivähoitopalvelun käyttämättä jättämisestä. (Kela lastenhoidon tuet.)

2.5 Lasten kotihoidon tuen kuntalisä

Samanaikainen kotihoidon tuen maksupäätös ja päivähoiton laajentaminen aiheuttivat kunnille 1980-luvun puolivälissä kovat paineet päivähoiton järjestämisessä. Monet rikkaat kunnat päättivätkin tuolloin alkaa maksaa kotihoidon tuen kuntalisää, jotta perheet eivät käyttäisi päivähoito-oikeuttaan. (Anttonen 2003, 176 ; Hämäläinen 2005, 137.)

Kuntalisää maksavien kuntien määrä on vuosien varrella vaihdellut suuresti. Vuonna 1989 kuntalisää maksettiin 22 kunnassa. Muutaman vuoden päästä, vuonna 1991, kuntalisä oli käytössä jo 56 kunnassa. Syvimmän laman aikaan, vuoteen 1995, kuntalisää maksavien kuntien määrä

romahti sen ollen vain kolme. Tuolloin kotihoidon tuki oli kuitenkin monille tärkeä toimeentulon muoto, joka antoikin huomattavasti paremman toimeentulon kuin muut Kelan maksamat vähimmäisetuudet. Lamasta huolimatta kotihoidon tuki oli 1990-luvun puolivälissä rahassa mitaten suurimmillaan. Vuonna 2004 15 suurimman kaupungin joukossa vain kaksi ei maksanut kuntalisää, mikä kertoo siitä, että kuntalisät kattoivat huomattavasti suuremman osan väestöstä kuin kuntien lukumäärän perusteella voisi päätellä. Vuonna 2007 kuntalisää maksettiin jo 65 kunnassa, joissa asui lähes puolet Suomen väestöstä. Vuoteen 2008 mennessä kuntien määrä oli noussut jo 79:ään. (Kuntatiedon keskus 2008; Marin 1994, 110; Miettunen 2008,43.)

Taulukko 2: Kuntalisää maksavien kuntien määrä

vuosi	kuntia	vuosi	kuntia
1989	22	1999	32
1990	43	2000	33
1991	56	2001	41
1992	42	2002	45
1993	21	2003	51
1994	8	2004	55
1995	3	2005	55
1996	15	2006	
1997	27	2007	65
1998	26	2008	79

(Lähde: Kuntatiedonkeskus 2008, Miettunen 2008, Kuntaliitto 2007)

Viime vuosituhaten puolella Mika Kuismänen (1992) tarkasteli kunnallisen kotihoidon tuen käyttöasteeseen vaikuttavia tekijöitä vertailemalla, miten lakisääteisen kotihoidon tuen ja kuntalisten käyttöasteet vaihtelivat kunnittain. Oman työni kannalta merkittävin Kuismäsen löydös oli se, että tuen korkeus ei ollut kunnallisen kotihoidon tuen käyttöä selittävässä merkittävin tekijä, vaan tuen saannille asetetut ehdot ja kuntien päivähoitotilanne. Kunnissa, joissa lasten kotihoitoa tuettiin valtakunnallisen tuen lisäksi kohtalaisella tuella, tuen käyttöaste oli vain hiukan korkeampi kuin muissa kunnissa. Tulos selittyy Kuismäsen mukaan sillä, että kunnalliseen tukeen liittyi usein

sen saantia rajoittavia tekijöitä. Niissä kunnissa, missä rajoittavia tekijöitä ei ollut, oli myös korkein kotihoidon tuen käyttöaste.

Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen ylijohdaja Seija Ilmakunnas (1993) tutki kuntalisten käyttöönottoon vaikuttavia tekijöitä tutkimuksessaan *Kotihoidon tuen faktat ja visiot*. Ilmakunnasta kiinnosti, miksi juuri tietyt kunnat korottavat kotihoidon tukea kuntalisillä. Hänen tutkimuksessaan päivähoitopaikkojen määrän vähyys ja kuntien vakavaraisuus vaikuttivat todennäköisyyteen maksaa kuntalisää. Kunnan korkea työttömyysaste heikensi todennäköisyyttä kuntalisen maksuun. Kuntalisiä maksettiin herkemmin kaupungeissa kuin maalaiskunnissa. Hiukan eri linjoilla Mika Kuismasen tutkimuksen kanssa oli tulos, jonka mukaan kotihoidon tuen suuruudella, eli kunnan maksamalla lisällä, oli selvä vaikutus kotihoidon tuen suosioon. Ilmakunnas näki yksittäisen tekijän vaikutuksen eristämisen kuitenkin vaikeaksi.

Vuonna 2008 Laura Miettunen on tehnyt tutkimuksen *Lasten kotihoidon tuen kuntalisät osana suomalaista päivähoitojärjestelmää*. Hän on selvittänyt, miksi jotkut kunnat ovat kannustaneet lasten kotihoitoon kuntalisin ja miten anteliaasti kunnat ovat niitä maksaneet. Hänen tutkimuksensa mukaan kuntalisää maksavat kunnat ovat tyypillisesti suuria, muuttovoittoisia kuntia, joissa on paljon pieniä lapsia, hyvä työllisyystilanne ja pieni veroprosentti eli kuntia, joissa kunnalliseen päivähoitoon kohdistuu suuri paine. Kunnan taloudellinen tilanne vaikuttaa merkittävästi kuntalisten suuruuteen. Mitä parempi on kunnan taloudellinen tilanne, sitä anteliaampi on yleensä kuntalisiä. Päivähoitoon kohdistuvan paineen vähentäminen on usein pääasiallinen syy kuntalisiin. Kuntalisät ovat pääasiassa kohdistettu niille vanhemmille, jotka todennäköisimmin tarvitsisivat lapsilleen kunnallista päivähoitoa eli työssä käyville ja opiskelijoille.

Kuntaliitto on teettänyt sekä vuonna 2007 että 2008 selvitykset lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuen kuntalisista. Vuoden 2007 selvityksestä ei ole tehty raporttia, mutta vuoden 2008 selvitys on raportoitu. Selvityksistä ilmenee, että lasten kotihoidon tuen ja yksityisen hoidon tuen kuntalisää maksavien kuntien määrä oli noussut jo 75:een vuoteen 2008 mennessä. Myös kuntalisät olivat kauttaaltaan nousseet. Selvitysten mukaan kotihoidon tuen kuntalisää maksoi noin viidennes manner-Suomen kunnista. (Kuntatiedon keskus)

Kuntaliiton teettämän selvityksen mukaan lasten kotihoidon tuen kuntalisää maksettiin vuonna 2008 kunnasta riippuen 50-250 euroa lasta kohden. Kuntalisää maksettiin yleensä alle kolmevuotiaasta lapsesta. Sisaruslisää maksoi vuonna 2008 vain 17 kuntaa. Kaikki kotihoitoa vuonna 2008 tukeneet kunnat olivat asettaneet joitain ehtoja kuntalisen maksamiselle. 75 prosenttia

kunnista edellytti, että vanhempi hoiti itse lapsensa. Puolet kunnista edellytti, että perheen kaikki alle kouluikäiset hoidettiin kotona. (Kuntatiedon keskus 2008) Kotihoitoa tuetaan kuntalisillä eniten suurissa kaupungeissa. Nykyisin kunnat maksavat lisiä kuitenkin enemmän yksityiseen hoitorahaan kuin lasten hoitoon kotona. (Haataja 2005, 102.)

2.6 Vantaan tilanne kotihoidon tuen kuntalisän muutoksessa

Vantaalla kuntalisää on maksettu vuodesta 1997. Vantaa-lisää on maksettu vain nuorimmasta lapsesta ilman sisaruskorotuksia. Ensimmäisenä vuonna alle kaksivuotiaiden kuntalisä oli 243,87 euroa ja kaksivuotiaiden 134,55 euroa. Heti seuraavan vuoden alusta Vantaa-lisää leikattiin rajusti. Vuodesta 1998 lisä pysyi muuttumattomana aina vuoteen 2005, jolloin tukea laskettiin edelleen kauttaaltaan. Jälleen seuraavana vuonna 2006 Vantaa-lisää muutettiin, mutta tällä kertaa korotuksilla. Tuona vuonna Vantaa rajoitti Vantaa-lisän maksamisen alle kaksivuotiaisiin, jolloin alle kaksivuotiaiden tuki nostettiin 110 euroon ja alle puolitoistavuotiaiden 163 euroon. Vuonna 2008 Vantaa-lisän jakoa yksinkertaistettiin niin, että kaikki alle kaksivuotiaat saivat saman summan 163 euroa. Vuonna 2009 maksettiin Vantaa-lisää vain 143 euroa. Vantaa oli tuolloin saanut hyvän syyn laskea kuntalisää, sillä valtio nosti tammikuussa 2009 lakisääteistä kotihoidon tukea 63 eurolla. (Peltonen 2008 ; Kilponen 2009; Vantaan kaupunki; HS 16.12.2008; Vantaan kaupunki 2)

Taulukko 3: Vantaa-lisän vaihtelu vuosina 1997-2010

Vantaa-lisä				
Vuosi	määrä €, alle 1,5v.	määrä €, alle 2v.	määrä €, alle 3v.	
1997	243,87	243,87	134,55	
1998	201,82	201,82	84,09	
1999	201,82	201,82	84,09	
2000	201,82	201,82	84,09	
2001	201,82	201,82	84,09	
2002	201,82	201,82	84,09	
2003	201,82	201,82	84,09	
2004	201,82	201,82	84,09	
2005	160	67	67	
2006	163	110	0	
2007	163	110	0	
2008	163	163	0	
2009	143	143	0	
2010	215	215	0	Ehto kaikkien alle koulu- ikäisten kotihoitosta

Vantaan kotihoiton tuen Vantaa-lisän uusimmat muutokset astuivat voimaan 1.1.2010. Vantaa-lisää korotettiin 75 eurolla, jolloin kuntalisän kokonaismääräksi tuli 215 euroa kuukaudessa perheen nuorimmasta lapsesta siihen asti, kunnes lapsi täyttää kaksi vuotta. Muutosta aikaisempaan oli myös saamisen ehtoissa. Uutena edellytyksenä tuen saamiseen oli kaikkien perheen alle kouluikäisten lasten hoitaminen kotona. Esiopetukseen osallistumista ei kuitenkaan katsota tuen saannin esteeksi. Kun lapsi otetaan pois päivähoitosta hoidon tarpeen keskeytymisen vuoksi, ja perhetilanne mahdollistaa kotona hoitamisen, turvataan lapselle entinen hoitopaikka kokopäiväisen hoitotarpeen aktivoituessa. Kotihoitoon siirtyville 2,5-5-vuotiaille lapsille tarjotaan mahdollisuutta osallistua kerhoon sekä asukaspuistojen ja avoimien päiväkotien toimintaan. Vanhempien on myös

mahdollista käyttää hoitoapupalvelua. Palvelua voi käyttää enintään neljänä päivänä kuukaudessa asioiden hoitamista varten. Palvelua tarjoaa viisi toimipaikkaa eri puolilla Vantaata.(Vantaa)

Väestöennusteen mukaan päivähoitoikäisen väestön määrä Vantaalla kasvaa 237 lapsella vuonna 2010. Tämänhetkisen päivähoiton peittävyystason mukaan se merkitsee 223 lapsen lisäystä sekä kunnan järjestämässä päivähoitossa että kotihoidontuella kotona hoidettaviin lapsiin. Kotihoidon tuella ennustetaan olevan vuonna 2010 345 lasta enemmän kuin vuonna 2009. Vuonna 2009 Vantaan kaupungin järjestämässä ja tukemassa päivähoitossa olevien osuus on 69,4 prosenttia päivähoitoikäisistä lapsista. Prosenttiosuuden toivotaan vähenevän vuonna 2010. Lasten kotihoidon tukea saavien perheiden lapsia on kotihoidossa ollut 2000-luvun lopun vuosina noin 4000. Luku on hiljalleen laskenut vuosikymmenen puolestavälistä, mutta on uudelleen lähtemässä nousuun. (Vantaan kaupunki; Vantaan Kaupunki 2)

Vantaalla on tehty vuosina 2006, 2007 ja 2009 seurantaselvitykset kotona olevien vanhempien lasten päivähoitotilanteesta. Muutosta Vantaan kuntalisään suunniteltiin sen vuoksi, että vanhemmat, jotka jo muutenkin ovat päivät kotona, voitaisiin houkuttaa hoitamaan kaikki lapsensa itse. Kunnallisissa päiväkodeissa tai perhepäivähoitossa oli vuonna 2009 kokopäivähoitossa 1250 lasta, joiden toinen tai molemmat vanhemmat olivat kotona. Heidän osuutensa kaikista kokopäivähoitossa olevista lapsista on jopa 12,5 prosenttia. Sosiaali- ja terveysministeriö ohjasi vuonna 2004 kuntia lisäämään avoimen toiminnan palveluja ja palveluohjausta, jotta kokopäivähoitossa olevien lasten määrä vähenisi. Vaikka avoimen varhaiskasvatuksen palveluja on vuosien varrella merkittävästi lisätty, ei muutosta Vantaalla ole tapahtunut. (Seurantaselvitys 2009)

Äitiyslomalla tai vanhempainrahakaudella olevien vanhempien kokopäivähoitossa olevien lasten määrä on lisääntynyt vuoden 2007 lokakuulta vuoden 2009 tammikuuhun 88 lapsella ja hoitovapaalla olevien vanhempien kokopäivähoitossa olevien lasten määrä 77 lapsella. Kotona olevien maahanmuuttajaperheiden kokopäivähoitossa olevien lasten määrä on sen sijaan hiukan vähentynyt. Työttömien vanhempien kokopäivähoitossa olevien lasten määrä laski vuoden 2007 selvitykseen, mutta on lähtenyt uudelleen kasvuun vuonna 2009. Lastensuojelun tukitoimena tai muuten erityistä tukea tarvitsevien lasten määrä on pysynyt samalla tasolla vuosina 2006-2009. Vanhempien, joista toinen tai molemmat olivat muusta kuin edellä mainituista syistä kotona vuonna 2009, lapsia oli kokopäivähoitossa 113. Määrä oli kasvanut 23 lapsella vuoden 2007 seurannasta vuoteen 2009. (Seurantaselvitys 2009)

Vaikka kotona olevat vanhemmat hoidattavat lapsensa kokopäivähoidossa, kokopäivähoidon käyttöiheyttä ei selvityksessä mitattu. On mahdollista, että esimerkiksi pienemmän lapsen vuoksi äitiyslomalla oleva äiti tuo lapsensa päiväkotiin kavereiden vuoksi vain pari kertaa viikossa, vaikka tilastoissa lapsi vaikuttaa olevan kokopäivähoidossa normaalisti viisi päivää viikossa. Yksi syy lasten päivähoitopaikan säilyttämiseen on ollut myös se, että vanhemmat toivovat lapsensa voivan jatkaa samassa hoitopaikassa myös seuraavan kerran, kun lapsi kokopäiväistä hoitopaikkaa tarvitsee. Vantaan uudistus taatusta paluusta samaan hoitopaikkaan tauon jälkeen pyrkii pureutumaan tähän syyhyn.

Vantaan sivistystoimi lähetti syystalvella 2009 kaikkiin päivähoitossa olevien lasten koteihin tiedotteen kotihoidon tuen kuntalisää koskevasta muutoksesta, kerhotoiminnan ja satunnaisen hoidon lisääntymisestä sekä hoitopaikkatakuusta. Tiedotteen mukana lähetettiin kysely, jossa kysyttiin lasten hoitopaikan tarpeesta ja perheiden kiinnostuksesta päivähoitolle vaihtoehtoihin toimintoihin. (Kts. LIITE 3)

Kyselyn tulosten mukaan heti vuoden 2010 tammikuussa 104 lasta jättäytyi pois päivähoitosta. Heistä 21 oli alle kolmevuotiaista ja 83 oli jo täyttänyt kolme vuotta. Myöhemmin vuoden 2010 keväällä päivähoitosta oli jättäytymässä pois 81 lasta, joista alle kolmevuotiaita oli 29 ja kolme vuotta täyttäneitä 52. Vanhempien kiinnostus päivähoitopaikkatakuuseen oli varsin suuri. 185 poisjäävästä lapsesta 141 oli sellaisia, joille toivotaan taattavan sama hoitopaikka, kun kotihoito loppuu. Yhteensä 123 lapsen vanhempaa oli kiinnostunut saamaan lapselleen kerhopaikan ja 68 lapsen vanhempaa toivoi mahdollisuutta käyttää päivähoitoa satunnaisesti. (Peltonen 2, 2010.)

Vantaan toimet kuntalisää koskevissa muutoksissa seuraavat muiden kuntien esimerkkiä. Kuten edellä mainittiin jopa puolet kunnista edellyttivät jo vuonna 2008, että perheen kaikki lapset tulee hoitaa kotona, jotta kuntalisää olisi mahdollista saada. Vantaan ehdoissa kahden vuoden ikäkatto on kuitenkin varsin poikkeuksellinen muihin kuntiin nähden.

3 Tutkielman toteutus

3.1 Tutkimuskysymykset

Tutkielmani tarkoituksena oli tutkia, **mitä merkitystä perhetuilla on pienten lasten vanhemmille ja kuinka lapsiperheiden vanhemmat perustelevat omia valintojaan perhetukien käyttöön tai käyttämättä jättämiseen.**

Näkökulman laaventamiseksi pyrin tutkielmassa selvittämään kuntalisän kerrottua vaikutusta ja merkitystä vanhempien kotiin jäämiseen, kotihoiton pituuteen ja perheen taloudelliseen toimeentuloon sekä vertailemaan kotona lastaan hoitavien sekä päivähoitossa olevien lasten vanhempien vastauksia. Kun tuissa on kyse perheiden taloudellisen toimeentulon varmistamisesta, tutkin myös perheen rahataloutta.

Keskitin tutkielmani Vantaan kaupungissa asuviin vanhempiin, sillä kaikilla heillä kuntalisä oli samansuuruinen ja ehdot tuen saamiseen samanlaiset. Näin ollen vastausten vertailu oli kuntalisän osalta mahdollista. Muiden perhetukien yhdenmukaisuutta ei tutkimusaineistoon tavoiteltu. Koska vanhemmilta ei kysytty tuloja, tutkielman lopussa esittelen pienen tarkastelun tulojen vaikutuksesta tukiin ja päivähoitomaksuihin. Tarkastelussa hyödynnän internet-aineistoja.

3.2 Aineisto ja sen kerääminen

Tutkielmani on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiivinen tutkimus ymmärretään yksinkertaisimmin aineiston ja analyysin muodon ei-numeraaliseksi kuvaukseksi. (Uusitalo 1991,79.) Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen, mikä avautuu kerronnan kautta. Kvalitatiivinen tutkimus pyrkii tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivinen haastattelu on eksploratiivista, uutta tunnustelevaa. Haastattelussa tarkoituksena on löytää uusia alueita, joita teorioista ja jo olemassa olevasta kirjallisuudesta ei välttämättä pysty johtamaan. Teemahaastattelussa harvoin asetetaan hypoteeseja, vaan tutkimuksesta johdetaan niitä. Kvalitatiivinen tutkimus on siis yleensä induktiivista. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157; Yliluoma 2001, 34.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on pyrkimyksenä pikemminkin löytää tai paljastaa asioita kuin todentaa jo olemassa olevia (totuus)väittämiä (Hirsjärvi ym. 2007, 157).

Aineistonkeruumenetelmänäni on puolistrukturoitu haastattelu eli teemahaastattelu. Teemahaastattelulle on tyypillistä, että haastattelun aihepiirit eli teema-alueet ovat tiedossa, mutta

kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuu (Mt., 203). Teemahaastattelussa tiedetään, että haastateltavat ovat kokeneet tietyn tilanteen. Tutkija on ennen haastattelua tutustunut aiheeseen ja sen tärkeisiin elementteihin. Tutkija tekee haastattelurungon sen perusteella, mitä hän on aiheesta oppinut. Teemahaastattelu suunnataan tutkittavien henkilöiden subjektiiviseen kokemukseen aiheesta ja tilanteista. Teemahaastattelulla voidaankin tutkia kaikkia ihmisen tunteita, ajatuksia, kokemuksia ja uskomuksia. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48.) Teemahaastattelussa haastattelija varmistaa, että kaikki etukäteen päätetyt tema-alueet käydään läpi haastateltavan kanssa, mutta teemojen järjestys ja laajuus vaihtelevat haastattelusta riippuen. Haastattelijalla on itselleen tukilista käsiteltävistä asioista, ei valmiita kysymyksiä. (Eskola & Suoranta 1999, 87.) Valitsin teemahaastattelun menetelmäksi, sillä kotihoidon tuesta ja kuntalisistä sekä kotihoidontuen käyttäjistä on tutkimusaineistoa saatavilla, mutta haluan selvittää tutkimusaluetta uudelta kannalta, mihin katson teemahaastattelun ja kvalitatiivisen tutkimuksen soveltuvan hyvin.

Haastattelun suurimpana etuna pidetään joustavuutta aineistoa kerätessä. Haastattelussa voidaan myötäillä haastateltavaa, ja haastatteluaiheiden järjestystä on mahdollista vaihdella, jos vaikka haastateltava viittaa myös toiseen aiheeseen tai teemaan. Haastattelujen hyviin puoliin kuuluu myös se, että haastateltaviin voi olla yhteydessä myös jälkikäteen, jos aineiston analyysi vaatii tarkennuksia. (Hirsjärvi ym. 2007, 201.)

Tutkimusaineiston keräsin vantaalaisten kotihoidontuella lastaan kotona hoitavien sekä päivähoitossa olevien viime tammikuussa alle kaksivuotiaita olleiden lasten vanhempien haastatteluilla. Halusin vakiodia joukon saman kunnan asukkaiksi, jotta kuntalisän erilaisuus ei vaikuttaisi vanhempien vastauksiin ja jotta Vantaan kaupungin kuntalisän viime vuoden vaihteessa tapahtunut muutos olisi ollut perhettä koskeva.

Osan haastateltavista sain omasta tuttavapiiristä, mutta toivoin haastateltavien voivan auttaa myös jatkokokontaktien saamisessa. Tätä kutsutaan lumipallo-otannaksi. Lumipallo-otannassa haastateltuja ihmisiä pyydetään ehdottamaan muita henkilöitä, jotka saattaisivat täydentää jo saatuja tietoja. Ehdotetut henkilöt antavat jälleen uusien haastateltavien nimet. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 59.) Olin asettanut tavoitteekseni haastatella yhdeksän perheen toista vanhempaa. Haastateltujen vanhempien kontaktien avulla sain nopeassa tahdissa kaikki haastattelut sovittua. Tein haastattelut pääasiassa yksilöhaastatteluina. Kahdesta perheestä molemmat vanhemmat osallistuivat haastatteluun samanaikaisesti. Haastattelin vanhemmat joko heidän kotonaan, meidän kotonamme tai työpaikallani rauhallisessa paikassa.

Haastateltavat pyrin valitsemaan sen mukaisesti, että perheiden tilanteet olisivat mahdollisimman paljon toisistaan poikkeavia; äiti hoitovapaalla, äiti äitiyslomalla, äiti työssä ja isä hoitovapaalla, vanhemmat työssä ja lapsi päivähoidossa, hoitovapaalla vuorottelevat vanhemmat, uusperhe, monilapsinen perhe, yksilapsinen perhe. Toivoin haastateltavien olevan myös eri-ikäisiä.

Osan haastateltavista sain lumipallo -menetelmällä. Tuolloin esitin toiveita minulta vielä puuttuvista perheen ratkaisuksista. Yhden haastateltavan sain päiväkotiin jätetyn yhteydenottoopyynnön kautta. Tuolloin toivoin saavani haastateltavakseni alle kaksivuotiaan päivähoidossa olevan lapsen vanhemman. Tiesin kyseisessä päivähoitopaikassa olevan vain kaksi kyseisen kriteerin täyttävää lasta/perhettä, joten olin erittäin iloinen siitä, että toisesta perheestä otettiin minuun yhteyttä.

Haastatelluista yhdeksästä perheestä viisi sai haastatteluhetkellä kotihoidontukea ja Vantaa-lisää. Yhden perheen äiti oli vielä äitiyslomalla, ja kolmen perheen vanhemmat kävivät molemmat työssä. Haastattelin seitsemää äitiä erikseen ja kahden perheen haastatteluissa olivat molemmat vanhemmat paikalla. Mielenkiintoista oli, että vaikka kahdesta perheestä kysyin perheen haastattelumahdollisuutta ensin perheen isältä, molemmat reagoivat pyyntööni samankaltaisesti toteamalla, että vaimo tietää heidän perheessään paremmin nämä asiat, lupasivat tosin kysyä vaimojaan. Molempien vaimot suostuivat haastateltaviksi. Kaikki haastateltavat elivät vakituudessa parisuhteessa. Kaikissa perheissä puoliso oli myös nuorimman lapsen toinen vanhempi.

Haastateltavien sosioekonominen tausta oli yllättäen varsin homogeeninen, sillä haastatellut olivat pääasiassa ammattikorkeakoulun tai opistoasteen koulutuksen saaneita. Ammatit vaihtelivat kuitenkin yksityisyrittäjästä sairaanhoitajaan. Tuloja tai tulotasoa ei haastatteluissa tarkoituksella kysytty. Kaikkia haastateltavia, yhtä poikkeusta lukuun ottamatta, yhdisti vakituinen työpaikka, myös kaikkien haastateltujen puolisoilla oli vakituinen työsuhte. Haastateltavat olivat iältään 27-50 -vuotiaita. Lapsia haastatelluissa perheissä oli yhdestä neljään.

Ennen haastattelua pyysin kultakin haastateltavalta kirjallisen tutkimusluvan. Nauhoitin kaikki haastattelut. Kunkin haastattelun jälkeen pyrin litteroimaan materiaalin mahdollisimman nopeasti, jotta jos jotain ongelmia nauhoituksessa tai puhutun ymmärtämissä olisi ollut, olisin muistanut haastattelun kulun itse ja olisin voinut tarvittaessa jopa ottaa haastateltavaan uudelleen yhteyttä. Haastattelujen litterointi ennen seuraavaa haastattelua helpotti minua myös arvioimaan vastausten tuloksellisuutta, jolloin seuraavissa haastatteluissa osasin täsmentää kysymyksiä.

Litteroidessani muunsin henkilötiedoista tunnistettavat osiot sellaisiksi, ettei kukaan muu voi haastateltuja vanhempia tekstistä tunnistaa. Heti siirrettyäni haastattelutiedoston äänittämiseen käyttämältäni kännykältä, tuhosin puhelimesta äänitiedoston. Analysoituani tekstin tuhosin haastattelutiedostot myös tietokoneeltani.

3.3 Aineiston analysointimenetelmät

Teemahaastattelun voi analysoida joko kvalitatiivisesti tai kvantitatiivisesti. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48.) Minun tutkielmassani tutkimuksen pieni osallistujamäärä sitoo analysoinnin kvalitatiiviseen analysointimenetelmään.

Jari Eskola ja Juha Suoranta (1999, 146) kuvaavat kvalitatiivista aineiston analyysiä seuraavasti:

”Laadullisen aineiston analyysin tarkoitus on luoda aineistoon selkeyttä ja siten tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Analyysillä pyritään aineisto tiivistämään kadottamatta silti sen sisältämää informaatiota; päinvastoin pyritään informaatioarvon kasvattamiseen luomalla hajanaisesta aineistosta selkeää ja mielekästä.”

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään saavuttamaan aineiston kyllästeisyys. Tutkimuksen kyllästeisyys eli saturaatiopiste tarkoittaa, että aineiston kerääminen voidaan lopettaa, kun uudet tapaukset eivät enää tuo esille uusia piirteitä. (Niskanen 1994,163–164.) Minun tutkielmani kaltaisessa tutkimuksessa, jossa haastateltavia on vain vähän, harvoissa kysymysten vastauksissa saavutetaan saturaatiopistettä. Näin ollen yleistettävyydenkin kärsii. Tässä tutkimuksessa haastatteluun osallistuneiden valinta ei perustu aineiston kylläntymiseen, vaan haastatteluun osallistuneiden koettujen merkitysten tavoittamiseen ja yhteisten kokemussisältöjen löytämiseen. (Janhonen & Nikkonen 2003, 127.)

Laadullisen aineiston analysoinnin tarkoituksena on informaatioarvon lisääminen, koska hajanaisesta aineistosta pyritään luomaan mielekästä, selkeää ja yhtenäistä informaatiota. Aineiston laadullinen käsittely perustuu loogiseen päättelyyn ja tulkintaan, jossa aineisto aluksi hajotetaan osiin, käsitteellistetään ja kootaan uudestaan uudella tavalla loogiseksi kokonaisuudeksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Aineiston analysointimenetelmäksi olin aluksi valinnut diskurssianalyysin, mutta haastatteluaineistoa luettuani ja useampaan kertaan diskurssianalyysin muotoon ”pyöriteltyäni” totesin, että informaatiota olisi mennyt paljon hukkaan tuolla menetelmällä ja tutkimuksellinen anti

olisi jäänyt vähäiseksi. Päädyin lopulta sisällönanalyysiin, jota joskus kutsutaan myös sisällön erittelyksi. Sisällön analyysi on diskurssianalyysin tapaan tekstianalyysia, sanallista tekstin sisällön kuvailua, jossa etsitään tekstin merkityksiä. Sisällönanalyysiä voidaan pitää sekä yksittäisenä metodina myös väljänä teoreettisena kehyksenä, joka voidaan liittää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. Analyysimenetelmän vaihtoa puolsi haastattelujen vastaukset, joista tunsin saavani enemmän ”irti” sisällön analyysillä kuin diskurssianalyysillä. Vaikka analyysin vaihto aiheutti aluksi melkoisesti lisätyötä, olin lopulta iloinen, että uskalsin tehdä riittävän ajoissa radikaalin käännöksen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91; Janhonen & Nikkonen 2003, 24–25; Tuomi & Sarajärvi 2002, 105.)

Sisällönanalyysillä tarkoitetaan kerätyn tietoaineiston tiivistämistä niin, että tutkittavia ilmiöitä voidaan lyhyesti ja yleistävästi kuvailla tai että tutkittavien ilmiöiden väliset suhteet saadaan selkeinä esille. Sisällön analyysi voidaan tehdä aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti. Tässä tutkimuksessa käytän aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91, 104 ; Janhonen & Nikkonen 2003, 24–25; Tuomi & Sarajärvi 2002, 105.)

Sisällön analyysissä valitaan aluksi analyysiyksikkö, jonka jälkeen aineistoon tutustutaan ja aineisto pelkistetään. Pelkistetty aineisto luokitellaan ja tulkitaan. Prosessin vaiheet saattavat olla eri järjestyksessä tai osittain päällekkäisiä, riippuen aineiston laadusta ja tutkimustehtävästä. (Janhonen & Nikkonen 2003, 24–25.) Sisällönanalyysiä kritisoidaan joskus siitä syystä, että sisällönanalyysillä saadaan kerätty aineisto vain järjestetyksi johtopäätösten tekoa varten. Jos tutkija sitten esittää järjestetyn aineiston ikään kuin tutkimuksen tuloksina, jäävät mielekkäät johtopäätökset tekemättä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.)

Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi (2009, 109) esittelevät aineistolähtöisen sisällönanalyysin etenemisen seuraavalla tavalla:

- *Haastattelujen kuunteleminen ja aukikirjoitus sana sanalta.*
- *Haastattelujen lukeminen ja sisältöön perehtyminen.*
- *Pelkistettyjen ilmausten etsiminen ja alleviivaaminen.*
- *Pelkistettyjen ilmausten listaaminen.*
- *Samankaltaisuuksien ja erilaisuuksien etsiminen pelkistetyistä ilmauksista.*
- *Pelkistettyjen ilmausten yhdistäminen ja alaluokkien muodostaminen.*
- *Alaluokkien yhdistäminen ja yläluokkien muodostaminen niistä.*
- *Yläluokkien yhdistäminen ja kokoavan käsitteen muodostaminen.*

Haastattelujen litteroinnin jälkeen siirryin luokittelemaan materiaalia. Pysin toimimaan aineistolähtöisesti ja löytämään haastatteluista muitakin luokkia, kuin mitä teemojen mukaan oli oletettavaa. Luokittelu seurasi pääosin kuitenkin haastattelun teemoja. Luokittelu ja aineiston koodaaminen muodostettuihin luokkiin ei ole analyysin lopullinen tavoite, vaan luokittelun jälkeen yritetään luokkien esiintymisen välille löytää säännönmukaisuuksia ja samankaltaisuuksia. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 149.) Eskolan & Suorannan (1999, 147) mukaan ”laadullisen tutkimuksen ongelmallisin vaihe on tulkintojen tekeminen. Siihen vaiheeseen ei ole olemassa oikeastaan minkäänlaisia muodollisia ohjeita.”

Keräsin kaikkien haastattelujen litteroidut tekstit ”leikkaa-liitä” –toiminnolla aluksi haastatteluja varten tehtyjen otsikoiden alle. Kaikki osat haastatteluista eivät kuitenkaan sopineet valmiiden otsikoiden alle, vaan jouduin keksimään lisää otsikoita tarkentaakseni materiaalin ryhmittelyä. Tarkasteltuani haastattelujen vastauksia vielä syvällisemmin, lisäsin otsikoiden määrää moninkertaiseksi niin, että välillä materiaali oli jopa kolmen alaotsikon alla. Lyhyet materiaalin osat sijoitin tarkentuneiden otsikoiden alle, ja ryhmittelin niistä siten uusia kokonaisuuksia. Otsikot muuttuivat prosessin aikana useaan otteeseen aineiston ryhmittelyjen tarkentuessa. Laajan aineiston tiivistyessä lyhyisiin pelkistyksiin tunsin haikeutta, sillä ison työn ”käteen jäävä” osuus vaikutti välillä hyvin mitättömältä. Onneksi se oli kuitenkin iso aineisto tiivistyneessä muodossa eikä vain pienen osan valinta isosta materiaalista. Pelkistetyistä aineistoista tein vielä tulkinnat, jotka esittelen seuraavassa luvussa tekstin näytepalloilla, sitaateilla, maustettuna.

4 Haastateltujen vanhempien kertomia vaikutuksia, valintoja ja merkityksiä

Tässä osassa tarkastellaan yhdeksän vanhemman haastatteluja. Olen jaotellut haastattelujen tulokset viiteen osaan teemojen mukaisesti. Ensimmäinen teema vastaa perheen ja työn yhteensovittamisen kysymyksiin. Toisessa teemassa selvitän perhetukien merkitystä ja vaikutusta. Kolmas teema käsittelee haastateltujen perheiden vanhempien omien valintojen merkityksellistämistä. Neljännessä teemassa tarkastellaan pienten lasten perheiden vapaa-ajan järjestelyjä. Viimeinen teema käsittelee vanhempien ajatuksia perheen taloudellisesta päätöksenteosta.

4.1 Työn ja perheen yhteensovittaminen

Työn ja perheen yhteensovittaminen kertoo perheiden ratkaisusta töihin menon ja työpaikan suhteen. Aluksi esittelen haastatellut pienten lasten perheet ja perheiden ratkaisut vanhempien töihin menosta. Valotan myös vanhempien työn ja perheen yhteensovittamisen muotoja esikoisen ja sisarusten syntymisen välillä. Vanhemmat pohtivat haastattelussa myös ratkaisujaan tulevaisuuden ja työpaikkansa suhteen. Viimeiseksi esittelen haastateltujen vanhempien näkemyksiä perheen vaikutuksesta vanhempien työuriin.

Haastatelluilla perheillä oli hyvin toisistaan poikkeavia ratkaisuja työn ja perheen yhteensovittamisessa. Seuraavassa esitetään kaikki haastatellut perheet ja heidän ratkaisunsa kotonaolon pituudesta. Jatkossa perheeseen viitataan vain etuliitteellä, esimerkiksi H1, mikä tarkoittaa ensimmäistä esiteltyä perhettä. Joissain suorissa lainauksissa keskustelun tarkennuksina on joko Ä, mikä tarkoittaa perheen äitiä tai I, mikä tarkoittaa haastatellun perheen isää.

H1 Perheessä 27-vuotias äiti oli tehnyt sijaisuuksia siitä lähtien, kun esikoinen oli neljä kuukautta. Perheen äiti meni kokopäivätöihin toisen lapsen äitiysloman loputtua, jolloin perheen isä oli neljä kuukautta hoitovapaalla. Äiti jatkoi sen jälkeen hoitovapaata vielä puolella vuodella. Lasten ollessa yksi- ja kolmevuotiaat äiti meni töihin, ja aviomies oli toisen kerran neljä kuukautta hoitovapaalla. Lapset menivät päiväkotiin heidän ollessaan kaksi vuotta sekä kolme ja puoli vuotta. Perheestä haastateltiin äitiä.

H2 39-vuotiaalla äidillä on 18-, 13- ja 12-vuotiaat lapset. Perheen uusin tulokas on 1,7-vuotias. Äiti on ollut kaikkien kolmen vanhemman lapsen kanssa vähintään 2,5 vuotta kotona. Hänellä oli aikomus olla kotona 2,5 vuotta nuorimmankin kanssa, joka on nykyisen aviomiehen kanssa ainoa yhteinen lapsi. Jos perheen isä saa vuorotteluvapaata työstään, voi äiti mennä töihin nuorimman lapsen ollessa kaksi vuotta. Tuolloin isä jatkaisi lapsen kotihoitoa vähintään lapsen kahden ja puolen vuoden ikään. Perheestä haastateltiin äitiä.

H3 Perheen 35 -vuotias äiti on ollut esikoisen kanssa kotona äitiysloman ja vuosilomat. Äidin mentyä töihin aviomies, perheen 50 -vuotias isä, jäi hoitovapaalle, jolla hän on siihen saakka, kunnes äiti jää uudelle äitiyslomalle. Isän hoitovapaata kestää hiukan yli vuoden. Perhe suunnittelee uusivansa hoitokuvion myös toisen lapsen kanssa. Perheestä haastateltiin sekä äitiä että isää.

H4 Perheen 30-vuotias äiti oli esikoisen kanssa kotona, kunnes lapsi täytti 3 vuotta. Äiti oli tuolloin kolme kuukautta töissä ja jäi sitten uudelleen äitiyslomalle. Äiti on toistaiseksi hoitovapaalla ja

ajattelee esikoisen menevän puolen vuoden päästä, nelivuotiaana päivähoitoon. Suunnitelma on, että lapsi olisi hoidossa neljä päivää viikossa noin kuusi tuntia kerrallaan. Nuorempi lapsi jäisi äidin kanssa vielä toistaiseksi kotihoitoon. Perheestä haastateltiin äitiä.

H5 36-vuotias äiti on ollut kotona lastensa kanssa siitä lähtien, kun kolmevuotiaan esikoisen syntymään liittyvä äitiysloma alkoi. Perheeseen kuuluu lisäksi 39-vuotias isä sekä puolitoistavuotias lapsi ja perheeseen odotetaan kolmatta lasta. Äiti suunnittelee jäävänsä äitiysloman jälkeen vielä kolmannenkin lapsen kanssa hoitovapaalle. Perheestä haastateltiin äitiä.

H6 28-vuotias 29-vuotiaan miehensä kanssa avioliitossa elävä äiti on edelleen äitiyslomalla. Hän suunnitteli olevansa ensimmäisen lapsensa kanssa kotona niin kauan kuin itsestä tuntuu hyvältä ja kunnes lapsi on valmis hoitoon. Ajatuksissa on, että jos esikoiselle syntyisi sisaruksia ennen kolmen vuoden ikää, äiti voisi mahdollisesti olla kotona pitempäänkin. Perheestä haastateltiin sekä äitiä että isää.

H7 27-vuotias hoitovapaalla oleva, avoliitossa asuva äiti suunnittelee menevänsä töihin, kun lapsi on vuoden ja viisi kuukautta. Hän on ollut erikoistumiskoulutuksessa muutaman kerran kuukaudessa sekä äitiyslomalla että hoitovapaalla. Koulutuksen loputtua äiti palaa töihin. Perheestä haastateltiin äitiä.

H8 30-vuotias raskaana oleva äiti on ollut töissä kuukauden. Lapsi meni ryhmäperhepäivähoitoon lapsen ollessa vuoden ja kolme kuukautta. Äiti oli ajatellut olla kotona mahdollisesti lapsen kahteen ikävuoteen asti, mutta uusi raskaus määrittäi aikataulun äidin työhön paluuseen. Äiti ajatteli antavansa esikoisen olla hoidossa, vaikka pienempi lapsi olisikin äidin kanssa kotona. Suunnitelmat toisen lapsen suhteen ovat vastaavat kuin suunnitelmat esikoisen kohdalla. Äiti suunnittelee palaavansa töihin, kun kuopus täyttää kaksi vuotta. Perheestä haastateltiin äitiä.

H9 30-vuotias samanikäisen miehen kanssa naimisissa oleva äiti on ollut kahdeksan kuukautta töissä. Perheen esikoinen on kymmenenvuotias. Äiti oli esikoisen kanssa aikanaan kaksi vuotta kotona. Perheen toinen lapsi meni hoitoon vuoden ikäisenä. Perheestä haastateltiin äitiä.

Aineiston mukaan useassa perheessä oli toinen vanhemmista ollut kotona niin kauan, kunnes rahat eivät enää riittäneet kotonaoloon. Osassa perheitä ratkaisut työssäkäynnin ja kotona olon välillä oli kuitenkin tehty jo ennen lapsen syntymää, jolloin taloudellinen tilanne oli punnittu etukäteen. Vain muutamassa näistä perheistä toisen vanhemman kotonaoloon oli ennakolta varauduttu säästöillä.

H1: ”... ja kokoajan on joutunut kattoo, et millon mä meen seuraavan kerran töihin, et on ollut sillee pakottava tarve keikkaila, ja kotona olon pituus on ollu tietysti siitä riippuvainen. Et nyt oli niinku viimeinen tappi, et piti lähtee töihin.”

Vanhimmat aineiston ainoastaan kotona hoidetut lapset olivat haastatteluhetkellä neljävuotiaita. Heillä kaikilla oli ainakin yksi nuorempi sisarus eli kotona lapsia hoitava vanhempi sai edelleen kotihoidontukea.

H4: ”Kyllä se varmaan se neljä alkaa olla sellainen ikä, että lapsi jo kaipaa kavereita tai vähän riippuu lapsesta, Esikoinen on nyt ollut vuoden kerhossa, mut sitten on esimerkiksi kolmevuotiaita poikia, joilla ne leikit ei kohtaa olleenaan, et onks se kolme vuotias sit viel niin pikkunen. Mut on sit työtössä, niin et kolmevuotiaana saattaa olla jo tosi kehittynyt, joilla sit taas kohtaakin. ”

Osa vanhemmista oli tehnyt vuorotellen puolisonsa kanssa töitä lasten välissä niin, ettei lasten tarvinnut välillä mennä kodin ulkopuolelle hoitoon. Kahden haastatellun perheen äidit olivat olleet lasten välillä vain alle puoli vuotta kodin ulkopuolella töissä, kun taas kahdessa perheessä lasten syntymien välillä oli ollut niin pitkä aikajakso, että molemmat vanhemmat olivat ehtineet työskennellä kodin ulkopuolella yli viisi vuotta. Vain kahdessa haastatellussa perheessä lapsi oli ensimmäinen, ja äidit hoitivat edelleen lapsiaan kotona.

Lähes kaikissa haastatelluissa perheissä oli tarvittu lisäansioita lasten välillä. Vain yhdessä haastatelluista perheistä äiti oli ollut yhtämittaisesti kotona ensimmäisen ja toisen lapsen välillä. Äiti oli edelleen kotona hoitamassa lapsiaan ja odotti kolmatta lasta eikä suunnitellut menevänsä tässäkin välillä kodin ulkopuolelle töihin. Tässä perheessä lapsilla oli alle kahden vuoden ikäerot. Perheen äidillä oli viime talven omien lapsiensä lisäksi kaksi perheen ulkopuolista hoitolasta, mikä helpotti perheen taloudellista tilannetta.

H5: ” Olen ollut koko ajan kotona ja sekin on ollut meille alusta asti ihan selkeätä, että halutaan lapset pienellä aikavälillä ja myöskin se, että saa olla kotona ja se on hyvä. Kun on jo pitkä työhistoria takana, niin on nähnyt senkin ylä- ja alamäet, et sillä tavalla lähtökohtaisesti, että siinä ei ole mitään uutuuden viehätystä, kun sen tietää mitä se on.”

Eräässä perheessä taas vanhemmat vuorottelivat lasten hoitoa niin, että jompikumpi oli ollut koko ajan kotona lasta hoitamassa, jolloin vain toinen oli saanut kerrallaan varsinaista palkkaa. Toisessa haastatelluista perheistä, joissa vanhemmat olivat vuorotelleet lasten kotihoitoa, oli äiti ”joutunut” tasaisesti tekemään sijaisuuksia koko oman kotonaolonsa ajan. Sijaisuuksia tehneen äidin työ oli

vuorotyötä, joten vanhempien ”samanaikainen” työskentely, vaikka lapset olivat kotihoidossa, oli ollut mahdollista.

Vaikka suuri osa haastatteluun osallistuneiden perheiden vanhemmista aikoi palata perhevapaan jälkeen entiseen työpaikkaansa, moni kuitenkin mietti myös muita ratkaisuja työpaikkansa suhteen, kuten opiskelua ja työpaikan vaihtoa. Eräs haastatelluista vanhemmista hoiti lastaan kotona, opiskeli avoimessa yliopistossa ja aikoi pyrkiä yliopistoon seuraavana keväänä. Yksi haastatelluista oli työnantajan maksamassa erikoistumiskoulutuksessa muutaman päivän kuukaudessa sekä äitiysloman että hoitovapaan aikana. Vaikka hänellä oli ajatus palata omaan työpaikkaansa, omaan toimeensa, koulutus edellytti kuukauden työkiertoa saman työnantajan palveluksessa. Oli myös mahdollista, että työkierron työpaikka osoittautuisi mielenkiintoiseksi työpaikkavaihtoehdoksi tulevaisuudessa.

Erään kotona lastaan hoitavan vanhemman työmatka oli niin pitkä, että hänen oli tarkoitus avoimin mielin katsella muitakin työpaikkoja, ennen kuin tekee päätöksen omaan toimeensa palaamisesta. Eräs vanhemmista haki hoitovapaan loppupuolella vakinaista työtä ja saikin ensimmäisen vakinaisen toimensa hoitovapaan päätteeksi, omien toiveidensa mukaan. Hän oli erittäin iloinen siitä, että tulojen saaminen järjestyi heti hoitovapaan jälkeen.

H3 ”*Et isä on kuitenkin opiskellut (avoimessa yliopistossa), niin me ollaan haluttu sitä tukea tässä ohella, niin en usko että olis sitten lähtenyt töihin, vaikka Vantaa-lisä olisikin muuttunut huonompaan suuntaan. Nyt myös lukee pääsykokeisiin, että jos se nyt opiskelemaan pääsee, niin sitten me ollaan helisemässä.*”

H1: ”*Siitähän on aikaa ennen kuin mä esikoisen sain ja silloin mulla oli määräaikaisuus, joka loppu just siihen kun mulla alkoi äitiysloma. Et en ollut sidottu sinne edelliseen paikkaan, enkä olis halunnutkaan, et oon kattonut läheltä kotia työpaikkaa . Kattelin viime syksynä ihan virkoja ja toimia ja hain, jotta olis missä jatkaa, että tulis joku tasapaino ja turva tähän elämään, kun miehelki on tommonen tavallaan epäsäännöllinen. Et talvet ollaan niinku tyhjän päällä, et ku koskaan ei tiedä miten ne talvet menee, et ihan kiva et toisella on ihan niinku tasasesti töitä.*”

Lähes kaikki haastatellut, kolmea vanhempaa lukuun ottamatta, olivat koulutustaan vastaavassa työssä, tai heillä on koulutustaan vastaavassa työpaikassa vakituinen työsuhde, mutta olivat nyt perhevapaalla. Yksi haastatelluista vanhemmista ei ollut opiskeluidensa jälkeen löytänyt pääkaupunkiseudulta koulutustaan vastaavaa työtä, mutta oli työskennellyt toisella alalla. Hänellä ei ollut vakinaista tointa, mutta ajatteli menevänsä vanhempainvapaan jälkeen todennäköisesti samaan

työpaikkaan, missä työskenteli ennen lasten syntymää. Kahdella muulla, jotka tekivät työtään muulla kuin koulutustaan vastaavalla alalla, oli vakinaiset työsuhteet. He olivat varsin tyytyväisiä omiin työpaikkoihinsa ja toimenkuviinsa.

H5: ” Oon ajatellu muitakin vaihtoehtoja. Jo silloinkin, kun oli työelämässä niin ajatteli, että nyt ottaa aikalisän. Ties mitä haluaa tehdä isona. Mä oon kuitenkin enemmän ajautunut, vaikka onkin hyvä työ, niin enemmän ajautunut sinne kivoihin paikkoihin. Ja varmaan siksi jäänyt sinne jumiinkin, kun on hyvä talo ja hyvät työkaverit ja ihan kivat tehtävätkin, niin ei voi valittaa, mut ei se kuitenkaan oo mikään sydämen juttu.”

Suurimmalla osalla haastateltujen perheiden työssä käyvistä vanhemmista perhe vaikutti työn tekoon siten, etteivät he enää tehneet ylityötä. Työajat olivat myös muuttuneet enemmän muun muassa päivähoiton aukioloaikoihin sopiviksi. Uusea vastaaja koki tekevänsä perheellisenä työnsä nopeammin ja paremmin. Eräs haastateltu vanhempi koki, että lasten takia tarvittiin elämään enemmän tasapainoa ja turvaa. ”Keikkailu” tuntuisi epävarmalta tavalta elättää perhettä. Lapset ajateltiin yleisesti syyksi siihen, miksi pienten lasten vanhempia ei edes kysytä työpaikan iltatilaisuuksiin. Vanhempien mielestä pienet lapset olivat hyväksyttävä syy lähteä töistä ajoissa, jos muuten olisikin työssä mennyt myöhään.

H3: ” Isä: Jos aikasemmin ehti työtä kertyä, semmosia plustunteja, niin ei sitte enää. Et sitten tuli semmonen, että mahdollisimman vähän ylimääräisiä tunteja. Ei se mitenkään heikentävästi tai huonontavasti työhön vaikuta. Mitä täydempiä ja eri tavalla täydentyviä ne päivät on, niin sen paremmin sen jokaisen asian hoitaa. Mulle on ainakin tullu semmosen tunne viimeisen vuoden aikana.”

Vaikka moni kotona lastaan hoitanut vanhempi koki, että lasten hoito auttoi hallitsemaan kokonaisuuksia ja ”kaaoksen hallintakykyä” sekä nosti itsetuntoa, kotona pitkään ollut äiti arvioi kuitenkin epävarmuuden omaa palkkatyötään kohtaan lisääntyneen.

H5: ”Mä itte uskon siihen, että töihin paluukin tulee olemaan varmaan niin, että ensinkin motivaatio tulee olemaan ihan erilainen. Mä uskon, että kotiäitiys antaa sillee, kun pyörittää tällasta härdelliä ja kaaosta, niin se kasvattaa tosi monella tavalla sellasta kriisinhallintaa ja sellasta, joka on työelämässä todella tarpeen. Kyllä se kasvattaa. ”

Haastatteluihin osallistuneille vanhemmille oli yhteistä ajatus siitä, että lasten päivähoitoaika yritetään ja yritettiin minimoida sen verran kuin vanhempien työajat vain joustivat.

H1: *”Todellisuudessa, kun katoin kolmea seuraavaa viikkoa, ni ne on kolmepäiväsii ja mä vien ne puol yhdeltätoista, ja mies hakee ne puol neljän aikaan. Oon lisäksi ilmoittanu, että kuus päivää per kuukausi on vapaapäivii, et toivottavasti se toteutuu.”*

Päivähoidossa olevien lasten vanhemmat vuorottelivat hoitovuoroja, jos lapsi sairastui. Missään perheessä ei vastuu sairaan lapsen hoitamisesta ollut yksinään toisen vanhemman harteilla, ei edes perheessä, jossa äiti oli sairaanhoitaja.

H8: *”Se jolle paremmin sopii. Yhden päivän lapsi on ollut kipeenä, mies on hoitanut.”*

4.2 Perhetukien merkitys ja kerrottu vaikutus

Perheillä, joilla raha oli tiukassa, olivat tuet olennainen osa perheen toimeentuloa. Tukien suuruus ei kaikilla kuitenkaan vaikuttanut kotona olon pituuteen. Niille, joille kotihoito oli erityisesti arvovalinta, tukien suuruus oli vähemmän merkityksellinen, eikä vaikuttanut juurikaan kotona olemisen pituuteen. Useamman perheen kohdalla tukien suuruus määritteli kuitenkin sen, kuinka kauan saattoi ”kitkutella” omilla säästöillä ja tuilla. Monille perheille tuli jossain vaiheessa vastaan hetki, jossa toisenkin vanhemman oli pakko mennä töihin rahatilanteen heikkouden vuoksi.

Jos tukia olisi saanut huomattavasti enemmän, olisi useassa perheessä toinen vanhemmista mielellään jäänyt kotiin pidemmäksi aikaa. Yhdessä haastatteluihin osallistuneessa perheessä kotonaolon pituuteen vaikutti se seikka, että äiti halusi käydä töissä, ennen kuin toinen lapsi syntyy, jolloin myös tuet seuraavalle äitiyslomalle kasvavat.

H8: *” Mut tämä työhön paluu ei ole taloudellisesti mitenkään hyvä juttu. Kun laskee hoitokustannukset ja tukien menetykset yhteen, et niiden edestä joutuu tekee aika paljon töitä, et jotakin saa. Mut tää oli niinku myös mulle, et pääsee vähäks aikaa irti kotoota, et kun tietää, että kohta on taas toinen lapsi tulossa.”*

Kukaan ei kommentoinut erityisesti Vantaa-lisän korotuksen vaikuttaneen pidentävästi kotona olemiseen. Kotona olon pituuteen vaikutti suuresti vanhempien arvot. Moni mieluummin eli ”köyhemmin” ja piti lapset kotona, kuin meni töihin ansaitsemaan enemmän rahaa.

H2: *” Ja vaikka mulla olis se tilanne, että mä en vois hoitaa sitä kotona, niin siinäkin tilanteessa mä yrittäisin hoitaa sen niin, että se vois olla kotona, eikä mun tarts valita sitä päivähoitoa pakon edestä.”*

Vanhemmilta kysyttiin kuinka paljon enemmän pitäisi kuntalisän määrän olla, jotta kotona ollut vanhempi olisi jäänyt pidemmäksi aikaa hoitamaan lastaan kotiin. Vanhemmat kertoivat ajattelevansa tukien muodostavan kokonaisuuden, jolloin kuntalisän osuudella ei ollut niin paljon merkitystä, vaan kokonaissumma ratkaisi. Pääasiassa vanhemmat olivat sitä mieltä, että jotta kotihoito olisi ollut mahdollista pidempään, kuin mitä nyt olivat suunnitelleet, tukien olisi pitänyt olla kuukaudessa monta sataa, jopa tuhat euroa paremmat. Yksi vanhemmista olisi mielellään nostanut tukien yhteissumman minimipalkan tasolle, Hän perusteli ajatustaan sillä, että sillä summalla lapsiperheiden ”kitkuttelu” loppuisi. Lapsiperheet voisivat nauttia normaalia elämää silloinkin, kun heillä on asunovelat maksettavana. Kaksi vanhempaa oli sitä mieltä, että tuet olivat suuruudeltaan varsin hyvät, vaikka lisäraha kelpaisi varmaan kenelle vaan. Kaksi vanhemmista oli sitä mieltä, että he olisivat joka tapauksessa sinitelleet kotona lapsen hyväksi, vaikka tuet olisivat olleet pienempiä tai isompia.

Usea vanhempi kommentoi erilaisten tukien epäoikeudenmukaista jakautumista. Esimerkkinä eräs äiti antoi työttömyyskorvauksen. Hänen näkemyksensä mukaan, työttömien tuki oli paljon parempi, eikä heidän odotettu tekevän ”mitään” tukensa ansaitsemiseksi.

H5: ” *Ei, mut niinä hetkinä, kun on käynyt miettimään tota, et mitä saa hoitorahaa, niin pitää tosi epäreiluna sitä. että kun itse tuntee tekevänsä todella arvokasta työtä, ja korvaus on kumminki, et kun aina rummutetaan minimitoimeentulosta ja sehän nyt on aivan täysin niitten alla, et jos joku työtön saa siitä jotain triplaten, ni se tuntuu tosi pahalta, et siinä pitäis lähteä oikasee koko systeemiä.*”

Vantaa-lisän muutoksen merkitys haastatellulle perheille ei ollut kovin suuri, sillä yhdessäkään haastatelluista perheistä ei ollut päivähoitossa lasta, toisen ollessa yhtäaikaisesti kotihoidossa. Vantaa-lisän uusi kaikkien päiväkotikäisten lasten kotona hoito -sääntö ei siis muuttanut tilannetta näissä perheissä. Yhdessä perheessä neljävuotias isompi sisarus oli menossa puolen vuoden kuluttua päiväkotihoidon joka tapauksessa, vaikka perhe ei Vantaa-lisää sen jälkeen saakaan. Tässä perheessä vanhemmat laittavat lapsensa hoitoon lapsen sosiaalisen kanssakäynnin ja tekemisen vuoksi, ja siksi tukien väheneminen ei ollut päätöksessä tärkein tekijä.

H4: ” *Ollaan ajateltu, että esikoinen menisi nyt syksyllä päiväkotiin ja olis vaikka neljä päivää viikosta sellasta kuutta tuntia, et pienempi olis kotona vielä sen aikaa.*”

Yhden haastatellun perheen hakiessa päiväkotipaikkoja lapsilleen vuoden 2010 keväällä, päiväkodin johtaja oli ajatellut vapaiden hoitopaikkojen lisääntyvän ja halutun hoitopaikan saannin

mahdollisuuden parantuvan Vantaa-lisän muutokseen liittyen. Perheen lapset eivät, suureksi pettymykseksi, saaneet haluttuja hoitopaikkoja.

Vantaa-lisän muutokset vuoden 2010 aluksi eivät muuttaneet haastateltujen perheiden tulevaisuuden suunnitelmia. Vanhemmat olivat hyvin kiitollisia siitä, että kotihoitoa arvostettiin ja heille tulevaa tukea nostettiin. Jos Vantaa-lisä olisi vuoden vaihteessa muuttunut pienemmäksi, olisi vanhemmista osa joutunut ainakin puntaroimaan kotona oloajan lyhentämistä.

H2: *”On ihanaa, että Vantaalla maksetaan kotihoidontuen lisäksi Vantaa-lisää ja olen erityisen onnellinen siitä. Ja on ihanaa, että voi hoitaa lasta kotona ja ettei tartte miettiä sitä, onks mulla siihen varaa. Kun mulla oikeesti ei ole siihen varaa, niin mä koen, että se varattomuus ja se, että mulla ei ole helppoa, niin menee lapsi sitten kuitenkin sen kaiken edelle.”*

Vain yhdessä perheessä oltiin haastatteluhetkellä hyödyntämässä Vantaan kaupungin kuntalisän muutoksessa lisääntyneitä palveluja kotona hoidettaville lapsille. Perheen vanhimmalle lapselle oli haettu kerhopaikkaa, mikä tuli muutoksen johdosta mahdolliseksi.

Yksi vanhemmista mainitsi pitävänsä uutta ”kaikki alle kouluikäiset lapset kotihoidossa” -sääntöä erittäin hyvänä, sillä silloin hänen mielestään arvostetaan oikeita asioita. Toisaalta, joillekin vanhemmille Vantaa-lisän rajoite kaikkien lasten kotihoidosta oli vaikea ymmärtää, sillä he pitivät isomman lapsen ”pehmeää laskua” päiväkotimaailmaan hyvänä. He herättelivätkin kysymystä : ”miksi pitää valita joko tai?”

H6: *” Enemmän mua niin ku häiritsee se, että jos on niinku vanhempi lapsi, jonka haluis viedä vaikka päiväksi, niin sitten ei makseta tukea ollenkaan. Et se kuulostaa pahemmalle, kuin kahden vuoden raja. Monella kaverilla, kun on se tilanne, että on kaksi lasta ja veis sen toisen päiväkotiin. Se vois olla sille lapselle hyvä asia.”*

Vantaa-lisän muutoksista informoitiin vastaajien mielestä hyvin huonosti. Tieto lisääntyvistä palveluista ei ollut saavuttanut kotona lastaan hoitavia vanhempia heidän mielestään riittävän varhaisessa vaiheessa. Vanhemmat olivat tietoisia uudesta rajoitteesta ja tuen määrästä kuitenkin jo haastatteluvaiheessa huhti-toukokuussa 2010.

H5 ” Nyt kuulin, että Ulrikan puiston uudessa päiväkodissa on tämmönen, että voi viedä lasta parin tunnin pätkän muutama tunti viikossa, mut se on tosi kurjaa, että siitä on tosi huonosti saanut tietoo. Se mitä ollaan päiväkodeista yritetty noista kerhopaikoista kysellä, niin vaikee on ollut saada vastauksia ja ihmisiä langan päähän. Esimerkiksi missään ei ole tietoa, tai ollut sellasta oikeaa tiedotetta, että olis saanut ihan faktatietoa; et nää on nää kerhot, haku aika on tämä ja maksaa tän ja tän verran. Ne tiedot kyllä saa, mut pitää ensin jostain kuulla, et semmosta on, et ihan turuilta ja toreilta ja sitte ite rupee soittelee, et saa vastauksia, et se on ollut tosi outoo, et semmonen tiedote. Olis voinu vaikka yks A4 pistää tosta kaikille kohderyhmään kuuluville, ni se olis ollu tosi hyvä juttu. Et Vantaan nettisivuilta löytyy jotain, kun tietää mitä hakee. Sattuman kauppaa.”

Vanhempien oli hyvin vaikea ymmärtää, miksi Vantaa-lisän saaminen rajoittuu kahteen vuoteen eikä samaan kuin kotihoidon tuki. Tukien määrän pudotus Vantaa-lisän loputtua oli heidän mielestään todella iso. Vanhemmat pitivät loogisempana, että Vantaa-lisällä olisi sama ikäraja kuin kotihoidontuella. Yhdelle perheelle kahden vuoden raja tuli täysin yllätyksenä, kun heille tuli ensimmäisen kuukauden tuet ilman Vantaa-lisää.

H3: ” I: Jotenkin tuntuu väärältä tai hölmöltä, et mä en nää, miksei se olis sinne kolmeen. Et mun mielestä olis sen syytä olla. Ä: tota mä en ollu edes ajatellu, mihin se on. I: Aika iso pudotus se on (kun Vantaa-lisä lakkaa) varsinkin sellasilla, joilla tulotaso on jotain samaa luokkaa kuin meillä. Kyllä se parin sadan euron pudotus pistää kyllä heti harkintaan, että siirretäänkö jonkinlaiseen päivähoitoon, kun se on aika pieni jo ennestään se tuki. ”

Haastatellut mielsivät Vantaa-lisän kotihoidon tuesta erillisenä tukena, vaikka suurin merkitys perheille olikin sillä, kuinka paljon tukia yhteensä saatiin. Haastatelluista muutama tiesi vain suunnilleen tukien yhteissumman, mutta ei sitä, mikä osa oli tarkalleen milläkin tuella. Joissain tapauksissa haastattelija joutui selventämään, paljonko tukien määrät olivat. Näissä perheissä haastatellun puoliso oli se, joka huolehti pääasiassa perheen raha-asioista. Kaikki haastatellut pitivät Vantaa-lisän suuruutta varsin merkittävänä.

H2: ”Oon sillä tavalla ajatellu erillisenä tukena kyllä, että olen tietoinen siitä, et on sellanen Vantaa-lisä. Ja kun siitä puhutaan, että jos se vaikka jäis pois, niin se herättää mussa kyllä aggressiota, että minkä hemmetin takia. Joku ei ymmärrä, että sillä on oikeesti merkitystä. Et en aattele, että se on joku tämmönen könttäjuttu, vaan sillä on ihan selkeä merkitys kaupungilta, että ne jollain tavalla arvostavat, että vaik oliski näin, että alle kaksvuotiaat on kalliimpia hoidettavia päivähoitossa. ”

Kaikki haastatellut perheet katsoivat kuntalisän vaikuttavan positiivisesti mielikuvaan kotikaupungistaan. Useat kuitenkin mainitsivat kuntalisän olevan hiukan pienempi kuin naapurissa ja vitsailivat muutosta naapurikaupunkiin. Usea haastateltu mainitsi positiiviseksi sen, että Vantaalla maksetaan tukea, vaikka kaikissa kunnissa ei makseta kuntalisää laisinkaan. Pääkaupunkiseudun asumisen kalleus suhteessa muuhun Suomeen nousi myös esimerkkinä syystä, miksi oli hyvä, että Vantaalla maksettiin kuntalisää. Muuttotilanteessa kuntalisän katsottiin olevan positiivinen, mutta ei kuitenkaan muuttamista ratkaisevana tekijänä.

H4: ” *Et kyl se on mun mielestä tosi hyvä, kun sitä ei tosiaan saa kaikkialla, mut jostain mä luin et ilmeisesti Vantaalla saa vähemmän kuin Helsingissä ja Espoossa. Et se on aika jännä, et miten ne voi olla eri, et ittekin vois ottaa sen suurimman mahdollisen.* ”

Haastatelluilta kysyttiin olisiko vanhempien ollut mahdollista olla kotona yhtä kauan ilman Vantaalisää? Ilman Vantaalisää, pelkällä kotihoidontuella, vanhemmat olisivat pääosin olleet kotona joko lyhyemmän ajan tai yrittäneet keksiä joitain muita ratkaisuja kuten ”keikkatöiden” tekemisen. Joidenkin vanhempien mielestä he olisivat ainakin joutuneet jättämään kaiken ”ylimääräisen”, kuten lomamatkat pois.

H5: ” *Ei varmaan olis ollu käytännössä mahdollista, et ei näin pitkään. Jollain rahotussysteemillä jotain pätkiä, mut ei kun puhutaan, et mä oon ollu näin monta vuotta tässä. Näin huolettomasti ei olis ollut mahdollista tietenkään. Olis joku pätkä täytynyt käydä töissä.* ”

Kuntalisän vaikutusta syntyvyyteen ei tässä haastatteluaineistossa pidetty kovinkaan todennäköisenä. Vaihtoehtona vanhemmat tarjosivat sitä mahdollisuutta, että kunta on hyvin muuttovoittoinen ja siksi kunnassa on käytössä kuntalisä päiväkotipaikkojen tarvetta vähentämään. Haastatellut ajattelivat, että muuttajat ovat usein lapsiperheitä, jotka muuttavat ”väljempään” kotiin. Tällöin perheen koon kasvua on jo suunniteltu. Tästä syystä saattaa muuttovoittoisessa kunnassa syntyä enemmän lapsia.

H3: ” *I: Oisko se kuntalisän vaikutus syntyvyyteen jotain henkimaailman juttuja? Mä en osaa ajatella näin materialistisesti. Ä: Vähän huonoja me ollaan ajattelemaan rahan kautta asioista. Tyyliin, että toimeen tullaan. I: En mä usko kyllä tähän.* ”

Kuntalisä oli vanhempien mielestä asetettu vähentämään päiväkotien painetta kunnan lisääntyvän lapsimäärän alla. Vanhemmat eivät uskoneet, että kuntalisä lisäisi vanhempien halua saada enemmän lapsia. Kuntalisän ei katsottu olevan niin suuri suhteessa esimerkiksi asunnon hintaan,

että vanhemmat valitsisivat asuinkunnan sen mukaan. Haastatelluista yksi ehdotti paremmin myyvää tapaa ”haalia” lapsiperheitä kuntaan.

H3: ” Jos olisin kunnan päättäjä, vaihtaisin kuntalisän toiseen muotoon. Tule meille, ja jos synnyttät meidän kunnassa, niin saat sen 5000€ bonuksen. Se on sen verran, mitä sitä nyt kahden vuoden aikana tuleekin, jolloin se (kuntalisä) olisi paljon myyvämpi juttu.”

Tukien muuttamisesta lähes kaikki haastatellut vanhemmat olivat sitä mieltä, että ne voisivat olla määrältään suurempia. Tuille toivottiin ikäkatoksi joko vasta esikouluikä tai vähintään sekä kotihoidontuelle että kuntalisälle samaa kolmen vuoden ikäkattoa. Vanhempien mielestä vanhemmat saisivat tuolloin enemmän mahdollisuuksia ja päätösvaltaa lastensa hoidolle. Perheen vanhempien sisarusten tuista oltiin sitä mieltä, että ne saisivat olla huomattavasti korkeammat.

H4: ” No esimerkiksi se, että esikoisella on se tuki 60€, vaan. Se sisaruslisä saisi olla enemmän, kun se on niin naurettava jo, tavallaan, et pitäisihän siitäkin jo maksaa tavallaan, että sen ikäisen pitää kotona.”

Kaksi vanhempaa totesivat, että he olivat tyytyväisiä olemassa oleviin tukiiin. Palaaminen kotihoidontuelta ja kuntalisältä tavalliseen työelämään, jolloin lapsen päivähoidosta tulee maksaa, oli toisen vanhemman mielestä yllättävän vähän kannattavaa. Työnteko tuo kuitenkin mukanaan myös muun muassa vaate- ja lounaskustannuksia.

Yksi vanhempi otti kantaa muihin kuin perhetukiin ajatellen, että muita tukia, kuten työttömyyskorvausta, voitaisiin madaltaa ja tukien kohdentamista mieltä uudelleen. Hänen mukaansa valtiolta menee muutenkin paljon rahaa ”*kaikkiin tukiaisiin ja vastaaviin*”.

4.3 Vanhempien valintojen merkitykset

Kotihoidon merkitys korostui erityisesti alle kaksivuotiaiden lasten kohdalla. Haastateltujen vanhempien mielestä ei ollut niinkään väliä, kuka läheinen aikuinen hoitaa kotona pientä lasta, kunhan lapset saisivat olla kotona mahdollisimman pitkään. Kahden kotiäidin omat äidit olivat hoitaneet lapsensa pitkään kotona, joten opittu ihanne ja malli sekä omat positiiviset kokemukset lapsuudesta puhuivat edelleen kotihoidon puolesta. Kotona olo oli hyvin pitkälle myös siitä kiinni, kuinka hyvin kotona oleva vanhempi viihtyi kotona.

H2: ”*Ensimmäistä kertaa lapsen kanssa kotona ollessa se saattaa olla äärimmäisen ahdistavaa. Kun mä vaan tiedän, että sen lapsen kanssa kotona oleminen on sellasta kun se on, ei mulla ole*

kiire töihin. Onhan se kotona olo aika hirveetä välillä. Musta on kuitenkin ihana nähdä siitä lapsesta, että mulla on ihanan tasapainoinen olo, kun hän voi hyvin. Se mun palkinto on siinä.”

H6: *”Ä: Mä en mee enää ikinä töihin [nauraa]. Ei meillä semmosta tarkempaa visioo oo ollu. Ei mulla missään vaiheessa oo ollu kauheeta kiirettä töihin. Mut ei sitä voi tietääkään millasta se on olla kotona lapsen kaa. Miten kauan se on kivaa. Mulle se on toistaseks ollut tosi kivaa, mut eihän se kaikille sovi. Mut vanhemmathan sen niinku päättää. Mut en mä niin ku oo päättänyt, et mä oon sata vuotta kotona. Et oli mikä oli, et täytyy kattoo tilanteen mukaan.”*

Kaikissa perheissä yhtä lukuun ottamatta oltiin sitä mieltä, että kotihoito on tai olisi lapselle paras. Kahdessa perheessä lapset oli jouduttu laittamaan päiväkotihoidon varhain huonon rahallisen tilanteen vuoksi. Toisessa niistä äiti oli yrittänyt saada sukulaisia hoitamaan lapsia heidän kotiinsa, jotta lapsia ei olisi tarvinnut laittaa päiväkotiin, mutta se ei ollut onnistunut. Tässä perheessä äiti olisi mielellään pitänyt täysipäiväistä hoitovapaata ja hoitanut lapset kotona selvästi pidempään. Perheen taloudellinen tilanne vaati äidin tehdä sijaistuksia kuitenkin jo esikoisen ollessa noin neljä kuukautta vanha. Nuoremman lapsen täytettyä kaksi vuotta vaikeutui perheen taloudellinen tilanne, jonka jälkeen molempien vanhempien oli tehtävä kodin ulkopuolista työtä. Toisessa perheessä lapsi oli laitettu yksivuotiaana päiväkotihoidon. Perheen äiti oli sitä mieltä, että jos lapsi olisi ollut vähemmän sosiaalinen, olisi lapsen päivähoitoon menoa pitänyt hiukan lykätä, vaikka rahatilanne olisi entisestään huonontunut.

Yhdessä perheessä äiti olisi pitänyt lapsen kotona pidempäänkin, mutta uusi raskaus määräsi ajankohdan lapsen päivähoitoon aloitukselle. Tässä perheessä äiti halusi ehtiä työskentelemään lasten välillä. Töiden tekeminen lasten välillä oli äidin irtiotto kotona olemisesta. Kuitenkin tämäkin äiti olisi ollut pidempään kotona, jos tuet olisivat olleet huomattavasti paremmat. Tässä perheessä äiti oli lisäksi sitä mieltä, että lapsi tarvitsee myös virikkeitä, joita ei kotoa saa.

Enemmistössä perheistä toisen vanhemman kotiin jääminen oli selvästi arvovalinta kotihoidon puolesta. Näissä perheissä oli toinen vanhempi jäänyt kotiin perheen ja lasten hyväksi sekä kasvamaan omien lastensa kanssa. Vanhemmat halusivat olla näkemässä lapsensa edistysaskeleita, eikä vain kuulemaan hoitajilta, mitä lapsi oli oppinut. Toisen vanhemman kotona olo oli perheille ”satsaus lapseen ja satsaus vanhempiin”. Vanhemman tauko työelämästä oli koko perheen kannalta virkistävää. Vanhemmat katsoivat lapsen saavan paremmin läheisyyttä ja perheen sisäinen läheisyyden kasvavan paremmin kotihoidossa kuin lapsen ollessa hoidossa jossain muualla. Kotona olevien vanhempien mielestä oli kunniatehtävä olla hoitamassa omaa lastaan. Usea vanhempi otti esille, että töitä ehtii kyllä vielä tulevaisuudessakin tehdä ihan riittävästi. Panostus pieneen lapseen

oli heidän mielestään tehtävä silloin, kun lapsi oli pieni, ettei vanhemman tarvitsisi myöhemmin katua sitä, ettei olisi ollut lapsen kanssa kotona silloin, kun siihen oli mahdollisuus.

Jotkut vanhemmista pitivät itsestään selvänä, että jäisivät äitiysloman jälkeen kotiin lastaan hoitamaan. Näin he olivat ”aina ajatelleet.” Useassa perheessä äidin kotiin jääminen oli ollut ”se luonnollisempi” valinta, suora jatkumo äitiyslomalta. Haastatellut äidit myös pääasiassa nauttivat kotonaoloajastaan.

H2: ”Mulle on ollut aivan ehdoton, etten mä alle kaksivuotiasta, tai mä en halua tulla töihin ennen ku, et se on ollu ihan selvä. Mun ajatus on ollut, et jos me ei pärjätä, niin mä teen sitten keikkaa. Tämä itsekkyyks on ollut tässä se päällimmäisin, et tää on mulle niin arvokas asia, että mä. Lapset on mulle niin sellanen asia, et vaikka taloudellisen puolen kanssa joutuis ratkomaan asioita, mut mä haluun toimii näin.”

Jotkut äidit pitivät tiukasti itse kiinni perinteisestä roolimallista, jossa äiti on se vanhempi, joka jää lapsen kanssa kotiin äitiysloman päätteeksi. Näissä tapauksissa kyse oli erityisesti äidin omasta halusta jäädä kotiin, ei niinkään perheneuvottelujen tuloksesta. Vanhempien mielestä pääasiassa imetysaika tai ”ihan vauva-aika” on äidin aikaa, jolloin äiti on ainoa, joka voi tarjota kaiken mitä vauva tarvitsee. Sen jälkeen isä voi olla aivan yhtä hyvä hoitaja kuin äitikin.

Kahdessa haastatellussa perheessä isä oli ollut hoitovapaalla. Useassa perheessä asiasta oli puhuttu, mutta miehen paremman palkan tai työn luonteen vuoksi se ei ollut mahdollista, vaikka isillä olisikin ollut periaatteessa mielenkiintoa kotiin jäämiseen.

Yhdessä perheessä isän kotiin jääminen oli suureksi osaksi isän omaa tahtoa. Hän halusi pitää työstä taukoa sekä opiskella lisää. Tässä perheessä oman lapsen kanssa kotiin jääminen oli ollut myös pitkään isän haaveena. Yhdessä perheessä isä mietti vuorotteluvapaan vaihtoehtoa. Isä olisi jäänyt tuolloin kotiin hoitamaan kaksivuotiasta lasta, jolloin äiti olisi voinut mennä töihin. Yhdessä haastatelluista perheistä vuoroteltiin hoitovapaata siitä syystä, että isän työ oli kausiluonteista, jolloin isä saattoi hoitaa lapsia talvikauden ja äiti kesäkauden. Tässä perheessä äidin ammatti mahdollisti omalta osaltaan tämän kaltaisen vuorottelun.

Kahdessa perheessä, joissa äidit ansaitsivat enemmän kuin isät, olivat äidit kuitenkin jääneet hoitamaan lapsia kotiin. Toisessa näistä vaimo toivoi miehensä voivan tehdä enemmän töitä kotoa käsin toisen lapsen synnyttyä ja siten osallistua enemmän lasten hoitoon, jotta vaimo voisi tuolloin käydä töissä.

H5: ” Ei ollut vaihtoehtokaan, ehkä sen takii, kun mies tulee aikaisemmin kotiin. Me ollaan laskettu sitä, että perheenä saadaan aika kiva päivä. Et jos mä meen töihin, niin mulle tulee aika pitkä päivä, menee matkoihin ja silleen, et tää on ollut meille hyvä ratkaisu näin. Ja motivaatio mulla oli kyllä kova. Varmaan mieskin haluis jäädä kotiin, mut ei oo koskaan edes puhuttu siitä sillä tavalla. ja tää on toiminut hirveen hyvin näin. Meillä on aika pienellä aikaerolla tulossa lapset, et olis se saattanut olla vähän hassuu, et mä olisin sitte tossa noin parin kuukauden säätöö ja tää on mennyt hyvin näin.”

H8: ” Kyllä siitä puhuttiin ja puhutaan edelleenkin. Et oon huomannu, että nautin enemmän kuitenkin toisaalta työssäolosta, et se sopii mulle, ja mä jaksan paremmin kotonakin, kun mä oon ollu töissä. Et kyl me ollaan niinku keskusteltu, mut en mä usko, et se olisi oikeen vaihtoehto. Mies myös nauttii työstänsä aika paljon. Mut ollaan mietitty vaihtoehtona, et jos mies pystyis tekemään enemmän etänä, et pystyis hoitaa lapsii. Mut mies pystyis pitää kuitenkin linkin siinä, et ku se tekee semmosta työtä, mitä voi tehdä kotonaki ja se tekee sitä muutenkin, vaikka ei sais siitä palkkaa. Et olis mahdollista, että työnantaja pystyis joustamaan. Et kun se ei oo paikkaan sidottu homma.”

Niissä perheissä, joissa isä oli hoitanut paljon perheen lapsia, ei ollut väliä kumpi vanhempi lapsia hoitaa. Niissä perheissä, joissa isä oli hoitanut yksin vain vähän lapsia, äitien poissa ollessa äideillä oli tarve soitella perään ja kysellä lasten ja miehen pärjäämistä.

Äitiysloman jälkeinen töihin lähtö oli haastatelluille naisille vaikea paikka, jäi sitten lapsi kotiin tai muualle päivähoitoon. Eroahdistus tuli haastateltujen äitien mielestä joka tapauksessa. Lapsen jääminen isän hoitoon, oli äitien mielestä ollut ongelmattonta, vaikka äidillä olisi ollut eroahdistusta. Haastatellut vanhemmat kertoivat, että vaikka äidin ”sydän” jäi joksikin aikaa kotielämään ja työpäiviä rytmittivät aluksi soitot kotiin, oli se ainoa keino, jotta äiti saattoi tehdä töitä rauhallisin mielin.

Lasten käyttäytymisessä ei haastatelluissa perheissä ollut eroa isän tai äidin hoidossa. Yksi äiti kertoi, että vaikka hän oli lapsensa kanssa päivät kotona isän ollessa töissä, isä oli monessa lapsenhoitoasiassa parempi. Heidän perheessään isä oli äidin mielestä selvästi äitiä taitavampi esimerkiksi lapsen nukuttamisessa. Kaikissa perheissä isän osallistuminen lasten hoitoon oli itsestään selvää ja puoliset pitivät omia puolisoitaan hyvinä hoitajina heidän yhteisille lapsilleen. Miehet pystyivät haastattelujen mukaan antamaan lasten hoitoon kaiken, minkä lapsi tarvitsee.

Miehet eivät tunteneet ”miehisyyden mitaksi” sitä, että heidän tulisi olla perheen elättäjiä äidin ollessa kotona hoitamassa lasta. Haastatellut miehet tunsivat olevansa ihan yhtä miehekkäitä

hoitaessaan lasta kotona. Äidit pitivät hyvin tärkeänä sitä, että isät saivat yhtä lailla viettää aikaa lasten kanssa keskenään ja kehittää ”omat tapansa”. Äitien mielestä läheisyys lisääntyi tuolloin isän ja lasten välillä. Äidit ajattelivat, että oli hyvä asia, ettei aina menty ”äidin määräämällä tavalla”, kuten usein tehtiin, kun äiti oli paikalla. Äitien mielestä heidän tapansa hoitaa lapsiaan ei ollut se ainoa oikea, vaan miehet saivat ottaa lasten hoidon ”haltuun” omalla tavallaan, vaikka äiti pitäisikin viime kädessä lasten hoidon ”langat käsissään”.

H1: *”Ei ole väliä, ihan yhtä hyvin. Et tietysti imetysaika on eri asia, mut sen jälkeen ni ei oo väliä. Riippuu tietysti paljo ihmisistä minkä tyyppisiä on isänä ja äitinä ja et minkälaiset roolit on perheessä. Meidän perheessä ei oo väliä, eikä työiltäkään oo tullu mitään noottii, et ihan hyvä.”*

H2: *”Et se ei ole se kysymys, että minä olen nyt vaan se ainoa oikea, vaan musta tuntuu, että mies on monessa asiassa äärimmäisen paljon pitkäjännitteisempi ja pystyy hoitamaan kuopuksen kanssa asiat paljon jouhevammin kuin minä. Et esimerkiksi iltanukutukset ja sen semmoset menee ihan eri tavalla mun kanssa.”*

Suurin osa vanhemmista oli jollain tasolla etukäteen suunnitellut, miten he lapsensa hoitavat ja jäävätkö äiti, isä vai molemmat vuorotellen lasta hoitamaan kotiin. Kuitenkin moni haastatelluista korosti sitä, että tarkat suunnitelmat tulivat aikanaan, ja elämä meni ”omalla painollaan”. Niissä perheissä, joissa oli lapsia jo aiemmin, suunnitelmat olivat alusta asti olleet selkeämmät kuin ensimmäisen lapsen kohdalla. Ensimmäisen lapsen kanssa vanhemmat ”eivät voineet tietää, millaista oli olla lapsen kanssa kotona”.

Suunnitelmiin vaikutti muutamassa perheessä suuresti rahatilanne, jonka vuoksi suunniteltu kotihoito jäi lyhyemmäksi, kuin mitä vanhemmat olisivat toivoneet omille lapsilleen. Vaikka työhön meno olisi ollut kuinka ennalta suunniteltua, puntaroivat äidit omia ratkaisujaan ja eroahdistustaan muutaman ensimmäisen työviikon.

Yhden perheen äiti korosti, että suunnitelmia oli turha tehdä asioista, joita ei oikeasti voi suunnitella. Useassa perheessä oli ollut suunnitteilla/ toiveissa saada lapset lyhyillä ikäeroilla, jotta kotihoito olisi helppo järjestää. Vieläkin painavampana syynä oli se, että lapset saisivat toisistaan seuraa. Kuitenkin kahdessa haastatellussa perheessä nuorimman ja toiseksi nuorimman lapsen syntymän välillä oli vierähtänyt kahdeksan ja kymmenen vuotta.

H5: *”Ollaan ihan suunnitelmien mukaan. Joo me mentiin hirveitä vauhtia niin, että 2005 pistettiin hynttyyt yhteen ja 2006 syntyi esikoinen.”*

H8: *”Oli varmaan jonkin sortin suunnitelmii. Toki raskaus oli suunniteltu ja mulla oli jonkinlaisii ajatuksii, että olen hoitovapaalla, etten palaa heti.”*

H4: *”Ei tavallaan et koko ajan on menty et katsotaan, et vähän sillee et, lasten ehdoilla, et kun heilläkin on 3v. 3kk ikäeroa. Mäkin oon ollu vaan sen kolme kuukautta välillä töissä, et vähän sillä tyylillä, että katsellaan.”*

Haastatelluilta vanhemmilta kysyttiin lapsen tarvetta. Vanhempien mielestä lapsi tarvitsee lähelleen vanhemman, *”jos tulee itku tai vastaavaa”*. Usea vanhempi toivoi, että lapsi saisi olla kotona siihen asti, kunnes kykenee kommunikoimaan hoitopaikassa ymmärrettävästi. Vanhemmat toivoivat myös, että ennen lapsen hoitoon menoa lapsi olisi jo tutustunut vähän ympäröivään maailmaan sekä osaisi kävellä, ettei tarvitse olla koko ajan hoitajan sylissä tai muiden jaloissa lattialla. Yksi vanhemmista lisäsi toivomuslistaan, että lapsi osaisi esittää omat mielipiteensä ja halunsa sekä kertoa sen, mitä on tapahtunut. Vanhempien mielestä lasten olisi myös hyvä nähdä toisen lapsen leikkejä ja osallistua niihin, jos lapsen ikä antaa myöden.

Eräs äiti mietti lapsen tarvetta ajassa. Hän totesi lapsen tarpeen olevan jatkuvaa. Pieni lapsi tarvitsee aikuisen läsnäoloa koko ajan. Hänen mukaansa lapsen tarve ei ole sidottu siihen, kuka hoitaa ja missä. Yksi vanhemmista katsoi lapsen tarvitsevan perusturvaa, ruokaa ja lämpöä, mutta myös kontakteja muihin lapsiin ja aikuisiin sekä paljon virikkeitä. Äiti oli myös sitä mieltä, että lapsi tarvitsee edellisten lisäksi päivärutiineja. Tämän äidin mielestä näitä voivat tarjota lapselle sekä omat vanhemmat kotona, että hyvä hoitopaikka.

Yksi haastatelluista mainitsi toivovansa lapselleen kotikasvatuksen. Hänen mielestään lapsi oppii peilaamaan omia tunteitaan ja tekosiaan jo kotona, jos lapsella on sisaruksia. Lapsen ei tarvitse hänen mukaansa mennä vielä pienenä muihin foorumeihin kontaktia hakemaan, kunhan perhe yhdessä menee ja tekee asioita sekä näkee ihmisiä myös kodin ulkopuolella.

Vanhemmat pitivät ihanteellisena päivähoitoon menoikänä kahdesta neljään vuotta. Moni ajatteli tarkkaa ikää enemmän sitä, mitä toivoisivat, että lapsi vähintään osaa ennen hoitoon menoa. Yhdessä perheessä vanhemmat eivät nähneet järkeä asettaa mitään tarkkaa ihanneikää, sillä lasten kehitysasteet ja vanhempien tilanne vaihtelevat niin suuresti, että ikärajan asettaminen ”mekaanisesti” ei heidän mukaansa tee kenellekään oikeutta.

Vanhempien arviot ihanteellisesta iästä eivät vastanneet niitä ratkaisuja, mitkä he olivat omien lastensa kanssa tehneet (tai joutuneet tekemään). Iso osa vanhemmista asetti ihanneiän korkeammalle, kuin mitä aikoivat tai olivat omien lastensa kanssa tehneet. Ainoastaan yksi

vanhemmista asetti ihanneikänsä yli kolmevuotiaaksi. Hänen mielestään neljävuotias oli sopivan ikäinen lapsi kodin ulkopuoliseen hoitoon. Vanhempien vastauksiin ei vaikuttanut se, oliko lapsi ensimmäinen vai oliko lapsella jo vanhempia sisarusia.

Haastatteluaineiston vanhemmat, joilla oli useampia lapsia, laittoivat herkästi esikoisen vanhempana päivähoidon kuin nuoremman. Tuolloin sisarukset aloittavat päivähoidon samaan aikaan.

H3: ” *I: Parempi jos pystyis kolmeen ikävuoteen asti olemaan kotona. Onhan se ihan taloudellinen realiteetti, että. Kyl me ajateltiin, ettei olis mahdollista, että lapsi olis kotona kolmeen vuoteen kumminkaan. Et kyllä sit joka kuukausi tuo miinusta siihen saldoon.* ”

H1: ” *Kehityksen kannalta olis hyvä, jos saisi olla kotona kolmeen vuoteen saakka.* ”

Jos kotihoito ei olisi mahdollista, haastatellut vanhemmat pitivät ideaalina hoitopaikkana kotia lähellä olevaa pientä päiväkotia, jossa olisi pienet ryhmät. Monet vanhemmat toivoivat, että lasten olisi mahdollista olla hoidossa vain lyhyen ajan, 4-6 tuntia päivässä. Vanhemmat toivoivat järjestävänsä lyhyen hoitoajan joko omalla työajan lyhennyksellään tai vanhempien eriaikaisella työskentelyllä.

H7: ” *ja jos mahdollista ni mä oon aatellu, et voisin tehdä tyylin 75 prosentista ite, mut meillä ei ehkä sitä päivää voi lyhentää. Sitte olis semmosii ylimääräsiä vapaapäiviä sieltä työstä, ni sillee se olis niinku ihan kiva se töihin paluu ihan itelle, mut myös sille lapselle semmonen kevee alku. Ja tuntuu, ettei se ole sille lapsellekaan niin shokki lähtee mihinkään hoitoon, tavallaan, kun siellä ei vietetä sit niin pitkiä aikoja. Et saa olla kotonaki ja on sille lapsellekin niitä vapaapäiviä sieltä hoidosta.* ”

Kahdessa perheessä oli toiveena, että eläkkeelle jääneet isovanhemmat ottaisivat lastenhoitovastuun, kotona olleen vanhemman mennessä takaisin töihin. Kummassakaan perheessä asiasta ei ollut kuitenkaan vielä sovittu.

Usealla perheellä oli hiukan negatiivinen kokemus perhepäivähoidosta, joskin he sanoivat perhepäivähoidon olevan paljon hoitajasta kiinni. Perhepäivähoitoa miettineet ajattelivat perhepäivähoidon olevan riski myös aikataulujen, lomien ja hoitajan sairastumisen suhteen. Ryhmäperhepäivähoitoa pidettiin hyvänä vaihtoehtona.

Kaikissa vuorotyössä olevien haastateltujen vanhempien perheissä toinen aikuisista teki normaalia päivätyötä, jolloin heidän oli mahdollista järjestää lapsille ”ylimääräisiä” vapaapäiviä. Tuolloin

molemmille vanhemmille tuli ”omia” vapaapäiviä lasten kanssa, sillä vuorotyössä olevat vanhemmat olivat usein esimerkiksi viikonloppuna töissä.

4.4 Vapaa-aika pienten lasten perheissä

Perheen informaalia tukea kysyttäessä vanhemmat tulkitsivat informaalin tuen yksinomaan lasten hoidoksi. Vanhemmilla oli korkea kynnys pyytää apua lasten hoitoon, vaikka hoitajia olisi monessa perheessä ollut helpostikin saatavilla. Ajatus siitä, että toisetkin olivat kiireisiä, oli syy siihen, miksi muita ei viitsitty vaivata. Vanhemmat totesivat kuitenkin, että heille olisi tehnyt erittäin hyvää välillä ”*tuulettaa päätä*” tai nukkua kunnolla.

Useassa perheessä apua tarjoutui enemmän kuin vanhemmat raaskivat lastaan hoitoon antaa. Näissä perheissä työssäkäyvä vanhempi halusi itse viettää vapaa-ajastaan mahdollisimman paljon lapsen ja myös puolisonsa kanssa. Toisaalta yhdessä perheessä sukulaiset asuivat kaukana, eikä informaalia tukiverkostoa juuri ollut. Vain harvoin, kaksi kertaa, lapset olivat olleet hoidossa. Nämä vanhemmat olivat aloittaneet yhdessä lastensa kanssa liikuntasalilla käynnin, sillä lastenhoitajien puuttuminen esti vanhempia menemästä muuten yhtä aikaa urheilemaan. Äidin mukaan liikuntasalilla käynti oli liikuntaa, jossa lapset saattoivat olla mukana.

Yhdessä perheessä isoäiti tuli käymään noin kerran kuussa useaksi päiväksi kerrallaan. Tuolloin vanhemmat eivät kuitenkaan lähteneet keskenään minnekään, vaan mummo oli enemmänkin äidin apuna sekä seurana kotona ja osallistui perheen tavalliseen elämään.

H6: ” I: Meillä on ollut täällä hoitajia. Ä: Mun veli ja sen tyttöystävä oli hoitamassa, kun lapsi oli kolme kuukautta, kun meillä oli miehen firman juttu. Ne oli kantanut lasta ympäri taloo korvatulpat korvissa, kun lapsi oli huutanut kurkku suorana. Hyvin oli kaikki mennyt. I: ja on lapsessa ihan sika iso ero siihen kun lapsi oli kaks kuukautta verrattuna siihen, mitä se on nyt. Et olihan se semmosta huutoo aina, kun sä lähdit menee et ja nyt, nyt ei oo mitään. Kun se suostuu syömään.

H1: ” On, mut mulla ittelläni on aika korkea kynnys pyytää, et mies on aina patistelemassa, että pitäis ihan reilusti pyytää, mut kyl me ollaan saatu sit, kun ollaan pyydetty sitte aina, vähintään kerran kuukaudessa johonkin tarkoitukseen, kuten parhaillaan, kun mies on pelaamassa. On ollut tosi kiva.”

Alle vuodenikäisinä lapsilla ei haastatteluaineiston perusteella ollut yleensä harrastuksia, mutta vuodenikäisestä eteenpäin samalla lapsella oli monesti useita eri harrastuksia. Vanhemmat kävivät

lastensa kanssa musiikkileikkikoulussa, jumpassa ja perhekerhoissa. Kotona olevat vanhemmat ja lapset tapasivat paljon muita ystäväpiiriensä lapsiperheitä sekä pihalla, puistossa, avoimessa päiväkodissa että kotona. Yhden haastatellun perheen äiti piti musiikkileikkikoulua heidän kotonaan, jonne tuli lähietäisyydeltä useamman perheen lapsia vanhempineen. Perheiden isommat kotona hoidettavat lapset kävivät usein seurakunnan kerhoissa. Muutamassa haastatellussa perheessä, jossa oli isompia sisaruksia, kävivät perheet yhdessä uimassa, mutta äitien mukaan epäsäännöllisin väliajoin.

H1: ” Joo, esikoisella oli silloin vauvana muskari ja esikoinen kävi viime talven kerran viikossa seurakunnan kerhossa. Ja se oli hänelle kyllä tosi hyvä juttu, et valmens vähän tähän päiväkotiin lähtöönkin, mutta nuoremmalla ei oo ollu, en oo tuntenu niinku harrastuksille tämmöstä. Et ollaan oltu perhekerhoissa ja sellasissa silloin tällöin vähän touhuumassa. Mut mä en sillee koe, et ylimääräisiä semmosia harrastuksia tarttis olla, ja kun on niinku kaverit pihalla, joiden kaa leikkii ja se on ollu tosi kivaa, et niitä on ollut. ”

Haastatelluissa perheissä isien harrastamista ei juuri perhe rajoittanut. Neljässä haastatellussa perheessä isät olivat hyvinkin aktiivisia harrastajia. Äidit mahdollistivat puolisoidensa aktiivisen harrastamisen. Jotkut haastatellut äidit olivat vähentäneet omia harrastuksiaan perhesyistä. Pääasiassa vanhemmat harrastivat kuitenkin niin paljon kuin halusivat ja viitsivät. Usea vanhempi suunnitteli aloittavansa harrastuksen uudestaan myöhemmin.

H1: ”Et miehellä varsinkin se on ollut isompi juttu, et pitää olla säännölliset harrastukset. Ne on ollu jo ennen lasten syntymää ja on musta tavallaan aika ihailtavaa, et on pystynyt pitää ne. Mä ite oon vähän kärsinyt tai mun omat harrastukset, mut sitten mä saatan toisaalta välillä ajatella liikaa toisten hyvinvointia. Mä koen, et hän saa mennä ja kyl mä sitten pääsen itekin omiin harrastuksiin, mut oon kyl joutunut jonkun verran ite karsii. ”

H6: ” I: Kyllä mä nyt vielä harrastan aika paljon, et siellä menee aikaa. Mut semmosesta vapaa-ajan riekumisesta, et siit on niiku karsittu. Vai ooks mä vähentänyt liikuntaa? En. Ä: Et. I: Et oon mä varmaan... mä pelaan golfia. Ä: Aika paljon varmaan enemmän harjoittelee kuin ammattilaiset harjoittelee. I: Talvella varmaan neljä kertaa kävin (viikossa) Ä: kesällä varmaan viis kertaa viikosta. I: Mut tulevana kesänä, kun on ekaa kertaa lapset...

4.5 Taloudellinen päätöksenteko

Taloudellisesta päätöksenteosta vanhemmilta kysyttiin vanhempien palkkojen suhteen vaikutuksesta toisen vanhemman kotiin jääntiin. Kahdessa perheessä, joissa vanhempien palkkojen suuruus oli samaa luokkaa, oli mies jäänyt kotiin hoitovapaalla lasta hoitamaan. Yhdessä perheessä vanhempien palkkojen ollessa lähes saman suuruiset, palkka ei vaikuttanut äidin kotiin jäämispäätökseen. Nainen oli kotona siihen saakka, että lapsi täytti yhden vuoden. Kahdessa perheessä naisen parempi palkka ei ollut vaikuttanut kotiin jäämispäätökseen, vaan nainen oli jäänyt kotiin. Toisessa näistä tapauksista nainen toivoi miehensä ottavan suuremman roolin toisen lapsen kanssa äitiysloman jälkeisessä lastenhoidossa. Toisessa perheessä äiti aikoi pitää kaikki hoitovapaat palkkaerosta huolimatta. Neljässä perheessä miehen palkan paremmuus vaikutti äidin kotiin jäämispäätökseen.

H5: *"Se ei vaikuta, kun mulla taitaa olla parempi palkka. Ei siinä ei oo mietitty sitä rahaa. Siinä me ollaan varmaan vähän outoja, kun ei me olla tässäkään tapauksessa mietitty sitä. Kyl ne ansiot olis varmaan kovemmat, jos me oltais tehty toisinpäin."*

H3: *"Ä: Kun meillä on palkat samaa luokkaa, niin meillä ei vaikuttanut pätjän vertaa se asia. Se ei ollu meillä se rahajuttu."*

H7: *"... , mutku hänel on parempi palkka kun mulla, niin sehän kannattaa sit, et se on siellä töissä."*

Vaikka useassa haastattelussa perheessä katsottiin rahojen olevan yhteisiä, ajateltiin tukien kuitenkin pääasiassa olevan kotona olijan palkkaa. Jatkumo palkkaan sidotusta äitiyslomakorvauksesta kotihoidontukeen oli varsin suoraviivainen. Perhetukien saaja ei useinkaan "tuhlaillut" itseensä, vaan tiedosti pienet tulonsa ja käytti rahaa sen mukaisesti. Näin oli siitakin huolimatta, että perheessä jaettiin menot puolisoitten kesken.

Useassa perheessä tulojen pienentyminen tarkoitti, että kaikki mitä tuli, myös meni. Silloin rahat otettiin tasaisesti siltä tililtä, missä rahaa kulloinkin oli. Useassa perheessä oli sovittu, miltä tililtä maksettiin asuntovelka ja miltä tililtä mitään. Molemmat vanhemmat olivat täysin tietoisia yhteisestä rahatilanteesta ja rahoja käytettiin sen mukaisesti. Perheissä, joissa vanhemmilla oli erilliset tilit ja "omat rahat" tulojen epäsuhtaa tasoitettiin niin, että enemmän tienaa maksoi suuremman osan yhteisistä tai ainakin lapsen liittyvistä kustannuksista. Muodollinen, mutta

pääasiallinen elatusvelvollisuus oli useassa perheessä kuitenkin työssäkäyvällä vanhemmalla, vaikka äiti olisikin ollut vasta äitiyslomalla ja olisi ansainnut vielä varsin hyvin.

H4: ”...Välillä, et kyl ne, välillä on kyl et pitäis sitä ittekin jotain saada, et nyt kun on varattu ulkomaanmatka, et se on niin ku, et mä en oo tehny sen eteen niinku mitään. Se tuntuu hullulta, et ois aina se niinku oma panostus, et se juontaa siihen, et mitä mä aina ostan, et se on aina tuolla takaraivossa.”

H7: ”Et joo, meillä on niinku eri rahat ja molemmat osallistuu niinku kaikkiin kustannuksiin. Meillä on erilliset tilit ja sit se lainanhoitotili, mistä se pankki ottaa oman osansa.”

Haastatelluissa perheissä se, jolla oli palkkatuloja, maksoi suuremman osan perheen menoista. Usein perheen parempituloinen maksoi pääosan ostoksista. Se maksaa, kenellä on rahaa, oli mentaliteettinä monessa perheessä. Laskujen maksaja vaihteli perheestä toiseen, mutta laskun maksaja ei näissä perheissä ollut riippuvainen sitä, kumpi tienasi enemmän. Laskujenmaksutilille siirrettiin tarvittava määrä rahaa riippumatta siitä, kuka rahat oli alun perin tienannut.

Työssäkäyvän tuloista maksettiin pääasiassa perheiden suuret menot, jolloin kotona oleva, jonka tilille tuli perhetuet ja lapsilisätkin, maksoi herkemmin itseensä ja lapsiin liittyviä kustannuksia. Monessa perheessä molemmilla puolisoilla oli käyttöoikeus toistensa tileihin tai yksi yhteinen tili, jolloin se, kuka tililtä milloinkin maksoi, oli varsin epäolennaista. Missään perheessä ei koettu kulujen maksutilannetta epäoikeudenmukaiseksi. Vaikka rahat eivät olisikaan olleet ihan yhteiset, maksut jakautuivat reilusti puolisoitten kesken. Haastatelluissa perheissä ei esiintynyt sellaista, että toinen puoliso olisi elänyt niukasti köyhyydessä toisen ollessa rikas ja käyttäessä paljon enemmän rahaa omiin tarpeisiinsa.

H2: ”Et jos vertaa siihen aikaan kun mä olin töissä, niin se rahan käyttö oli vaan semmosta vähemmän suunnitelmallista. Sillä tavalla mulla meni aina, että tili oli yhtä hyvin käytetty, vaikka toki sai sit enemmän laitettua sivuun.”

H3: ”Ä: Meillä menee se iso lainan lyhennys miehen tililtä, niin siitä pitää huolehtii koko ajan, että siellä on rahaa. Kyllä se menee niin, että mä maksan aina kaiken. (kaupassa) I: Se on varmaan joskus puhuttu, mutta nykyään se on ihan itsestään selvää, et sitä mä en osaa edes kysellä. Tietysti mun on helppo olla kyseenalaistamatta, kun mä en maksa [Ei ole miehenä tarvetta olla se maksaja?] Ei, ei mulla ole sellaista tarvetta päteä.”

Suuressa osassa perheistä rahojen katsottiin olevan yhteiset, oli vanhemmilla sitten omat tai yhteiset tilit tai sekä että. Puolisoilla oli pääasiassa käyttöoikeus toisen puolison tiliin. Naisilla oli useammin oikeus miehen tiliin kuin miehillä naisen tiliin, mutta se ehkä johtuu siitä, että näissä tapauksissa miesten palkka oli joka tapauksessa parempi ja nainen oli kotona hoitamassa lasta ”tukien turvin”. Vain kahdessa perheessä, joista toisessa vanhemmat elivät avoliitossa, puolisoilla oli selkeästi omat rahat. Kuitenkin molemmissa perheissä oli myös vanhempien yhteinen tili, josta tärkeimmät maksut, kuten asuntolaina, maksettiin. Kaikille haastatelluille pienten lasten vanhemmille vaikutti olevan yhteistä se, ettei kenelläkään yksilönä ollut niin suuria varoja, etteivät ne olisi olleet käytössä koko perheen hyväksi. Yksi haastateltu toi esille, että aiemmin, kun ei ollut miestä ja hoiti lapsensa yksin, osti helpommin itselleen ”jotain kivaa”. Nyt kun oli yhteistalous, ei niin herkästi ottanut yhteisestä potista ”vain omaksi hyväkseen”.

H6: ” I: Me niitä tossa vähän viriteltiin niin, et sul on joku säästötili ja.. Ä: Niin mulla on oma tili ja sit mulla on oikeus miehen tiliin. Et siinä mielessä on aika yhteiset rahat, et ei pidetä luku, et mä maksan. Aina kun tarvii pin-koodia, niin mä maksan mun tililtä, kun se on ainoa pinkoodi, mitä mä muistan. Oli yhteinen asia tai ei.”

Haastatelluissa perheissä äideillä oli päävastuu lapsiin liittyvistä ostoksista, kuten vaatteista. Suurempi vastuu säilyi siinäkin tapauksessa, että isä oli kotona hoitamassa lasta. Rahat, joilla perheissä ostettiin lasten tarvikkeita, tulivat pääasiassa molemmilta vanhemmilta.

H2: ”Mutta kyllä mä koen, että mulla on ihan valtavan suuri vastuu noista lapsista ja heidän olemisistaan , menemisistään ja hankinnoista, et mä oon joka tapauksessa niistä vastuussa.”

H1: ”Kumpi tahansa on töissä tai kotona niin kyl mä huolehdin siitä, et jos lapset tarvii vaatetta tai mitä hyvänsä. Sit se vaan otetaan sieltä, kenellä rahaa on, mut kyl mä niinku olen huolehtinut meillä sellaiset asiat. ”

Vanhemmat tunsivat, että toisen ollessa kotona hoitamassa lasta tukien turvin, oli perheissä vähemmän ”löysää” rahaa. Kun piti olla tarkka rahoista, vanhemmat ostivat itselleen huomattavan vähän mitään ylimääräistä. Ylimääräisiksi haastateltavat luokittelivat muun muassa vaatteet ja kauneushoidot, kampaajalla käynnit sekä ravintola- ja kahvilakäynnit. Haastatellun äidin mukaan kaupassa käydessä ostosreissut menivät usein niin, että isä meni miesten osastolle ja äiti lasten osastolle. Naisten osastoa ei koskaan saavutettu, kun oltiin jo valmiita kotiin lähtöön.

H2: ”Hyvä esimerkki rahan käytöstä on yhden kevään kolmet parkkisakot, jotka vaan surutta maksoin, eikä tehnyt tiukkaa. Nyt ei tulis kuuna päivänäkään mieleen hankkia itselleen

parkkisakkoja ja että maksaisin ylimääräistä neljä kymppiäsiitä, et mä en oo osannu parkkeerata oikein. Et tämmönen järjellinen käyttäytyminen on tullut tässä. Se työssäoloaika oli vain huolettomampaa se oleminen. Se on ihan totta, että raha-asiat painaa mua nyt enemmän. Ku mä osaan stressata asioista, niin se on kyllä mulle äärimmäisen kuormittavaa. Sellasta tuntemusta mulla ei ole ollut koskaan aikaisemmin.”

H8: *”Kyllä varmaan ostan lapselle enemmän kuin itselle, mut mä oon niin hemmetin pihi, et mä en osta herkästi mitään. [nauraa]. Mut lapselle on kiva ostaa. Ehkä semmosii heräteostoksii tekee herkemmin lapselle. Me aina käydään hypistelee, (lasten osastolla) et jos jotakin tarttuu, mut kyl se aika vähästä kuitenkin on.”*

H2: *” Mä en osta itselleni yhtään mitään, se on tosi asia. Jos mä ostan jotain, niin vaatteita lapsille. Et se mihin mulla menee tässä vaiheessa rahaa, on se että mä ostan mitään lapsille. Et jos mä ostan itselle jotain, niin se on kyllä jotain tosi spesiaalia. Mä oon jollain tavalla laittanut niin, et lapset etusijalle, ja et mulla ei ole sellaisia tarpeita, mihin mun täytyis käyttää rahaa.”*

Yhdessä perheessä ajateltiin, että satsaus lapseen oli myös rahallista silloin, kun toinen vanhemmista jäi hoitamaan lasta kotiin. Muissa haastatteluissa tämä yhteys ei tullut puheeksi.

Yksi äideistä otti esille, että kotona lapsen kanssa ollessa äidille käyvät hyvin ”mitkä tahansa” vaatteet, kun taas töihin pitää ostaa ”toimistovaatteita”. Näin ollen kotona ollessa vaateostoksia ei juuri tarvitse tehdä, mikä säästää rahaa. Kahdessa perheessä äideille oli tullut toisen lapsen vauva-ajan jälkeen sellainen tunne, että he olivat eläneet ”sumussa” joitain vuosia. Heidän mielestään alkoi olla aika satsata myös hiukan itseensäkin, jotta voisivat olla nättiä ja virkistävää seuraa. Nämä äidit olivat käyneet muun muassa vaateostoksilla ja hemmotteluhoidoissa sekä kavereiden kanssa iltaa viettämässä. Aviopuolisot kannustivat vaimojaan panostamaan lasten lisäksi myös vaimojen hyvinvointiin.

H9: *” Kyllä se niin menee, että lapset menee edelle. Kyl sen huomaa, kyllä se näin menee. Meillä on onneks niin, että säästin kuopukselle esikoisen vaatteita, et ei oo tarvinnu hirveesti käydä lastenvaateosastoilla, mut kyl ne menee vaan lapset edelle.”*

Perheiden isät olivat myös valmiita panostamaan ennemmin lapseen kuin itseensä, jos rahallinen panostus sitä vaatisi.

H8: ”Kyllä mä nään et me ollaan molemmat aika tasavertaisia vaikuttajia. Käytännössä se menee ehkä niin, et mies olettaa, et mä niinku hoidan ne lasten jutut, et se tulis multa luontaisemmin. Mut periaatekeskustelut käydään yhdessä, et päätöksenteko tehdään yhdessä.

Yhdeksän perheen vanhempien vastaukset kertovat heidän elämästään ja ajatuksistaan, heidän todellisuudestaan. Seuraavassa luvussa palaan vanhempien vastauksiin, niiden sisältöä pohtien ja kerrontaa analysoiden

5 Johtopäätökset

Tutkielmani tarkoituksena oli tarkastella vanhempien näkemyksiä perhetuista. Erityisesti kiinnosti, mitä merkitystä perhetuilla on pienten lasten vanhemmille ja kuinka lapsiperheiden vanhemmat perustelevat omia valintojaan perhetukien käyttöön tai käyttämättä jättämiseen. Myös vanhempien näkemykset perhetukien vaikutuksesta kotiin jäämiseen sekä kuntalisän osuus näissä päätöksissä kiinnostivat.

Tässä luvussa esittelen tutkielman tutkimustulokset johtopäätöksineen. Lukujen otsikot nousivat aineiston analyysin ja kysymysten asettelun perusteella keskeisiksi aineistoa kokoaviksi tekijöiksi. Ensimmäisessä luvussa käsittelen lastenhoitoa taloudellisena valintana. Toisen luvun keskeisinä tekijöinä ovat vanhempien ajatukset lastenhoidon ideologiasta. Peilaan vanhempien vastauksia yleiseen kotihoidon ja päivähoidon ihanteeseen. Kolmantena lukuna on vanhemmuus ja työura, joka kulminoituu käsittelemään haastateltujen perheiden ratkaisuja aiempien tutkimusten valossa. Neljännessä luvussa esittelen vanhempien välistä työnjakoa. Viimeinen luku käsittelee pienten lasten vanhempien rahataloutta, mikä valottaa koko tutkimusta yhteen kutovaa punaista lankaa, perheen taloudellista tilannetta ja tukien vaikutusta taloudelliseen tilanteeseen perheen lasten ollessa pieniä.

5.1 Lastenhoito taloudellisina valintoina

Suomessa perhetukien perusajatus on tarjota mahdollisuus valita pienten lasten hoidon eri vaihtoehtoista. Suomessa tuetaan kaikkia hoitomuotoja; kotihoitoa, julkista päivähoitoa sekä yksityistä päivähoitoa. Koska tutkimuksen päätarkoitus oli tutkia perheitä, jossa Vantaa-lisän käyttö olisi mahdollinen, haastateltaviksi valikoitui pääasiassa lastaan kotona hoitavia vanhempia. Haastateltujen vanhempien lapset olivat joko kotihoidossa, kunnallisessa päiväkodissa tai

kunnallisessa ryhmäperhepäivähoidossa. Yksityisessä päivähoitossa olevien lasten vanhempia ei haastateltaviksi valikoitunut.

Tukien vaikutus perheen taloudelliseen toimeentuloon oli kiistaton. Kuntalisän osuutta oli kuitenkin vaikea erottaa muiden tukien vaikutuksista. Vaikka vanhemmat tiedostivat hyvinkin, että kuntalisä on erillinen tuki, moni ajatteli toimeentuloaan kaikkien tukien ja perheen tulojen summana suhteessa perheen menoihin.

Joillekin haastatelluista vanhemmista oli julkisesta keskustelusta jäänyt sellainen mielikuva, että perhetuet olisivat opintotuen tasolla. Yllätys oli ollut varsin miellyttävä, kun heille oli selvinnyt, että äitiysloman aikainen tuki oli noin 75 prosenttia palkasta, jolla haastatellut vanhemmat sanoivat tulevansa toimeen hienosti. Vasta kotihoidontukiajalla perheen tulojen lasku oli merkittävä, sillä keskituloisilla perheillä kotihoidon tuki on varsin lähellä opintotuen määrää.

Haastatellut vanhemmat olivat sitä mieltä, että on erittäin hyvä asia, kun Suomessa tuetaan myös vanhempainloman jälkeistä kotihoitoa muiden lastenhoitomahdollisuuksien rinnalla. Useassa haastattelussa tuli esille se seikka, että haastateltujen omat vanhemmat olivat joutuneet tekemään lasten hoitoon liittyviä päätöksiä ilman nykyisen kaltaisia tukimahdollisuuksia. Asian pohtiminen sai haastatellut entistä enemmän arvostamaan omia vaihtoehtojaan.

Niille perheille, joilla oli taloudellisesti tiukkaa, tukien määrä oli hyvin olennainen toimeentulon tekijä ansiotulojen ohella. Perheen kokonaistulojen kautta määriteltiin kuitenkin, kuinka kauan perheellä oli varaa hoitaa lapsiaan kotona. Myös ne vanhemmat, jotka joutuivat menemään töihin taloudellisista syistä, arvostivat tukien maksamista. He olivat sitä mieltä, että jos tuet olisivat olleet huomattavasti paremmat, vanhemmat olisivat halunneet ja kyenneet jäämään pidemmäksi aikaa kotiin hoitamaan lapsiaan. Näin oli erityisesti perheessä, jossa päivähoitopaikkaakaan ei saatu toivotusta paikasta. Tukien määrien tulisi näiden vanhempien mielestä olla moninkertaiset, jopa minimipalkkaa vastaavat. Vanhemmat olivat myös sitä mieltä, että tukien huomattavalla korotuksella lapsiperheiden ”kitkuttelu” pienillä rahoilla, kuten haastateltavat sitä kutsuivat, voisi loppua ja hekin voisivat elää normaalia elämää. Päivähoitossa olevien lasten vanhemmat kuitenkin sanoivat, että jos tuet, joidenkin puheissa erityisesti Vantaa-lisä, olisivat olleet todella paljon huonommat, olisi voinut olla pakko palata vieläkin aikaisemmin töihin.

Vanhemmat ovat tietoisesti tehneet valintansa hankkia lapset ja tiedostaneet kotonaolon vaikutuksen perheen talouteen. Pääosalle perheistä oman perheen talouden romahdus realisoitui

vasta toisen jäädessä hoitovapaalle, kun palkkaan sidottu tuki loppui. Kuitenkin toive hoitaa lasta kotona oli usein tuloja suurempi vaikuttaja, joten useat perheet joko pienensivät menojaan tai sekä pienensivät menojaan että käyttivät säästöjään. Jos tukien yhteissumma olisi ollut pienempi, moni olisi joutunut miettimään muita ratkaisuja, kuten sijaistusten tekemistä hoitovapaan aikana. Toisaalta jotkut mainitsivat, että olisivat jättäneet joitain ylimääräisiä asioita ostamatta ja matkoja tekemättä, jos talous olisi ollut tiukemmalla kotonaolon aikana.

Kotihoidontuen, jonka ideaa aiemmin kutsuttiin äidinpalkaksi (kts. Heimo & Nätkin 2007), katsotaan tässä aineistossa olevan tuki lasten kotona hoitamiseksi, ei niinkään palkka äitiydestä. Kotihoidon tukea saavat nykyään sekä äidit että isät, mutta myös vanhemmat, siinäkin tapauksessa, että joku muu (kuten isoäiti) hoitaa lasta kotona, eikä lapsi rasita siten kunnallista päivähoitojärjestelmää. Myös aineiston vanhemmat katsoivat kotihoidon tuen olevan korvaus siitä, ettei lapsi ole päivähoidossa, sekä korvaus vanhemman menetetyistä palkkatuloista.

Kuten aiemmissa tutkimuksissa (kts. Takala 2000, 62-63) on todettu, alle kouluikäisten lasten määrä perheessä vaikuttaa kotihoidontuen käyttöön. Tämä tarkoittaa yleensä toisen vanhemman jäämistä hoitovapaalle. Aineistossa kolmatta lastaan odottava oli ollut koko äitinä olo aikansa kotona hoitamassa lapsiaan, kun taas useassa yksilapsisessa perheessä äiti oli joko töissä tai suunnittele työhön paluuta. Muutamassa perheessä vanhemmat hoitivat lapsensa kotona toisen lapsen syntymään saakka, ja toinen vanhemmista jäi vielä molempien lapsien kanssa hoitovapaalle äitiysloman jälkeen. Aineisto vastasi myös Takalan (Mt.) tutkimusten oletusta siitä, että kaksivuotiaiden ja sitä vanhempien lasten äidit käyttävät tukea huomattavasti vähemmän kuin nuorempien lasten äidit. Vantaa-lisän loppuminen kahden vuoden ikään tullessa tukee Vantaalla asuvia vanhempia tekemään vastaavan päätöksen.

Takalan (2000; 2005) tutkimusten mukaan nuoret ja keski-ikäiset äidit hoitavat useammin lapsia kotonaan tuen turvin kuin 25-39-vuotiaat. Samassa tutkimuksessa noin 60 prosenttia kotihoidon tukeen oikeutetuista perheistä hoitaa lapset kotihoidon tuen turvin kotona. Kuitenkin kaikki haastatteluun osallistuneet äidit olivat 25-39-vuotiaita ja silti heistä suuri osa hoiti jossain vaiheessa lapsiaan kotihoidontukien turvin kotona. Tämän tutkimuksen pientä aineistoa ei toki voi kvantitatiivisesti pitää vertailukelpoisena, mutta tässä aineistossa vanhemmat hoitavat selkeästi enemmän lapsiaan kotonaan kuin keskimäärin suomalaiset vanhemmat. Haastateltujen vanhempien hyväresurssisuus voi olla yksi syy näiden valintojen takana.

5.2 Lastenhoito ideologisina valintoina

Kulttuuriset ja normatiiviset vaateet hyvästä vanhemmuudesta korostavat kotihoidon ensisijaisuutta. (Repo 2009; Jallinoja 2000.) Pienten lasten perheissä kotihoidon merkitys korostuu. Kotihoitoa puolustetaan, koska sen katsotaan olevan lapselle hyväksi (Heimo & Nätkin 2007). Haastatteluaineistosta oli erotettavissa Taija Heimon ja Ritva Nätkinin (Mt.) sekä Riitta Jallinojan (2000) tutkimuksien mukaisesti sekä päivähoidon että kotihoidon puolustajia. Tämän tutkimuksen tulokset myötäilevät myös Revon (2009) ja Jallinojan (2000) tutkimia mielipiteitä, joissa vanhemmat puolustivat kotihoitoa siinä tapauksessa, että olivat joutuneet laittamaan lapsensa päivähoitoon taloudellisista syistä sekä siinä tapauksessa, että vanhemmat hoitivat lapsensa kotona lasten hyvän ja perheen läheisyyden, kotikasvatuksen sekä perheen yhteisen kasvun vuoksi.

Aineiston vanhemmat pitivät kotihoitoa siis erittäin toivottavana vaihtoehtona mahdollisimman pitkään, kuitenkin niin, että kun lapsi itse alkaa kaivata kavereita, ja jos kotoa ei niitä löydy, on päivähoito mahdollinen vaihtoehto. Vanhempien mielikuvat siitä, missä vaiheessa lapsi tarvitsee kavereita, vaihtelivat puolitoistavuotiaasta neljävuotiaaseen. Osa vanhemmista tunsivat kykenevänsä tarjoamaan kotihoidossa oleville lapsilleen tarpeellisen määrän kaverikontakteja. Vain yksi vanhempi piti myös päivähoitoa ehdottoman hyvänä vaihtoehtona jo alle kaksivuotiaalle. Tässä perheessä päivähoidosta oli omakohtainen kokemus.

Niiden aineiston kotiäitien, jotka olivat ehdottomasti kotihoidon kannalla, oli vaikea ymmärtää, kuinka toisissa perheissä voi raha olla niin merkityksellinen, että rahojen vähyyks estää lapsen hoidon kotona. He vetosivat erityisesti lapsen etuun, kuten Riitta Jallinojankin (2000) tutkimuksessa kotihoidon puolustajat tekivät. Haastatellut äidit olivat sitä mieltä, että he elävät taloudellisesti varsin köyhää elämää, mutta sosiaalisesti erittäin rikkaita. Nämäkin vanhemmat olivat sitä mieltä, että tukien yhteismäärä on varsin matala elinkustannuksiin nähden ja tuet saisivat olla paremmat. Se, mitä nämä kotiäidit eivät ehkä huomioineet, oli tuloerojen vaikutus perheiden tukiin ja sitä kautta vanhempien kotiin jäämismahdollisuuksiin.

Tukien suuruus ei haastatteluaineiston perheissä ollut vanhempien mielipiteiden mukaan merkityksellisin tekijä kotihoidon pituutta määriteltäessä, mutta ei myöskään merkitykseton. Haastatellut vanhemmat eivät juurikaan ottaneet esille kotihoidon arvostuksen puutetta, vaikka arvostuksen tarve on usein yhtenä argumenttina perhetukien korotuksia vaadittaessa. Useampi vanhemmista piti Vantaa-lisän olemassaoloa juuri kotihoidon arvostamisen merkinä, mutta moittivat kuitenkin sen rajoituksia ja sitä, että Vantaa-lisän määrä on pienempi kuin kuntalisä

naapurikaupungeissa. Vanhemmat kommentoivat yleisesti Suomessa jaettavien tukien jakautumista, muun muassa siitä, että työttömyyskorvaus on määrältään varsin korkea, vastikkeeton korvaus, kun taas kotihoidontuki ja kuntalisät velvoittavat vanhemmat huolehtimaan lapsistaan tuella, joka on minimoituneentuloa matalampi. Se, mitä aineiston vanhemmat eivät tässä kohtaa huomioineet oli, että todellisuudessa työttömyyskorvauskin velvoittaa ainakin aktiiviseen työnhakuun.

Haastatteluaineistosta nousee hyvin vähän vanhempien kommentteja, joissa he olisivat pitäneet lasten kotihoitoa uhrautumisena. Vaikka vanhemmat ymmärsivät perheen rahallisen uhrauksen toisen vanhemman jäädessä pois palkkatyöstä, jäi aineistosta se käsitys, että vanhemmat olivat erittäin mielellään kotona hoitamassa lapsiaan. Usea äiti sanoi työvuosia olevan niin paljon edessä, että oli turha kiirehtiä töihin. He ajattelivat, että saattaisivat myöhemmin katua sitä, etteivät hoitaneet lapsiaan kotona, kun siihen oli mahdollisuus.

Haastatteluaineistossa oli useita sellaisia vanhempia, jotka olivat ehdottomasti kotihoidon paremmuuden kannalla ja valmiita peräänkuuluttamaan kotihoidon yhteiskunnallista tilaa ja arvostusta. Katja Repo (2007, 241) on todennut kotihoidon tuen edistävän tällaista asennetta ja puhetta, jota hän kutsuu vastapuheeksi. Vastapuhetta esitetään pääasiassa perheestä käsin tai perheen näkökulmasta. Perheen kautta vastustetaan työelämän vaatimuksia ja kyseenalaistetaan ansiotyökansalaisuuden normeja. (Repo 2009, 80.)

Kotihoito on kunnille halvempi hoitomuoto kuin päivähoito päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Siksi monet kunnat kannattavat varsin korkeitakin kuntalisiä. Uusien päivähoitopaikkojen järjestäminen tulee paljon kalliimmaksi kuin maksaa vanhemmille rahallista tukea siitä, että he hoitavat itse lapsensa kotona. Vaikka kotihoidon kannatukseen liittyy merkittävästi tämä taloudellinen puoli, poliitikkojen puheissa se usein ”naamioidaan” perhearvojen kunnioitukseksi ja lapsen parhaan ajatteluksi.

Vantaan sivistystoimi lähetti syystalvella 2009 kaikkiin päivähoidossa olevien lasten perheisiin tiedotteen kuntalisän tulevista muutoksista, uusista toiminnoista sekä kyselyn päivähoitotarpeesta. Tämän aineiston perheiden lapsista vain yksi oli ollut päivähoidossa kyseisenä aikana, eli vain yksi perhe oli saanut suoraan kotiin viestin tulevista muutoksista. Tässä perheessä lapsi oli vasta mennyt päiväkotihoidon, eivätkä muutokset vaikuttaneet millään tavalla perheen päätökseen lapsen hoidon suhteen. Muissa haastateltavissa perheissä muutoksista oli saatu tieto vain oman aktiivisuuden kautta. Kaikissa aineiston perheissä joko kaikki alle kouluikäiset lapset hoidettiin kotona, tai kaikki perheen alle kouluikäiset lapset olivat päivähoidossa. Vantaa-lisän muutokset vaikuttivat siten

hyvin vähän aineiston perheisiin ja heidän päätöksiinsä. Jotta ei jäisi vaikutelmaa, etteivät vanhemmat olisi millään tavalla huomioineet Vantaa-lisän muutoksia vuoden alussa, vanhemmat olivat huomioineet positiivisesti reilusti nousseen Vantaa-lisän määrän.

Revon tutkimuksessa (2009) individualismiin pohjaavassa argumentoinnissa korostuvat työelämän vaatimukset ja yksilölliset oikeudet. Erityisesti työssäkäyvät äidit puhuvat joustavasta, saatavilla olevasta lastensa hoidosta, joka mahdollistaa työelämään liittyvien riskien hallinnan. Samojen äitien puhe muuttuu Revon tutkimuksessa kuitenkin perhekeskeiseksi perheajan tärkeyttä ja emotionaalista läsnäoloa arvostavaksi, kun he katsovat lastenhoitoa perheen ja kodin piiristä käsin. Tämän tutkielman haastatelluista vanhemmista vain yksi argumentoi valintojaan individualistiselta kannalta. Hänenkin puheensa muuttui Revon tutkimuksen kaltaisesti perhekeskeiseksi, kun kyse oli perheen lasten hyvinvoinnista ja lasten kanssa vietetystä ajasta, johon hän näki työssäkäyntinsä vaikuttavan positiivisesti.

Eräs äideistä, jonka lapsi oli mennyt päivähoitoon kodin ulkopuolelle, oli kokenut päivähoiton lapselleen ja itselleen erinomaiseksi vaihtoehdoksi ja siksi mielipide kotihoiton ensisijaisuudesta oli muuttunut. Hän sanoi nauttivansa enemmän töissä olosta kuin kotihoitoajasta, mutta halusi korostaa sitä, että hän nauttii työstään ja lapsella on erinomainen hoitopaikka. Hän tunsii jaksavansa panostaa enemmän lapsen välillä työssä käytyään kuin jatkuvasti kotona olevana kotiäitinä. Takalan (2005, 32) tutkimustulokset siitä, että äitien työssäkäynti vaikuttaa vain vähän lasten kanssa vietettyyn intensiivisen yhdessäolon aikaan, vastaavat tämän äidin kertomaan. Tässä perheessä molemmat vanhemmat jaksoivat leikkiä ”koko illan” lapsensa kanssa, kun olivat ensin käyneet toteuttamassa itseään työpaikalla.

Vaikka kotihoito olisikin ollut ihanteena, ei se kaikissa perheissä ollut kuitenkaan mahdollista, ainakaan lasten kahden tai kolmenvuoden ikään saakka. Molempien vanhempien työssäkäynti on hyväksyttävää Marjo Kurosen (1993) aineiston perusteella, silloin jos lapsi huomioidaan eikä hänelle koidu ylimääräistä räsitystä sekä silloin, jos äiti ja lapsi ovat tyytyväisiä tilanteeseen. Kuitenkin rahatilanteen heikkous ajaa vanhempia toiveiden vastaisesti töihin, jolloin vanhemmat eivät ole erityisen tyytyväisiä tilanteeseen, mutta hyväksyvät tosiasiat. Vanhemmat tekevät varmasti kaikkensa, että lapsen päivähoito olisi lapselle mahdollisimman miellyttävä, mutta eivät voi taata, etteivät esimerkiksi aikaiset aamuhätykset saa yhtä lailla lasta toivomaan, ettei aina tarvitsisi lähteä pois kotoa. Vanhempien arviot ihanteellisesta päivähoitoon menoiästä eivät vastanneet niitä ratkaisuja, joita he olivat omien lastensa kanssa tehneet tai joutuneet tekemään. Useassa perheessä

lapsia olisi pidetty mielellään pidempään kotihoidossa, jos se vain taloudellisesti olisi ollut mahdollista.

5.3 Vanhemmus ja työura

Vanhemmuuden ja työuran yhteensovittamisessa lähes kaikki kulminoituu rahaan. Kun vanhempainvapaa loppuu, joutuu perhe punnitsemaan vaihtoehtoja lasten hoitomuodon, äidin ja isän työn ja uran sekä perheen toimeentulon kannalta. Usein päätös toisen vanhemman kotonaolosta oli ollut itsestänselvyys, mutta se kumpi vanhemmista jättäytyi työelämästä ja kuinka pitkäksi aikaa, oli monille haastatelluille perheille ollut vaikeampi päätös. Kotiin jäävällä vanhemmalla oli edessään työuran katkos, tai jos kotiin jäävä vanhempi oli äiti, urakatkoksesta tuli pidempi, kun hän oli pitänyt jo äitiysloman.

Vanhempien ratkaisut töihin menossa olivat yllättävän moninaiset. Olisi olettanut, että useassa perheessä toinen vanhemmista olisi hoitanut lasta kotona pitkän ajan. Etukäteisoletukseni oli, että äidit olisivat olleet niitä, jotka valitsevat pitkän linjan lastenhoidon ja menevät töihin vasta sitten, kun perheen toivottu lapsiluku on täynnä. Vaikka vanhemmat eivät suoranaisesti sanoneet ajattelevansa lastenhoitopäätöksissään myös omaa työuraansa, ei työuran merkitystä voi kuitenkaan sulkea pois. Lapsen edun ajaminen on yleisesti hyväksyttävämpää kuin oman uran edistäminen, jolloin jälkimmäinen saatetaan jättää mainitsematta.

Aineistossa vain kolmen perheen lapset olivat päivähoitossa. Vanhemmat oikeuttivat valintansa hoidattaa lapsensa päivähoitossa pääasiallisesti taloudellisilla seikoilla, mutta myös kuten Riitta Jallinoja (2000, 136-137) asian esittää: ” ... *kaikille nykyajan äideille ei enää riitä pelkästään lapsille omistautuminen.*” Kaksi työssäkäyvää äitiä kommentoi itsestään, etteivät ole oikein ”*sellaisia kotiäitejä*”. Näistä äideistä oli kivaa mennä töihin vapaan jälkeen, kun tiesivät, että lapsella on kuitenkin hyvä olla myös heidän työssäoloaikanaan.

Monille haastatteluaineiston vanhemmille tauko palkkatyöstä antoi vaihtoehdon punnita omia vaihtoehtojaan, toiveitaan ja elämänsä suuntaa. Vaikka lähes kaikilla kotona lastaan hoitavalla vanhemmilla oli vakituinen työsuhde odottamassa, melkein kaikki harkitsivat muitakin vaihtoehtoja tulevaisuudelleen. Monikaan haastatelluista vanhemmista ei ollut pysähtynyt opiskeluidensa jälkeen ”ottamaan aikalisää”, ja miettimään onko se työ mitä teki, se mitä todella itse toivoi tekevänsä. Vasta kun vanhemmat olivat kotona lapsensa kanssa elämän uudessa alussa, harkitsivat he myös oman elämänsä suuntaa uudelleen. On toki mahdollista, että turvallinen ja vakituinen työ vei monilla voiton muista vaihtoehdoista.

Työmarkkinoiden tilanne vaikutti perheiden lastenhoitopäätöksiin varsinaisesti vain kahdessa perheessä, joissa äideillä ei ollut hoitovapaalla ollessaan vakituista työtä odottamassa. Toinen äideistä sai ”työntekijöiden markkinat” –tilanteessa itselleen haluamansa vakituisen työsuhteen heti hoitovapaansa päätteeksi. Toisen äidin työtilanne oli vielä auki, sillä hän oli vielä toistaiseksi lastensa kanssa kotona. Toisaalta lähes kaikki kotona lapsiaan hoitavat vanhemmat miettivät myös uutta suuntaa tulevaisuudelleen, jolloin työmarkkinoiden tilanne voi vaikuttaa työpaikan vaihdokseen positiivisesti tai negatiivisesti.

Aikaisempien tutkimusten valossa (kts. Anttonen & Sointu 2006), jos äidillä ennen lapsen syntymää ei ollut työpaikkaa, oli todennäköisempää, että hän jäi kotihoiton turvin pidemmäksi aikaa kotiin hoitamaan lapsiaan. Tässä tutkimuksessa äiti, jolla ei ollut vakituista työsuhdetta odottamassa, oli hiukan vastaavassa tilanteessa, sillä kun työ ei ”kutsu” takaisin, saattoi sitoumuksetta jatkaa kotihoitoa niin kauan kuin perheellä oli varaa.

Vanhempien, joilla oli toimi tai virka odottamassa, ei tarvinnut pelätä, että kotiin jääminen vaarantaisi työn jatkumista. Näillä vanhemmilla oli siis vapaus valita työuraansa ajatellen. Kaikki vanhemmat tunsivat, että heillä olisi ollut mahdollisuus palata perhevapaalta töihin haluamanaan aikana, jos siihen olisi ollut taloudellinen tarve. Kuitenkin Johanna Lammi-Taskulan (2004) tutkimuksessa ne äidit, joilla oli työsuhte voimassa tai työpaikka tiedossa, valitsevat harvemmin kotiin jäämisen pitkäksi aikaa, kuin ne, joilla vastaavaa tilannetta ei ole.

Monille kotona lapsiaan hoitavalle vanhemmille kotona olo oli ollut erittäin opettavaista, sillä he sekä oppivat lapsiltaan että itsestään paljon. Vanhempien mielestä kokonaisuuksien hallitseminen kotona oli varsin opettavaista, ja oppeja ”kaaoksen hallinnasta”, kuten haastateltavat sitä kutsuivat, saattoi käyttää myös myöhemmin omissa töissään. Kuitenkin vain yksi vanhempi toi esille epäilyksen epävarmuuden lisääntymisestä omaa työtään kohtaan. Kotona olleen isän työhön saattoi kotona ololla olla hiukan heikentävä vaikutus, aavisteli eräs haastateltu perheen äiti. Freelance-tyyppistä työtä tehdessä se, ettei aina ole käytettävissä, saattaa jatkossa vaikuttaa negatiivisesti töiden saantiin. Tässä tapauksessa tällaista työtä teki perheen isä, mutta jos äiti tekisi vastaavanlaista työtä, vaikutus olisi varmasti samanlainen. On selvää, että töihin paluu ei aina ollut niin helppoa, kuin mitä etukäteen oli ajatellut. Vanhempi oli muuttunut poissa ollessaan ja myös työpaikalla oli paljon muuttuneita asioita. Mitä vähemmän aikaa vanhempi oli ollut poissa töistä, sitä helpommalta vaikutti vanhemman töihin paluu. Se oli myös aiempien tutkimusten (kts. Napari 2010) mukaan yksi syy lyhyisiin vapaisiin. Työpaikalla ansaittua asemaa ei haluttu menettää.

Haastatelluista vanhemmista vain yksi harkitsi lyhentävänsä työaikaansa osittaisen hoitovapaan turvin. Hänen kohdallaan, työn luonteesta johtuen, työpäivät olisivat normaalin mittaisia, mutta työpäiviä olisi vähemmän. Tämä vastasi aikaisempia tutkimustuloksia, joiden mukaan työajan lyhentäminen on Suomessa varsin vähäistä. Lammi-Taskulan & Salmen (2004, 44) tutkimuksessa neljäsosa äideistä olisi mielellään mennyt osa-aikatyöhön, mutta ei pitänyt sitä mahdollisena taloudellisesti, työn luonteen takia tai koska osa-aikatyö ei heidän mukaansa ollut omalla alalla tarjolla. Pienten lasten vanhemmat työskentelevät pääasiassa kokopäiväisessä vakituisessa työsuhteessa.

Haastatellut vanhemmat eivät kokeneet pitkän vapaan vaikuttavan juurikaan omaan työhönsä. Kukaan haastatelluista ei maininnut kotona olon vaikutusta palkkakehitykseen. Aiemmissä tutkimuksissa (vrt. Napari 2010) on todettu, että vanhemmuus vaikutti naisilla negatiivisesti ja miehillä positiivisesti palkkakehitykseen. Molemmilla vanhemmilla kotona olon pituus oli merkittävä tekijä palkkavaikutusta punnitessa. Kotona olo vaikuttaa negatiivisesti sekä naisten että miesten palkkoihin.

Kukaan aineiston vanhemmista ei maininnut, että omalla työpaikalla olisi ollut hankala neuvotella perhevapaista. Aiempien tutkimusten mukaan työn ja perheen yhteensovittamisen ehdoista ja mahdollisuuksista ei ollut totuttu puhumaan työpaikoilla, sillä perhettä on pidetty yksityiseen alueeseen kuuluvana (kts. Lammi-Taskula & Salmi 2005 ; Takala 2000). Mahdollista on, että aineiston vanhempien oma asenne perhevapaisiin oli sen verran perhekeskeinen, ettei keskustelu itselleen tärkeästä aiheesta tuottanut ongelmia. Voi myös olla, että haastateltujen vanhempien työpaikat vain sattuivat olemaan sellaisia, joissa perhevapaille jääminen oli hyväksyttyä ja siitä voitiin käydä avointa keskustelua. Tulos on ristiriidassa myös Heimon ja Nätkinin (2007) tutkimuksen kanssa, jossa äidit olivat kokeneet syrjintää erityisesti raskauden aikana sekä työtä hakiessa että työtä tehdessä.

Aiempien tutkimusten mukaan (kts. Napari 2010) pienten lasten isät tekevät enemmän työtunteja kuin muut työntekijät ja kompensoivat sillä muuten alentunutta tulotasoa. Tässä tutkimusaineistossa isät useammin vähensivät kuin lisäsivät työntekoaan lasten syntymän jälkeen. Isät kommentoivat erityisesti ylityötuntien kertymisen vähentyneen sen jälkeen, kun perheeseen oli syntynyt lapsi. Halu viettää aikaa lapsen kanssa oli niin voimakas, että he tehostivat mieluummin työssä olo aikaansa kuin ottivat ajan lapsen kanssa vietetystä ajasta.

Tietotyö, kuten Kivimäki (2003) toteaa, on muokannut työaikoja siten, että työn ja vapaa-ajan erottaminen on tullut hankalammaksi. Toistaiseksi kaikki haastatteluun osallistuneet ovat voineet jättää työnsä työpaikalle. Yksi äideistä leikkitteli ajatuksella siitä, että toisen lapsen synnyttyä mies voisi tehdä enemmän etätöitä kotona lastenhoidon helpottamiseksi, kun mies teki vapaaehtoisesti töitä kotona jo haastattelujen aikanakin.

Tässä aineistossa työn luonteella ei näyttänyt olevan vaikutusta siihen, minkä ikäisenä lapset laitettiin hoitoon tai milloin vanhemmat itse palasivat töihin. Sekä pitkään että lyhyesti lastaan kotona hoitavissa oli sekä niitä vanhempia, jotka tekivät vuorotyötä että niitä vanhempia, jotka olivat päivätyössä. Tässä aineistossa sekä vuorotyötä että päivätyötä tekeviä olivat sekä miehet että naiset. Missään perheessä molemmat vanhemmat eivät tehneet vuorotyötä. Vuorotyön etuna vanhemmat pitivät sitä, että lapsella saattoi olla arkiviikollakin päivähoidosta vapaapäiviä ja erityisen lyhyitä päiviä. Haittapuolena vuorotyössä oli lapsen aikataulun epäsäännöllisyys. Harmilliseksi vastaajat kokivat kuitenkin sen, että perheen yhteisiä vapaapäiviä oli vähemmän silloin, kun perheen vanhemmat tekevät eriluonteista työtä. Päivätyössä olevien vanhempien lasten kaikki päivät olivat lähes yhtä pitkiä ja aikataulu säännöllinen. Päivätyössä olevien vanhempien lapsilta puuttuivat kuitenkin ylimääräiset vapaapäivät, mutta kaikki ”normaalit” vapaapäivät oli mahdollista viettää perheen kesken.

Osa vanhemmista mietti lastensa hoitoaikoja suhteessa omiin työaikoihinsa. Toisen vanhemman ollessa kotona oli toisen huomattavasti helpompi säädellä omia työaikojaan. Jos toisen vanhemman tuli ehtiä viemään lapset hoitoon ja toisen hakea mahdollisimman aikaisin, olivat perheiden aikataulut varsin sidottuja päivähoitoaikoihin. Tämä vastaa tilannetta koko Euroopan alueella. Osassa perheistä se, että toinen vie ja toinen hakee, onnistuu ongelmitta, mutta joissain perheissä, toisen vanhemman täytyy kyetä sekä viemään että hakemaan lapset, jolloin hoitopäivästä tulee lapselle varsin pitkä. Aineiston vastaukset myötäilevät Takalan (2000, 139-143) tutkimusta, jonka mukaan vanhemmat tekivät varsin vähän järjestelyjä työaikoihinsa lastenhoidon vuoksi. Missään haastatelluista perheistä molempien vanhempien yhtäaikainen työnteko ei ollut niin hankalaa järjestää, että toisen vanhemmista olisi siitä syystä pitänyt jatkaa pidempään kotona.

5.4 Isän ja äidin välinen työnjako

Haastatellut vanhemmat eivät olleet tehneet täsmällisiä suunnitelmia lasten kanssa kotona olosta vielä ensimmäisen lapsen vauvavaiheessa, sillä vanhemmat kertovat, että eivät voineet etukäteen tietää, miten arki lapsen kanssa sujuisi ja kuinka kauan kotona oleva vanhempi jaksaisi kotona olla.

Monilla naisilla oli etukäteen kuitenkin ajatus siitä, että he olisivat lapsen kanssa kotona pidempään kuin vain vanhempainloman ajan.

Lammi-Taskulan ja Salmen (2004, 51-53.) tutkimuksessa noin neljäsosa isistä ja lähes puolet äideistä oli sitä mieltä, että lapsen hoitaminen kuuluu ensisijaisesti äidille, ja sen mukaisesti määräytyy sekä vanhempainvapaan että hoitovapaan käyttö. Tämän tutkielman haastatteluaineistossa vanhempien mielipiteet jakautuivat aika lailla vastaavasti. Monilla äideillä oli mielikuva siitä, että äiti on lapsen ensisijainen hoitaja. Kuitenkin lähes kaikki vanhemmat olivat sitä mieltä, että imetysvaiheen päätyttyä isä on yhtä hyvä lapsen hoitaja kuin äiti. Miehen jäämistä kotiin hoitamaan lapsia ei ollut osassa perheissä edes harkittu. Niissä perheissä äidit pitivät itsestäänselvyytenä, että he jäävät kotiin, jos joku. Kaikissa perheissä oltiin tietoisia isän kotiin jäämisen vaihtoehtoista, joten syy äidin kotiin jäämiseen ei ollut yhdessäkään perheessä epätietoisuus muista vaihtoehtoista.

Niissä haastatelluissa perheissä, joissa isän kotiin jäämistä oli tosissaan harkittu, oli isä ollut halukas jäämään lasten kanssa kotiin. Haastatteluaineiston vastaukset isän kotiin jäämisestä vastasivat osittain Lammi-Taskulan ja Salmen (Mt., 53) tutkimustuloksia, joissa isän kotiin jäämiseen katsottiin liittyvän sekä siihen, että lasta on toivottu ja yritetty saada pidemmän aikaa, että siihen, että isä haluaa pitää taukoa työstä monen vuoden työnteon jälkeen. Moisio (2010) tutkimuksen mukaan suomalainen kulttuuri on muuttumassa sellaiseksi, että miehet haluavat ja voivat viettää enemmän aikaa perheensä kanssa, jolloin myös isän kotiin jäänti on luonnollisempaa. Eräs haastateltu isä oli yli 40-vuotias ja oli erityisesti halunnut jäädä hoitamaan lasta kotiin pitkän työrupeaman jälkeen, kuten Lammi-Taskulan ja Salmen (2005, 49) tutkimuksessa useiden vastaavassa tilanteessa olevien miesten oli todettu tekevän.

Haastatteluihin osallistuneiden äitien mielestä isän tapa hoitaa lasta oli erilainen kuin äidillä, mutta yhtä hyvä. Usean vanhemman mielestä oli positiivista, että isä ja lapset löytävät yhdessä oman tyyliinsä olla perhe. Perheissä katsottiin hyvällä sitä, että aina ei tarvitse mennä ”äidin mallin” mukaan. Näin ollen vanhemmat yhtyvät Sinkkosen (1998) ajatukseen siitä, että lapsellekin on huojentavaa ja helpottavaa, kun on kaksi tyyliiltään, olemukseltaan ja perusluonnoltaan erilaista vanhempaa. Isän ei toivota olevan ”kakkosäiti”.

Joissain perheissä äidin valikoituminen kotiin jääjäksi oli taloudellinen. Näissä perheissä miehen palkka oli parempi kuin puolisonsa. Haastatteluaineistossa yhden isän kotiin jäänti oli kausiluonteisen työmuodon mahdollistama. Isä oli kotona lasten kanssa sen ajan, kun töitä oli

huonosti saatavilla ja palasi takaisin töihin, kun töitä oli taas hyvin tarjolla. Kuten aiemmassa tutkimuksessa, (Kts. Lammi-Taskula & Salmi, 2005) myös tässä haastattelututkimuksessa isät pitivät hoitovapaan erityisesti sellaisissa perheissä, joissa nainen oli korkeammin koulutettu kuin mies. Tässä aineistossa hyvätuloisuusargumentti ei pätenyt, sillä kotona olevien miesten vaimot eivät katsoe itseään erityisen hyvätuloisiksi, vaan miehensä kanssa saman verran ansaitseviksi.

Kahdessa perheessä vanhemmat olivat varsin tasa-arvoisesti vuorotelleet lastenhoitovapailloa. Kuitenkin näissäkin perheissä äidit kokivat ottavansa suuremman vastuun muun muassa lapsen vaatettamisesta. Vanhempien kokemuksen mukaan suurin osa äideistä teki enemmän kotitöitä kuin isä, mutta miesten osallistuminen kotitöiden tekemiseen oli kaikissa perheissä kuitenkin itsestäänselvyys. Vanhempien töiden jakautuminen vastaa aineistossa täysin aiempien tutkimusten tuloksia. Hannu Piekkolan ja Olli-Pekka Ruuskasen tutkimuksessa (2006) kotitaloustöitä jaettiin vähemmän lapsen syntymän jälkeen kuin ennen sitä. Tässä aineistossa kotona lastaan hoitavat äidit sanoivat esimerkiksi siivoavansa sillä aikaa, kun lapset ovat päiväunilla. Koti-isiltä asiaa ei kysytty.

Vain kahdessa haastatelluista perheistä oli selvästi havaittava perinteinen työnjako, jossa nainen halusi huolehtia lapsista, ruuasta ja kotitaloustöistä, kun mies kävi töissä ja ansaitsi perheen pääasiallisen elannon. Näissä tapauksissa kyse oli äitien mukaan heidän omasta tahdostaan, ei perheen epätasa-arvosta.

Perheen työtä voivat olla muutkin jakamassa kuin vain perheen vanhemmat. Monessa aineiston perheessä informaalia tukea oli koettu saatavan helposti. Informaali tuki ymmärrettiin lapsiperheissä pääasiassa lastenhoitoapuna. Jotkut vanhemmat kommentoivat, että lasten hoitajia olisi enemmän tarjolla, kuin halua antaa lapsiaan hoidettavaksi. Toisaalta joillain perheillä tuen saanti oli hyvinkin vaikeaa. Useimmat äidit tunsivat, että kynnyks lastenhoitoavun pyytämiseen oli todella korkea. He olisivat toivoneet, että esimerkiksi heidän vanhempansa olisivat itse useammin tarjoutuneet antamaan väsyneille vanhemmille apua ja ottaneet lapsia hoitoonsa. Vastaukset vastaavat hyvin pitkälle aiempia tutkimuksia. Kuten Lammi-Taskulan ym.(2004) tutkimuksessa, joidenkin haastateltujen omat vanhemmat halusivat korvata lapsilleen aiemmin työkiireistä johtunutta, yhteisen ajan puutetta hoitamalla lapsenlapsia. Tämän aineiston mukaan perheen pienimmät sisarukset saivat eniten isovanhempiensa huomiota. Tämä johtui yksinomaan siitä, että eläkkeelle jäämisen jälkeen isovanhemmat kykenivät ja halusivat keskittyä itselle tärkeisiin asioihin eli lapsiin ja lapsenlapsiin. Informaalien tuen saatavuus oli tässä aineistossa vastaavaa sekä päivähoitossa olevien lasten vanhemmille että kotihoidossa olevien lasten vanhemmille.

Vaikka kaikissa perheissä, joissa lapset olivat päivähoitossa, sairastunut lapsi aiheutti ylimääräistä vaivaa, aineiston vanhempien mukaan sairaan lapsen hoito jakaantui tasaisesti puolisoiden välillä. Tulos eroaa hiukan Lammi-Taskulan ja Salmen (2004, 54) tutkimuksesta, jossa äitien osuus sairaan lapsen hoidossa oli suurempi kuin isien. Tulokseen voi toki vaikuttaa se, että se mitä sanotaan tehtävän ja mitä oikeasti tehdään, eivät ole yhtenevät. Olennaista kuitenkin on, että sekä aiemmissa tutkimuksissa, että haastattelututkimuksessa isien osallistuminen sairaan lapsen hoitoon oli merkittävää.

Haastateltujen vanhempien puhetapaa voisi kuvata uusfamilistiseksi tai yksilöllistäväksi familismiksi, joksi Katja Repo puhetapaa kutsuu. Yksilöllistävä familismi erottuu perinteisestä familistisesta puhetavasta siten, että vanhemmat tiedostavat myös omat yksilölliset tarpeensa sekä toiveensa ja tuovat ne esiin, mutta haluavat toimia myös perheen hyvää ajatellen. Haastateltujen perheiden yksilöllistävään familistiseen puhetapaan liittyy myös vanhempien keskinäinen tasa-arvo, mikä tulee esille sekä isien että äitien kertomana.

5.5 Rahatalous

Kun haastateltavilta kysyttiin taloudelliseen päätöksentekoon liittyvistä asioista, vastaukset jäivät osalta hyvin lyhyiksi. Osalla haastatelluista asia tuntui tärkeältä, ja vastausten pituus saattoi olla jopa pidempi kuin edeltävissä kysymyksissä. Tämä ei tullut yllätyksenä, sillä Simosen (2008) mukaan, rahasta ei puhuta kuin rahan puutteen, huolen tai syyllisyyden mielessä. Haastatteluja suunniteltaessa kysymys vanhempien tulotasosta jätettiin pois. Sillä toivottiin saatavan avoimempia ja tunnepitoisempia vastauksia, kun haastateltavia ei ahdisteta ensimmäiseksi asialla, josta on lähes epäsoveliaista puhua. Valintaan vaikutti myös Katja Revon mielipide hänen väitöskirjassaan (2009), jossa hän totesi, että ihmisille on hyvin arkaluontoista puhua raha-asioista. Taloudelliseen päätöksentekoon liittyviä kysymyksiä otettiin kuitenkin tutkimukseen mukaan, sillä ne olivat ehdottoman tärkeitä tukien merkityksiä ja vaikutuksia selvittäessä.

Yksi haastatelluista toi esille sellaisen seikan, että hän on ollut aiemmin pienten lasten yksinhuoltaja, jolloin hän sai ”*kaikki mahdolliset*” tuet. Hän koki, että tuolloin toimeentulo oli paljon parempaa ja vakaampaa kuin nyt, kun puoliso oli normaalipalkkaisessa työssä, eikä perheeseen tullut ylimääräisiä tukia. Hilary Grahamin (1987) tutkimuksessa yksinhuoltajaäidit tunsivat tulevansa paremmin toimeen yksinhuoltajina kuin edeltäneissä parisuhteissa. Graham epäili, että kyse oli siitä, että heillä oli mahdollisuus päättää itse raha-asioista, ei niinkään siitä, että rahaa olisi todellisuudessa ollut enempää. Omassa tutkimuksessani tämä kertoo todennäköisesti

enemmän tukien ja tulojen epätasaisesta jakautumisesta erilaisissa tuloluokissa kuin rahankäytön päätöksentekijästä. Puolison vaikutusta päätöksentekoon on kuitenkin mahdotonta kokonaan sulkea pois.

Kaikissa haastatteluaineiston perheissä toinen vanhempi oli työssäkäyvä toisen ollessa lapsen kanssa kotona, joten ”vain tukien varassa” eläviä vanhempia ei tässä tutkimuksessa haastateltu. Haastatteluihin ei osallistunut myöskään yhtään yksinhuoltajaa, eikä kukaan haastatteluun osallistuneista ollut enää opiskelija. Kaikilla haastatteluihin osallistuneiden perheiden vanhemmilla oli ollut työpaikka ennen lapsen syntymää, joten työskentelytaustan suhteen vanhemmat olivat varsin yhtenäistä joukkoa sekä hyväresurssisia.

Tässä tutkimuksessa vertailu työssäkäyvien ja opiskelevien vanhempien välillä ei ole mahdollista, mutta Heimon ja Nätkinin (2007) mukaan opiskelija-vanhemman elämä ei useinkaan etene selvissä vaiheissa, vaan vanhempi voi yhtä aikaa olla kotivanhempi, opiskelija ja tehdä töitä. Opiskelija-vanhemmalle erilaisten maailmojen rajojen ylittäminen ei tuota ongelmia eikä kotivanhemmuuden identiteetti muodostu niin vahvaksi, kuin monilla tämän tutkimusaineiston vanhemmilla. Toinen kotona lastaan hoitavista isistä opiskeli kotivanhemmuuden lisäksi. Hän kuitenkin piti kotivanhemmuutta päätehtävänä ja opiskelua harrastuksena, johon oli nyt enemmän aikaa kuin työssä käydessä. Ero Heimon ja Nätkinin (Mt.) tutkimuksen opiskelijoihin on kuitenkin selvä siinä mielessä, että haastatellulla isällä oli jo ammatti ja hän ei ollut ”kokopäiväinen” opiskelija.

Kaikkien haastateltujen perheissä tulot olivat selvästi laskeneet toisen vanhemman kotiin jäämisen seurauksena, olivathan kaikki haastatteluun osallistujat olleet töissä ennen lasten syntymää. Joissain perheissä tulojen lasku tarkoitti sitä, että kaikki tulot, jotka perheeseen tulivat, myös menivät. Joissain perheissä tulojen laskuun oli valmistauduttu etukäteen rahaa säästämällä, jolloin perheen taloudellisen tilanteen huononeminen ei haitannut niin paljon, kuin olisi saattanut haitata ilman säästöjä. Yhdessä haastattelussa vanhemmat toivat esille sen seikan, että lapsen hoito kotona oli myös rahallinen satsaus lapseen, perheeseen ja perheen hyvinvointiin. Tilapäinen vähävaraisuus oli ollut etukäteen tiedossa.

Lähes kaikki haastatellut perheet asuivat omistamassaan asunnossa tai talossa. Asumiskulut, olivat ne sitten vuokraa tai asuntovelkaa, veivät ison osan näiden lapsiperheiden kuukausituloista myös silloin, kun perheen toinen vanhempi oli kotona hoitamassa lapsia. Vanhempien suureksi helpotukseksi lainojen korot olivat olleet viimeisinä vuosina eli heidän lastensa syntymän jälkeen varsin matalat. Moni vanhempi tunsi siitä huolimatta ahdistavaksi ajatuksen siitä, miten suuri osa

perheen tuloista menee suoraan asumiskustannuksiin ja muihin välttämättömiin menoihin. Tämä tulos vastaa Simosen (2008) tulkintaa nuorten perheiden elämästä ja taloudellisesta suunnittelusta.

Perheiden pankkitileistä kysyttäessä, vanhempien vastauksissa ilmeni suomalaisille tyypilliseen tapaan, (Kts. Mt., 35) että vanhemmilla oli yhteinen tili, johon palkasta tietty summa siirrettiin, esimerkiksi lainan maksua varten. Vaihtoehtoisesti vanhemmilla saattoi olla omat tilinsä, mutta he olivat sopineet, miltä tililtä mitään maksetaan. Kukaan haastatelluista ei ilmaissut, että henkilökohtaisella tilillä olisi ollut mitään syvempää merkitystä, esimerkiksi erityistä itsenäisyyttä raha-asioissa, vaan vanhemmat korostivat yhteisten tilien merkitsevän yhteisesti hoidettavaa taloutta. Kaikkien rahojen mennessä yhteiselle tilille saattaa kotona olevalla vanhemmalla olla sellainen tunne, että mikään raha ei ole omaa ja itse ansaittua, kun on ollut ”*vain kotona*”. Tällöin vanhempi jättää itse arvostamatta omaa panostaan kotivanhempana.

Useissa perheissä sanottiin rahojen olevan yhteiset ja tilien käyttöoikeudet molemmilla puolisoilla, mutta tunteeko osa vanhemmista kuitenkin, että itse kotona olija ei ole oikeutettu samanlaiseen kulutukseen kuin työssäkäyvä puoliso? Kuten Ruuskasen (2010) tutkimuksessa tulot eivät välttämättä jakaudu perheissä tasaisesti. Kotona lapsia hoitava vanhempi saattaa tuntea olevansa alisteisessa asemassa, kodin ulkopuolella työssä käyvän vanhemman ollessa perheen elättäjä. Kukaan aineiston vanhemmista ei suoranaisesti myöntänyt oloaan alisteiseksi, vaan käyttöoikeuden myös toisen tiliin annettiin ymmärtää olevan tasa-arvon mitta. Vastaukset puolsivat yleistä ajatusta siitä, että perheenjäsenet pyrkivät tasa-arvoon ja oikeudenmukaisuuteen varojen jakautumisessa (vrt. Mt.) Aineiston kotitaloudet olivat näin ollen enemmän resurssien jakajia kuin jakojen kärjistäjiä.

Tutkimuksessani ei käynyt ilmi vastaavaa kuin Simosen mainitsemissa (2008, 86, 95) pankin tutkimuksessa, jossa suomalaisnaiset antaisivat raha-asoiden hoidon miehensä tehtäväksi naimisiin mennessä. Brittitutkija Carolyn Voglerin (1994) tutkimustulos siitä, että miehet kontrolloisivat naisia todennäköisemmin perheen tuloja, ei saanut sekään vahvistusta omassa tutkimuksessani. Yksi syy ristiriitaisuuteen on se, että Iso-Britanniassa kulttuuri on erilainen. Toinen syy on se, että tutkimus on jo kohtalaisen vanha ja sukupuolten välinen tasa-arvo on viime vuosikymmeninä lisääntynyt. Omassa tutkimuksessani osassa perheitä mies oli se, joka maksoi pääasiassa laskut, mutta se ei vaikuttanut siihen, että puoliset hoitavat varsin tasa-arvoisesti perheen rahaliikennettä. Yhdessä perheessä äiti kertoi hoitavansa lähes kaiken perheen maksuliikenteen, sillä mies ”*ei koskenut tietokoneisiin*”. Äidille jäi kaikki perheen laskunmaksut ja tuolloin oli myös äidin huolehdittava, että laskut maksetaan siltä tililtä, missä rahaa on.

Oliko vanhemmille sitten väliä, kumpi ansaitsi enemmän rahaa? Vanhempien vastausten mukaan väliä ei ollut. Kahdessa aineiston perheessä äidin palkka oli parempi kuin puolisonsa. Muissa perheissä palkat olivat joko lähes samansuuruiset tai miehen palkka oli parempi. Tässä aineistossa perheen enemmän ansaitsevan jäädessä kotiin hoitamaan lapsia, perheen tulot jakautuivatkin uudella tavalla. Vanhempien puheissa asia oli lähes merkityksetön, sillä näissä perheissä palkkaerot eivät alun perinkään olleet kovin suuret. Perheissä käytettiin muita argumentteja kuin rahaa, kotiin jäävän vanhemman puolesta puhumiseksi. Eräs isä kommentoi perheen taloudellista päätöksentekoa: ” *ei ole mikään miehisyyden mitta, kuka perheen rahat ansaitsee*”. Tämä kertoo mielestäni aineiston vanhempien keskinäisestä tasa-arvosta.

Vanhemmat kertoivat olevansa valmiita laittamaan lastensa tarpeet itsensä edelle. Kuten Riitta Jallinoja (2000, 12.) tuo esille, yli puolet suomalaisista on sitä mieltä, että vanhempien velvollisuus on tehdä parhaansa lasten puolesta oman hyvinvointisakin kustannuksella. Revon (2001) mukaan äitien suhtautuminen kulutukseen ja rahaan on riippuvainen siitä, kysytäänkö heiltä itseensä vai lapseen suuntautuvasta kulutuksesta. Äidit saattavat katsoa, että heillä oli riittävästi rahaa lasten hankintoihin, mutta ei omaan kulutukseen. Haastatteluaineiston äidit priorisoivat lapsiinsa liittyvät ostokset aina omiensa edelle. Muutama äiti sanoi, ettei osta itselleen ”*mitään*” lasten kotihoito aikana. Kuten Ruuskasen tutkimuksessa (2010) pienten lasten perheissä kummankin vanhemman osuus kulutuksesta pieneni, kuitenkin äitien huomattavasti enemmän kuin isien. Vastuu lapseen liittyvissä ostoksissa oli haastatelluissa perheissä äideillä, myös silloin kun isä oli kotona hoitamassa lapsia. Rahoitus lapseen liittyviin ostoksiin tuli useimmissa perheissä kuitenkin molemmilta vanhemmilta.

Jan Pahl (1989 , Revon 2001 mukaan) on erotellut perheen sisäisen rahatalouden organisointitavat neljään tyyppiin (Kts. 2.3.4 Lapsiperheiden taloudellinen tilanne.) Tutkimusaineistoni vanhemmat sijoittuvat kahden mallin, sekä jaetun vastuun että yksilöllisen vastuun –mallien välimaastoon. Tulos johtuu suuresti siitä, että nykypäivänä tasa-arvo on Suomessa niin pitkällä, että olisi erittäin harvinaista, että puoliso luovuttaisi koko palkkansa toisen käyttöön tai antaisi puolisolleen talousrahaa. Tutkituissa perheissä vanhempien rahan käyttö oli heidän kertomansa mukaan hyvin tasa-arvoisia ja molemmat vanhemmat tottuneet ansaitsemaan oman osansa perheen tuloista.

Taulukko 4: Tulokset tiivistetysti

1. Enemmistössä perheistä toisen vanhemman kotiin jäänti oli selvästi arvovalinta kotihoidon puolesta.	10. Vantaa-lisä koettiin positiivisena, kotihoidon arvostuksena.	Kotihoioteema 1.-3.
2. Vanhempien tulojen suhde ja työn luonteet vaikuttivat siihen, kumpi vanhempi jäi kotiin hoitamaan lasta.	11. Tieto Vantaa-lisän muutoksista ei saavuttanut kotona lastaan hoitavia vanhempia.	Tuki- teema 4.-9.
3. Jotkut äidit pitivät tiukkaan kiinni perinteisistä rooleista. Näissä tapauksissa kyse oli erityisesti äidin omasta halusta jäädä kotiin, ei niinkään perheneuvottelujen tuloksista.	12. Vantaa-lisän muutoksen merkitys haastatelluille perheille ei ollut kovin suuri, sillä yhdessäkään perheistä ei ollut päivähoitossa lasta, toisen ollessa yhtäaikaisesti kotihoidossa.	Kuntalisäteema 10.-17.
4. Kaikki haastatellut vanhemmat hoitivat lastaan jossain vaiheessa kotihoidon turvin kotona. Syitä tähän ovat esimerkiksi aineiston valikoituminen ja perheiden hyväresurssisuus.	13. Kukaan ei kommentoinut erityisesti Vantaa-lisän korotuksen vaikuttaneen pidentävästi kotona olemiseen.	Raha- teema 18.-19.
5. Tuki ajateltiin tässä aineistossa kotona olijan palkaksi, korvaukseksi menetetyistä tuista sekä korvaukseksi siitä, ettei lapsi ole päivähoitossa.	14. Vantaa-lisän vuoden 2010 muutokset eivät muuttaneet perheiden tulevaisuuden suunnitelmia.	
6. Usean perheen kohdalla tukien suuruus määritteli kuinka kauan saattoi kotona lastaan hoitaa.	15. Vanhemmat ajattelivat tukien muodostavan kokonaisuuden, jolloin kuntalisän osuudella ei ollut niin paljon merkitystä, vaan kokonaissumma ratkaisi.	
7. Niille, joille kotihoito on erityisesti arvovalinta, tukien suuruus ei ollut kovin merkityksellinen, eikä vaikuttanut kotona olemisen pituuteen.	16. Vanhemmat toivoivat, että Vantaa-lisällä olisi sama ikäraja kuin kotihoidon tuella.	
8. Kaikki vanhemmat olisivat korottaneet tukien määriä. Yksi vanhemmista olisi nostanut tukien yhteisemmän minimipalkan tasolle.	17. Kuntalisän positiivista vaikutusta syntyvyyteen ei tässä haastatteluaineistossa pidetty kovinkaan todennäköisenä.	
9. Tuet jakautuvat epätasaisesti. Tuet jakautuvat tulojen mukaan. Yksinhuoltajavanhempi koki, että hänellä on parempi taloudellinen tilanne yksin lapsia elättäessään kuin parisuhteessa ollessaan.	18. Haastatelluissa perheissä ei esiintynyt rahan käytön epätasa-arvoisuutta ainakaan siinä määrin, että toinen olisi elänyt köyhydessä toisen käyttäessä paljon enemmän rahaa omiin tarpeisiinsa.	
	19. Vaikka menot jaettiin puolisoitten kesken, erityisesti kotona olija vältti tuhailua.	

6 Pohdinta

6.1 Tulot, tuet ja perheen taloudellinen tilanne

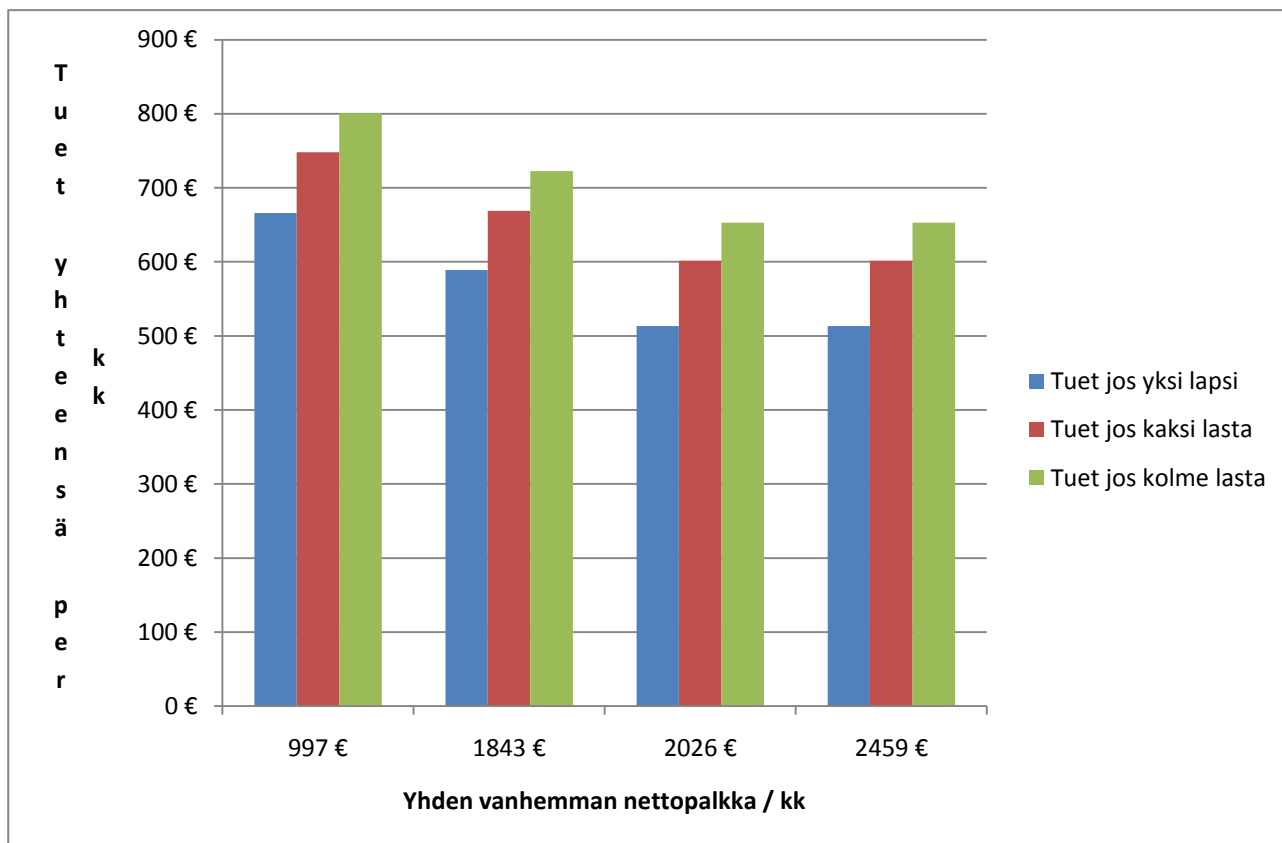
Tämän tutkielman punaiseksi langaksi muodostui perheiden rahatalous, sillä pienten lasten perheiden toimeentulo riippuu perheen tuloista ennen lapsien syntymää, lasten ollessa kotihoidossa ja kotihoidon päätyttyä lasten mennessä päivähoidon. Jotta haastatteluaineiston perheiden moninaisia vastauksia olisi helpompi ymmärtää, vertaan erituloisten lapsiperheiden todellisia ansiotuloja, tukia ja lastenhoitokustannuksia keskenään. Lastenhoidon tukien ja päivähoidomaksujen muodostuminen riippuu perheen tuloista ja lapsimäärästä, joiden lisäksi tuista vähennetään verot. Haastattelututkimukseni vanhemmilta ei kysytty tuloja, joten suora vertailu heidän vastauksiinsa on mahdotonta. Toivon vertailun selventävän ajatusta lapsiperheiden vanhempainloman jälkeisistä tuista sekä päivähoidomaksuista. Tuet ovat olennainen osa suomalaista perhepolitiikkaa, minkä kautta haastatellut ovat peilanneet omaa taloudellista tilannettaan.

Mikäli kotiäidin tai koti-isän tulojen alenemisella ei ole suurta merkitystä perhetalouden tasapainon kannalta, perheellä on enemmän vapausasteita valita pidempi kotihoidon tuen käyttö kuin sellaisessa tapauksissa, jossa kotona olijan tulot ovat paremmat tai puolisoilla on keskenään samansuuruiset tulot. Tämän tutkimuksen aineiston mukaan vain yhdessä perheessä työssäkäyvä ansaitsi sen verran paremmin kuin puolisonsa, ettei perheen talous kokenut suurta romahdusta toisen vanhemman jäädessä kotiin. Pääasiassa vanhempien palkoissa oli vain pieniä eroja. Haastateltujen mukaan, niilläkin, joiden palkoissa oli selvempi ero, verottaja tasoitti tuloeroja merkittävästi. Lähes kaikki haastatellut perheet olivat siis samankaltaisessa tilanteessa, jossa toisen puolison kotiin jääminen vaikutti paljon perheen tulotasoon.

Seuraavassa vertaan suuntaa-antavasti perheen taloudellisen tilanteen muutosta työssäkäynnistä hoitovapaalle ja hoitovapaalta takaisin töihin, jolloin perhe maksaa päivähoidomaksuja. Vertailu tapahtuu olettaen, että vanhempien tulot ovat samansuuruiset. Tässä vertailussa pienituloisen vuosiansio bruttona on 13080 euroa, keskituloisen 27480 euroa ja hyvätuloisen 39600 euroa vuodessa. Tulorajat valikoituivat internet-hauilla ja niiden tuloksia muokkaamalla. Pienituloisen tulosumma on tilastokeskuksen sivuilta pienituloisen henkilö. (Tilastokeskus.) Keskituloisen henkilön tulot määrittyivät Vantaan päivähoidomaksu määritelmän sekä Kelan kotihoidontukien laskurin mukaan.(Päivähoidomaksut; Kela-lastenhoidon tuet.) Aamulehdessä määriteltiin keskituloisen bruttotulot 2800-3200 euroksi kuukaudessa, joten ylärajan ylittävä summa (3300€/kk)

muotoutui hyvätuloisuuden mitaksi.(Aamulehti.) Esimerkkituloista ja tuista on vähennetty verot verottajan nettisivuilta löytyvällä verolaskurilla vantaalaisen kirkkoon kuuluvan henkilön mukaan. (Verolaskuri 2010.) Lopulliseen veroprosenttiin voivat vaikuttaa kuitenkin myös verotuksesta tehtävät vähennykset kuten asuntolainan korkohyvitys, joita tässä vertailussa ei ole huomioitu. Tarkat laskelmat vertailusta on esitetty liitteessä 4.

Taulukko 5: Tuet eri tuloluokissa

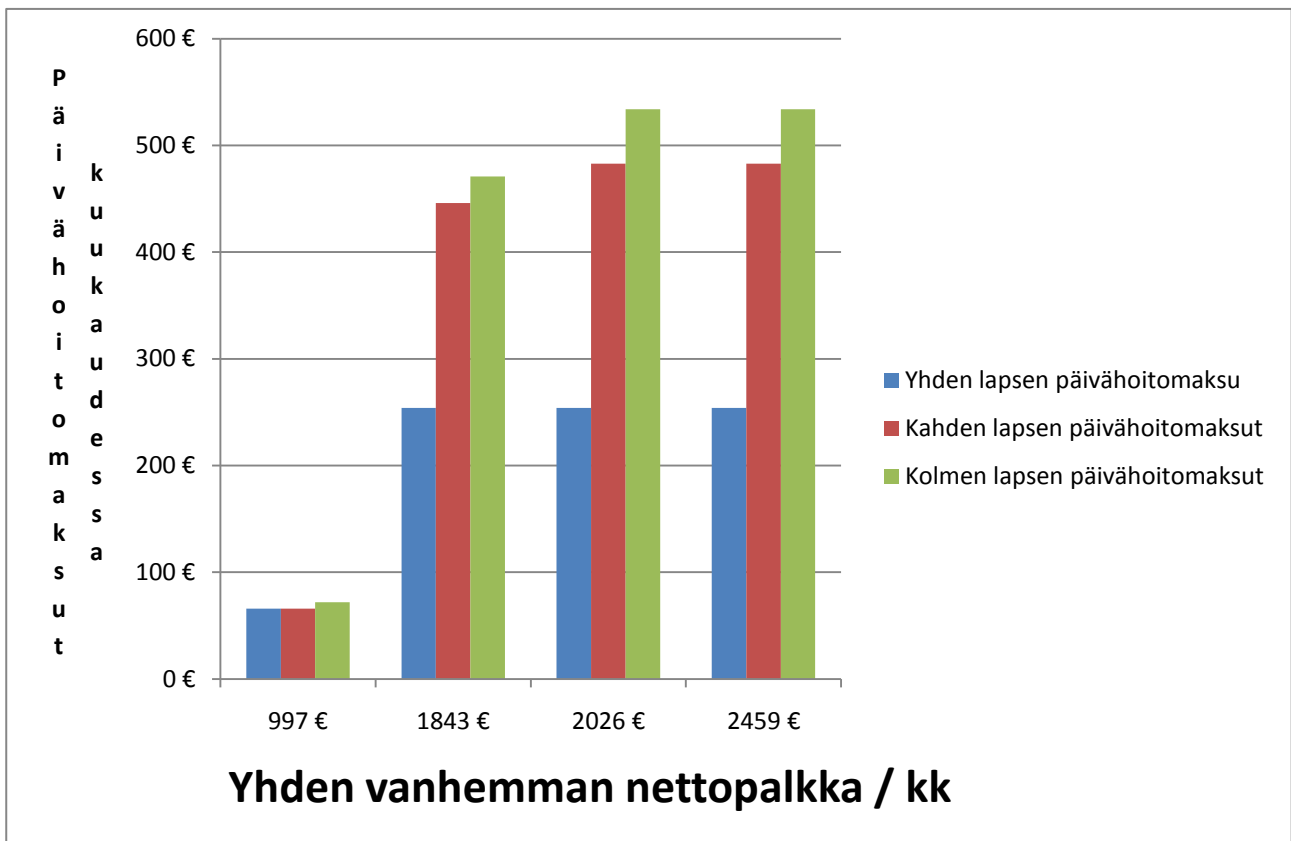

Kun tulorajat ovat edellisen mallin mukaiset, pienituloisissa perheissä tulojen muutos ei toisen vanhemman kotiin jäädessä ole yhtä dramaattinen kuin keskituloisten tai suurituloisten. Pienituloisillakin tulojen ero työtulojen ja tukien välillä on sitä pienempi mitä enemmän perheessä on lapsia, sillä useamman lapsen perheessä kotihoidon tuen hoitorahaa saadaan useammasta lapsesta ja lasten määrää lisää vastaavasti myös kotihoidon tuen hoitolisää muiden tulojen pysyessä samana.

Pienituloisen perheen vanhemman siirtyessä hoitovapaalta takaisin työelämään lisäarvo toisen vanhemman työssäkäynnistä on varsin pieni. Perheen tulot eivät nouse paljon, kun palkkatuloista vähennetään lasten päivähoidomaksut. Pienituloisella yksilapsisella perheellä toisen vanhemman

työssäkäynti lisää perheen tuloja viikossa vain noin 66 euroa. Pienituloisella kaksilapsisella perheellä lisäansio viikossa on 46 euroa. Pienituloisella kolmen lapsen perheellä lisäansio työhön paluusta on enää vain 31 euroa viikon työstä. Pienituloisella verojen vaikutus perheen ”käteen jääviin” tuloihin ei ole kovin merkittävä.

Taulukko 6: Päivähoitomaksut eri tuloluokissa

Keskituloisen siirtyessä palkkatöistä kotiin hoitamaan lastaan, perheen tulojen pieneneminen on jo merkittävää. Keskituloisessa perheessä tukien määrä on pienempi kuin pienituloisilla, sillä kotihoidontuen hoitolisän määrä on vähentynyt runsaasti, tai perhe ei saa hoitolisää lainkaan liian hyvien palkkatulojen vuoksi. Näin ollen kompensatio toisen vanhemman palkkatulojen poistumisesta on vähäisempi ja sen lisäksi perhe saa vain toisen vanhemman palkan, jolloin palkkatulojen lasku on myös merkittävämpi kuin pienituloisilla. Keskituloisissa perheissä lasten määrän kasvu lisää tukien määrää, jolloin enemmän lapsia tarkoittaa hiukan enemmän tukia.

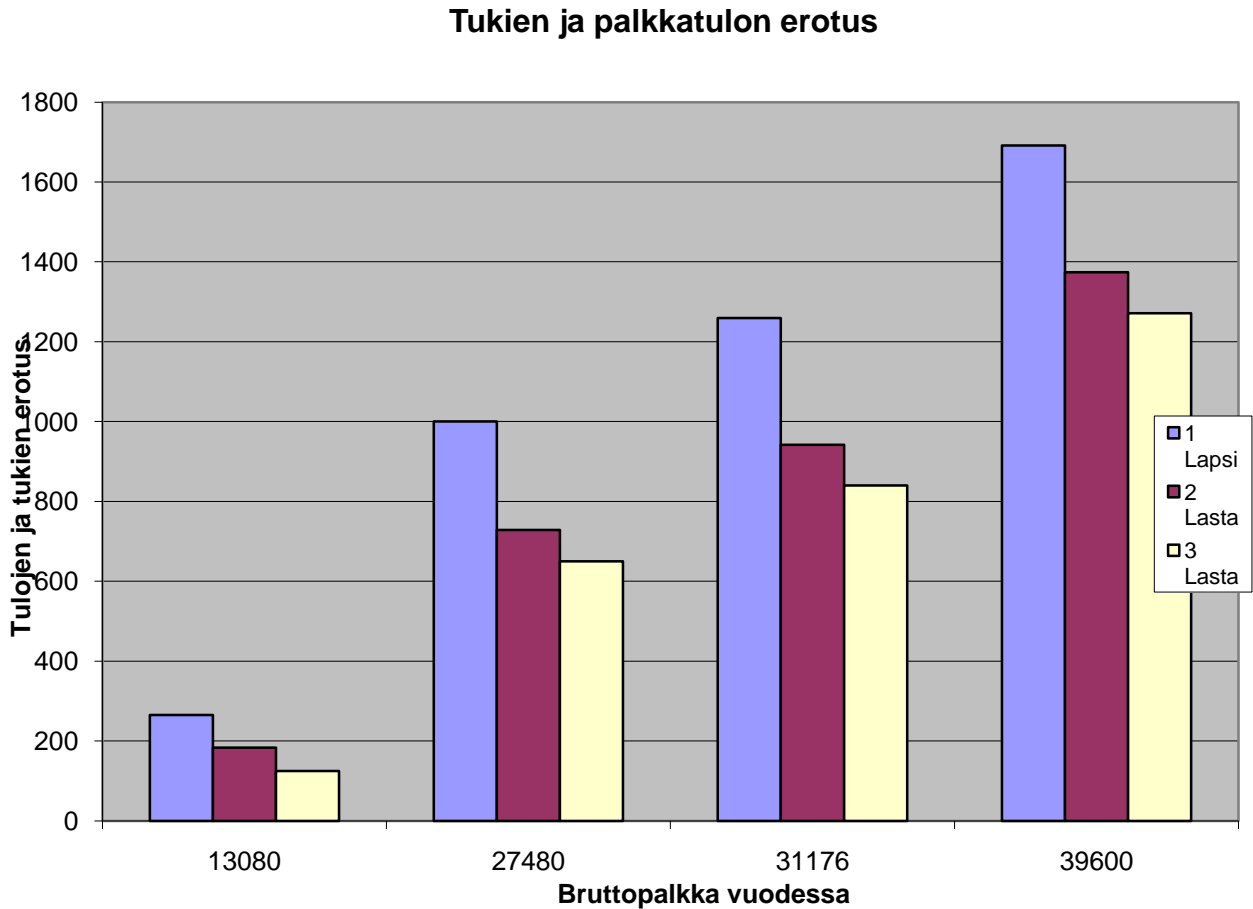
Keskituloisen vanhemman siirtyessä hoitovapaalta töihin, perheen päivähoitomaksut ovat lähes maksimit. Molempien puolisoitten ollessa töissä tulot kasvavat odotetusti, jolloin lisäarvo toisen töihin mennessä on kohtuullinen. Mitä enemmän perheessä on päivähoitoikäisiä lapsia, sitä

kalliimmaksi perheelle tulee ja sitä vähemmän vanhemmille jää lisäarvoa perheen toisesta työssäkävijästä. Keskituloisella yksilapsisella perheellä toisen vanhemman työssäkäynti lisää perheen tuloja viikossa 250 euroa ja keskituloisella kaksilapsisella perheellä 182 euroa. Keskituloisella kolmelapsisella perheellä lisäansio on enää 162 euroa viikon työstä. Keskituloisilla verojen merkitys ”käteen jääviin” tuloihin on jo melko suuri.

Luvun alun rajojen mukaisen suuripalkkaisen perheen vanhemman siirtyessä kotiin hoitamaan lasta kotihoidontuen turvin kärsii perhe suuresta tulojen laskusta. Suuripalkkaiset menettävät eniten palkkatuloja ja saavat vähiten tukia, sillä he eivät saa kotihoidontuen hoitolisää lainkaan.

Suuripalkkaisen siirtyessä kotihoidontuelta takaisin työhön, maksavat he täydet maksut lastensa päivähoidosta, mutta saavat kahden vanhemman palkkatulot. Suhteessa menetettyihin tukiin, päivähoitomaksut ovat erittäin korkeat. Jos hyvätuloisessa perheessä on useampi lapsi, sitä suurempi on päivähoitomaksujen summa, ja sitä vähemmän toisen vanhemman työssäkäynti tuottaa lisäarvoa. Suuripalkkaisella yksilapsisella perheellä toisen vanhemman työssäkäynti lisää perheen tuloja 423 euroa viikossa ja hyvätuloisella kaksilapsisella perheellä 343 euroa. Hyvätuloisella kolmelapsisella perheellä lisäansio on kuitenkin vielä 318 euroa viikon työstä. Suurituloisilla verojen merkitys ”käteen jääviin” tuloihin on suuri.

Taulukko 7: Tukien ja tulojen erotus

Jos työssäkäyvä vanhempi on suurituloisen, vaikka kotona lasta hoitava ei olisikaan, perhe saa minimi kotihoidon tuet. Tuolloin kotona olijan ”palkka”, kuten haastatteluaineiston useat vanhemmat sen näkivät, on minimi täysin riippumatta itse ansaitsijasta. Tämä perhe maksaa myös maksimi päivähoitomaksut, kun lapset menevät hoitoon ja toinen vanhempi palaa töihin. Kaiken tämän lisäksi verottaja vie perheen tuloista huomattavan määrän.

Lastenhoito kotona on suuri taloudellinen panostus keski- ja hyvätuloisille perheille. Joka kuukausi toisen vanhemman tulojen puute pienentää taloudellista kykyä selvitä perheen taloudellisista velvoitteista. Kuitenkin esimerkiksi perheeseen kasvu vaatii usein myös isomman asunnon ostoa, jolloin menotkin lisääntyvät. Jokainen lapsi kasvattaa omalta osaltaan perheen kuluja.

Perheen pitäisi olla sosiaalipolitiikan perusta, mutta suomalainen perhepolitiikka ei ole perheen lapsilukumäärän kasvattamisen kannalla. Vain pienituloisilla perheillä tuet kannustavat jäämään kotiin hoitamaan perheen lapsia sekä hankkimaan useita lapsia. Toisaalta pienituloisille perheille

toisen vanhemman kotiin jäämisestä muodostuu tuloloukku, sillä toisen vanhemman töihin meno ei juurikaan lisää perheen tuloja, jos otetaan huomioon päivähoitomaksut ja menetetyt tuet.

Nykyinen perhepoliittisten tukien järjestelmä kannustaa hankkimaan lapsia joko ennen kuin varallisuutta on kertynyt tai työkokemusta on hankittu riittävästi keskituloisuuteen tai vasta myöhemmin, kun tulot ovat olleet tasaiset jo vuosia, asuntovelka maksettu ja rahaa on säästössä. Perheellä on tuolloin varaa investoida lapsiin tuhansia euroja kuukaudessa huomioon ottaen toisen vanhemman palkkatulojen menetys.

Keskituloisissa perheissä, joiksi arvioisin myös haastatellut perheet, panostetaan lapseen noin tuhat euroa kuukaudessa pelkästään menetettyinä palkkatuloina (palkkatulot miinus tuet), kun toinen vanhempi jää kotiin. Hyvätuloisessa perheessä satsaus lapseen on 1675 euroa kuukaudessa. Jos keskipalkkainen vanhempi haluaa hoitaa lapsensa kotona siihen asti, että kahdesta lapsesta pienempi on kolmevuotias ja vanhempi viisi, niin keskituloisen perheen kotiin jäänyt vanhempi on sijoittanut lasten hoitoon viiden vuoden aikana 43 780 euroa pelkkinä menetettyinä palkkatuloina. Kotiin jäänyt vanhempi menettää kotonaoloaikanaan myös vähintään palkkaan muuten lisättävät yleiskorotukset, joiden arvo voi nousta viidessä vuodessa merkittäviksi. Lisäksi tauko palkkatyöstä saa aikaan pysyvän kuopan vanhemman eläkekertymään.

Tukien suuruuksista päätettäessä jätetään usein huomiotta keski- ja hyvätuloisten vanhempien valtava taloudellinen satsaus lapsiin. Keskusteluissa harvoin korostetaan esimerkiksi vanhempien palkkoihin verrattavia tulojen vähenemisen prosenttiosuuksia. Päälimmäisenä ovat usein pienituloisten selviytyminen, ei keski- ja suurituloisten panostus yhteiskunnan jatkuvuuteen. Tämä johtuu siitä, että tuet ovat pääasiallisesti suunniteltu tukemaan huono-osaisimpaa väestön osaa, mikä yleisesti on sosiaalipolitiikan ydin.

Usein kotiin jäävä vanhempi on nainen. Naisen ollessa kotona, hänen työmarkkina-asemansa heikkenee. Suhteessa henkilöihin, jotka ovat olleet vastaavan ajan töissä, naisen palkka työhön palatessa on huomattavasti matalampi, vaikka hän palaisi tekemään samanlaista työtä. Taukoa työelämästä pitänyt henkilö kärsii huonommasta tulosta koko elämänsä ja vielä eläkkeelle päästyäänkin, sillä kotonaolo vaikuttaa myös eläkkeeseen. Koko ajan palkkatöitä tehneen tuloihin ei tullut negatiivista muutosta, ja parhaimmillaan hän on saanut myös henkilökohtaisen palkankorotuksen. Koko lopun työuransa työsuhteessa pysynyt saa parempaa palkkaa sekä eläkkeelle jäätyään parempaa eläkettä. Tasa-arvon kannalta kotiin jääneen tilanne on erittäin huono.

Perheen tasa-arvon kannalta pahimmassa tapauksessa vanhemmat eroavat, jolloin perheeseen panostettu aika jää yksin kotona olleen puolison maksettavaksi.

Perheen sisäisen tasa-arvon lisäämiseksi tulojen tasajakoa tulisi parantaa. Työssäkäyvän vanhemman tulot voitaisiin jakaa jo palkanmaksajan toimesta kahtia. Molemmat puoliset maksaisivat myös eläkemaksut, jolloin palkkatyössä käyvän tulot pienenisivät lähes puoleen veroprosentin kuitenkin pienentyessä. Molemmat puoliset saisivat omasta työstään sekä kunnollisen korvauksen että kunnolliset eläkekertymät. Tämän edellytyksenä olisi tietenkin se, että puoliso suostuu jakamaan oman palkkansa tasan. Jos puoliset ovat yhdessä elämänsä loppuun asti, perheen yhteistulot ovat tasaisesti paremmat. Jos taas puolisoiden tiet myöhemmin eroaisivat, molemmat olisivat maksaneet oman osansa perheen lasten kotihoidosta.

Perheellisten ja perheettömien tasa-arvoa voitaisiin lisätä perheen kotihoitoajan yhteisverotuksella, jolloin perheen tulot verotettaisiin tasaisemmin ja käteen jäävät tulot lisääntyisivät työssäkäyvän veroprosentin laskiessa, vaikka kotona olijan veroprosentti jonkun verran nousisikin.

Tasa-arvokeskustelut ovat tähän mennessä keskittyneet pääasiassa naisvaltaisten ja miesvaltaisten työalojen vertailuun, mutta henkilötasolla ongelmat voivat olla paljon radikaalimmat kuten edellinen esimerkki näyttää. Perheiden rahat eivät kaikissa tapauksissa jakaudu tasan perheenjäsenten kesken, vaikka tämän haastattelututkimuksen valossa perheiden taloudellinen päätöksenteko olikin varsin tasaista.

Jos perheen rahat eivät jakaudu perheen sisällä tasaisesti, vaan molemmat vanhemmat ovat taloudellisesti olleet toisistaan riippumattomia, on tukien jakoperiaate epätasa-arvoinen. Jos työssäkäyvä puoliso tienaa paljon, kotona tukien varassa elävä saa tukia vähän. Jos työssäkäyvä puoliso tienaa vain vähän, kotona olija saa enemmän tukia. Tukien saaja ei siis itse vaikuta saamiinsa tuloihin, mutta elää niillä tuilla, mitkä asuinkumppanin tulot määräävät, jolloin kotona olija joutuu elämään taloudellisesti hyvin pitkälle työssäkäyvän armoilla. Kuten aiemmin todettiin, tämän tutkielman haastateltavat pitivät itseään tasa-arvoisina perheen toisen vanhemman kanssa.

6.2 Perhepolitiikka

Perhepolitiikan tulisi vastata lapsiperheiden hyvinvoinnista ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Nyt tukien jakautuminen eri tavoin eri tuloluokissa jakaa lapsiperheet niihin, joiden kannattaa hankkia lapsia ja niihin, joiden ei taloudellisesti kannattaisi hankkia lapsia. Vanhempainloman jälkeen

suurimmat tuet maksetaan niille perheille, jotka muuten olisivat taloudellisesti heikoimmilla ja/tai ansaitsevat työllään vähiten. Nämä ovat perheitä, joille lasten hankkiminen on kannattavaa. Haastatteluaineiston vanhemmat vaikuttavat vastausten perusteella kuuluvan niihin, joiden ei ollut taloudellisesti kannattavaa hankkia lapsia, mutta jotka olivat omaa varallisuuttaan uhmaten hankkineet lapsensa.

Haastateltujen perheiden valikoituminen lumipallo-menetelmällä sekä tutkimuksen tapa todennäköisesti vaikuttivat siihen, millaisia vanhempia haastatteluihin suostui. Aineiston yleistäminen laajempaan joukkoon on hyvin rajallinen, sillä haastatellut perheet olivat pieni ja hyvin homogeeninen joukko. Suurta osaa haastatelluista perheistä voisi kuvata ehjiksi ydinperheiksi. Haastateltaviksi valikoitui perheitä, joilla oli hyvät perusresurssit ja –voimavarat, kuten esimerkiksi kohtuulliset tulot ja omistusasunto. Perheillä oli pääasiassa mahdollista saada apua läheisiltään sekä vanhemmille että lapsille. Joillain perheillä lastenhoitajia riitti enemmän kuin vanhemmat raaskivat lapsiaan hoitoon antaa. Perheiden resursseista kertoo myös perheiden ahkera harrastaminen. Vanhemmat olivat jopa harrastusten vetäjinä.

Useassa haastatellussa perheessä arvot menivät taloudellisen menestyksen edelle. Kun perheeseen tuli riittävä määrä tuloja tai perheessä säästöt riittivät, perhe pystyi ilmeisesti selviytymään menoja karsimalla. Tuolloin taloudellinen perus hyvinvointi tuli saavutettua ja omat toiveet sekä perhearvot voitiin nostaa korkeampaan asemaan. Perheissä koettiin, että elämän rikkaus ei kuitenkaan ollut sidottu suuriin tuloihin, vaan perheen hyvinvointiin. Moni vanhempi tunsii olevansa etuoikeutetussa asemassa, kun sai olla lastensa kanssa kotona. Usea oli kokenut työelämän hyvin kiireisenä ja nautti kotona ollessaan rauhallisesta omaehtoisesta päivärytmistä. Osa kuvasi kotona olo aikaa laatuaikana, jolloin sai seurata lastensa kehitystä ja tekemisiä yksinoikeudella.

Niissä haastatteluaineiston perheissä, joissa isä oli hoitanut paljon perheen lapsia, ei koettu olevan väliä sillä, kumpi vanhempi lapsia hoitaa. Perheissä, joissa isä oli hoitanut yksin vain vähän lapsia, äidit olivat usein omineet lastenhoidon kentän, eivätkä luottaneet isien kykyyn lastenhoitajina. Näissä tapauksissa äidit saattoivat kysyttäessä sanoa, että isä voi olla ihan yhtä hyvä hoitaja kuin äitikin, mutta eivät olleet antaneet omalle puolisoilleen mahdollisuutta siihen. Toisaalta on myös mahdollista, että näiden perheiden isät olivat vapautettuja lasten hoidosta, ei syrjäytettyjä ja molemmat vanhemmat olivat siihen tyytyväisiä.

Ristiriitaisuutta oli myös vanhempien kertomassa rahankäytössä. Vanhemmat olivat mielestään taloudellisesti tasa-arvoisia silloin, kun toisella puolisoilla oli oikeus toisen tiliin tai vanhemmilla oli

yhteinen tili. Tästä huolimatta kotona lasta hoitava saattoi tuntea, ettei ole osallistunut perheen rahojen ansaintaan, sillä on ollut ”vain” kotona, jolloin rahojen kuluttamiseen on varsin korkea kynnyks. Tukien katsottiin olevan kotona olijan palkkaa. Perheissä, joissa rahat eivät olleet yhteisiä, tukien varassa elävän vanhemman tulotaso romahti. Haastateltujen perheiden vanhemmat kertoivat kuitenkin, että paremmin ansaitseva piti huolen siitä, että perheen elintaso pysyi tasa-arvoisena. Jotkut äidit kuitenkin sanoivat, etteivät osta hoitovapaa-aikanaan itselleen ”mitään”, mikä kertoo suuntaa-antavasti vanhempien rahankäytöstä.

Vanhempien rahapuhe vaikuttaa useassa kohtaa hyvin silotellulta. Välillä jää sellainen mielikuva, että vanhemmat kertoivat sen, minkä olettivat haastattelijan haluavan kuulla ja jättivät ehkä jotain kertomatta. On mahdollista, etteivät kaikki vanhemmat olleet edes ajatelleet taloudellista tasa-arvoisuutta haastattelua ennen ja sen vuoksi vastasivat kysymyksiin keskimääräisen positiivisesti. Vaikka vanhemmat olisivatkin miettineet tasa-arvoisuutta, ei niistä ollut totuttu puhumaan perheen ulkopuolella, jolloin silotellun kuvan antaminen oli itselle helpointa. Vastaavanlaista puhetta oli havaittavissa lasten hankinnasta puhuttaessa. Vanhemmat korostivat, että lapset olivat toivottuja ja suunniteltuja. Olisivatko vanhemmat kehdanneet sanoa lapsen olleen vahinko, jonka annettiin tapahtua? Niin ei kulttuurissamme kuulu ääneen sanoa, vaikka lapsen olemassaolosta oltaisiinkin onnellisia. Näiden siloteltujen puheiden lisäksi vanhemmat käyttivät paljon liioittelevia kielikuvia, kuten edellisessä kappaleessa ollut ”ei osta itselleen *mitään*” tai leikkii lapsen kanssa *koko illan*, jotka kirjaimellisesti otettuna kertoisivat aivan toisenlaisen tarinan kuin mikä on todellisuus.

Naisille vaaditaan tasa-arvoa miesten kanssa, jotta vain naiset eivät maksaisi perheestä koituvia kustannuksia. Käytännössä tämä tarkoittaa myös sitä, että naisten olisi annettava miehille tilaa lasten hoidossa. Tunnen suurta arvostusta niitä miehiä kohtaan, jotka ”rikkovat yleistä järjestystä” ja jäävät kotiin lastensa kanssa. Aineiston miehet olivat ylpeitä omasta asemastaan ja osasivat nauttia lastensa kanssa vietetyistä hetkistä, niistä joista tähän asti ovat saaneet nauttia lähes yksinomaan äidit. Yhdyn kuitenkin Katja Revon (1999) mielipiteeseen siitä, että perhevapaavaihtoehtoissa pitäisi olla enemmän miehiä kiinnostavia mahdollisuuksia. Mielestäni tukien määrät saisivat olla sen verran korkeammat, että perhevapaan käyttäminen ei uhkaa kummankaan vanhemman tasa-arvoista asemaa perheessä. Asenneilmapiiri on kuitenkin muuttumassa yhä suvaitsevampaan suuntaan isien kotiin jäämisen suhteen, mikä on todennäköisesti tulosta ainakin erityisesti isille tarkoitettujen vapaiden lisääntymisestä, mutta myös yleisen tasa-arvoisuuden lisääntymisestä.

Suomalaisen perhepolitiikan tukiessa kaikkia lapsenhoitomuotoja, vanhemmilla on paljon vaihtoehtoja. Vaihtoehtojen moninaisuudesta johtuen, lähes kaikille vanhemmille on omaa

ideologiaa vastaava lapsenhoitomuoto. Vanhempien on turha korostaa, ettei heidän valitsemaansa hoitomuotoa tuettaisi tai sitä ei arvostettaisi. Näin ollen haastatellut vanhemmatkaan eivät maininneet kotihoidon arvostuksen puutetta, päinvastoin, vaikka olisivatkin mielellään toivottaneet korkeammat tuet tervetulleiksi.

Kotihoidon tuki voisi olla samalla tavalla sidottu kotona olevan vanhemman edellisen vuoden tuloihin, kuten vanhempainrahakin. Tässä tapauksessa vanhempi olisi veroillaan maksanut oman osuutensa korvauksesta. Nyt kotona olevan vanhemman normaalilla tulotasolla ei ole mitään tekemistä sen kanssa kuinka paljon hän/ perhe saa tukea. Jos tuesta tehtäisiin tulosidonnainen, saattaisi siitä muodostua kiinnostavampi myös miehille.

Vantaa-lisän merkitys osoittautui ristiriitaiseksi. Vantaa-lisän ehtojen muuttaminen ei vaikuttanut tämän tutkimuksen haastateltuihin perheisiin millään tavalla. Vanhemmat olivat tyytyväisiä lisääntyneestä tukimäärästä, mutta perhetukien yhteismäärän edelleen jäädessä vanhempien mielestä hyvin matalaksi, ei tukien korotuksella ollut vaikutusta vanhempien päätöksiin.

Tulosteni valossa kuntalisän jatkuvat pienet muutokset ovat varsin näennäisiä. Kuntalisän muutoksen suunta on vallassa olevien poliitikkojen varassa. Vantaalla kuntalisää koskevat päätökset ovat olleet poukkoilevaa politiikkaa ilman pitkäjänteisyyttä. Vantaa-lisän viimeisten muutosten merkitys vaikuttaa olevan pieni ja mielikuva muutoksen suuruudesta on virheellinen.

6.3 Jatkotutkimusehdotuksia

Jatkotutkimukseksi tälle tutkielmalle olisi mielenkiintoista tehdä kvantitatiivinen tutkimus, jossa kysyttäisiin myös vastaajien tulot. Erityisesti kiinnostaisi tietää vaikuttavatko perheen tulot vastauksiin ja jos vaikuttavat, niin mihin suuntaan. Mielenkiintoista olisi myös tutkia ovatko molemmat perheen vanhemmat samaa mieltä asioista, kun heiltä kysytään kysymykset erillään. Vanhempien mielipiteet esimerkiksi tukien riittävydestä ja rahan käytöstä saattavat olla joissain perheissä hyvinkin erilaiset erityisesti siinä tapauksessa, jos vanhempien tuloero on normaalisti hyvin suuri. Tämän tutkimuksen perheissä, joissa haastattelin molempia vanhempia yhtä aikaa, mielipiteet olivat hyvin samankaltaisia. Toisen vanhemman läsnäolo saattaa kuitenkin vaikuttaa vastauksiin.

Mielenkiintoista olisi myös tehdä tutkimus siitä, vastaavatko eri kuntien alueilla asuvien vanhempien mielipiteet perhetukien merkityksestä toisiaan. Huomionarvoisena pitäisin sitä, ovatko

vanhempien mielipiteet vastaavia kunnissa, joissa maksetaan kuntalisää ja kunnissa, joissa ei makseta, sekä sitä, miten vanhempien vastaukset eroavat, jos kuntalisät ovat erisuuruisia.

Tutkimuksiin mukaan olisi hyvä saada toisistaan hyvin poikkeavan ikäisiä vanhempia. Tutkimuksestani jäi valitettavasti alle 25-vuotiaiden vanhempien näkökulma saamatta. Nuorilla vanhemmilla, joilla ei välttämättä ole vielä opintojaan valmistuneet, tukien merkitys voi olla erilainen kuin monta vuotta työelämässä olleilla. Myös näkemys tukien suuruudesta voi olla erilainen silloin, kun ei ole tottunut saamaan tukia korkeampia palkkatuloja.

Perheen talouden näkökulmasta voisi tutkia, mitkä olisivat ne sosiaalipoliittiset tekijät, jotka saisivat vanhemmat hankkimaan nykyistä enemmän lapsia tuloluokasta riippumatta. Laskelmien mukaan lasten hankkiminen on suurelle osalle vanhemmista taloudellisesti täysin kannattamatonta. Lasten hankkiminen mahdollisimman myöhään takaa jonkinlaisen taloudellisen varautumisen mahdollisuuden, mutta se johtaa siihen, että yhä suurempi osa lapsista jää ilman sisaruksia. Perhetukien reilu korotus, vastaamaan esimerkiksi työttömyyskorvausta, saattaisi olla avain siihen, että lapsia voitaisiin hankkia kaikissa tuloluokissa nykyisen kaltaisesti tai hiukan varhemmin, jolloin mahdollisuus useamman lapsen hankkimiseen olisi sekä biologisesti että taloudellisesti mahdollista. Tukien korotus tulisi valtiolle ja kunnille lyhyellä tähtämellä kalliiksi. Pitkäaikaisvaikutukset olisivat todennäköisesti positiivisia, sillä veronmaksajia tarvitaan tulevaisuudessakin. Tukien jakautuminen nykyisellä tavalla on kuitenkin tämänhetkisen perhepolitiikan suunnan näyttöjä, mutta menemmekö oikeaan suuntaan? Siitä päättävät taas seuraavan kauden poliitikot.

Lähteet

Aamulehti (www.aamulehti.fi/uutiset/kotimaa/188976.shtml) viitattu 22.9.2010.

Anttonen, A. (2009) Hoivan yhteiskunnallistuminen ja politisoituminen. Teoksessa Anttonen, A. Valokivi, H. & Zecher, M. (Toim.)(2009) Hoiva, tutkimus, politiikka ja arki. Vastapaino: Tampere. 54-98.

Anttonen, A. & Sointu, L. (2006) Hoivapolitiikka muutoksessa. Julkinen vastuu pienten lasten ja ikääntyneiden hoivasta 12:ssa Euroopan maassa. Stakes: Helsinki.

Anttonen, A. (2003) Lasten hoidon kaksi maailmaa. Teoksessa Forsberg, H & Nätkin R. (2003) Perhe Murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Gaudeamus: Helsinki. 159-185.

Anttonen, A. (1999) Lasten kotihoidon tuki suomalaisessa perhepolitiikassa. Kela. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 52. Helsinki.

Browning, M.& Chiappori, P-A. & Lewbel, A. (2003) Estimating Consumption Economies of Scale, Adult Equivalence Scales and Household Bargaining Power. Working Paper 2003-12. Centre for Applied Microeconometrics (CAM): Kööpenhamina.

Eskola, J. & Suoranta, J. (1999) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino: Tampere.

Euroopan neuvoston direktiivi 96/34/EY, annettu 3.6.1996, UNICEP:n, CEEP:n ja EAY:n tekemästä vanhempainlomia koskevasta puitesopimuksesta. (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ.do?uri=Celex:31996L0034:fi:NOT>) viitattu 2.11.2009.

Euroopan neuvoston direktiivi 92/85/ETY, annettu 19.10.1992 toimenpiteistä raaka-ainevien ja äskettäin synnyttäneiden tai imettävien työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden parantamisen kannustamiseksi työssä. (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ.do?uri=Celex:31992L0085:FI:HTML>) viitattu 2.11.2009.

Euroopan neuvoston suositus 92/241/EEC 31.3.1992 lasten hoidosta. (http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=31992H0241&model=guchett) viitattu 2.11.2009.

Finlex – Suomen laki. 20.12.1996/1128.(www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961128) viitattu 23.10.2009.

Forsberg, H. & Nätkin, R. (Toim.) (2003) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Gaudeamus: Helsinki.

Graham, H. (1987) Being Poor: Perceptions and Coping Strategies of Lone Mothers. Teoksessa Brannen, Julia & Wilson, Gail (1987) Give and Take in Families: Studies in Resource Distribution. Allen and Unwin, London. 42-74.

Haataja, A. (2008) Selvitys vähimmäismääräisen vanhempainrahan kehityksestä sekä työsuhteen yleisyydestä vanhempainrahan ja kotihoidon tuen saajilla. Kela. (<http://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/>) viitattu 2.11.2009.

Haataja, A. (2005) Lasten hoitomuodon valintavaikkeudet – mahdollisuuksia ja riskejä. Teoksessa Takala, P. (Toim.)(2005) Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin? Kelan tutkimusosasto: Helsinki.80-109.

Heimo, T. & Nätkin, R. (2007) Valintojen mosaiikki. Perhevapaalta työhön paluu. Janus 3/2007, 215-228.

Hiilamo, H. (2006) Akantappolaista isäkiintiöön. Perhepolitiikan pitkä linja Suomessa ja Ruotsissa. Stakes: Helsinki.

Hiilamo, H. (1999) Suomen perhepoliittisen linjan kehittyminen vuosina 1990-1999. Sarja A:10/1999. Sosiaalipolitiikan laitos. Turun yliopisto: Turku.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2000) Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino: Helsinki.

Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. (2007) Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

HS – Helsingin Sanomat 16.12.2008. Vantaa leikkasi Vantaa-lisää. Kaupunki.

Hämäläinen, U. (2005) Perhevapaiden aikaiset tulot ja toimeentulo. Teoksessa: Takala, P. (Toim.)(2005) Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin? Kelan tutkimusosasto: Helsinki.126-147.

Ilmakunnas, S. (1993) Kotihoidon tuen faktat ja visiot. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1993:11. Helsinki.

Jallinoja, R. (2006) Perheen vastaisku. Familistista käännettä jäljittämässä. Gaudeamus: Helsinki

Jallinoja, R. (2000) Perheen aika. Otava: Helsinki.

Janhonen, S & Nikkonen, M. (toim.) (2003) Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Helsinki: WSOY.

Jokinen, A. , Juhila, K. & Suoninen, E. (1993) Diskurssianalyysin aakkoset. Vastapaino: Tampere.
Kela (<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/110608102343HL?OpenDocument>) viitattu 22.9.2010.

Kela- lastenhoidon tuet (www.kela.fi/in/suomi.) viitattu 23.10.2009.

Kilponen, M-R. (Toim.)(2009) Suomen kuuden suurimman kaupungin lasten päivähoidon palvelujen ja kustannusten vertailu 2008. Kuusikko -työryhmän julkaisusarja 5/2009. Helsinki.

Kivimäki, R. (2003) Perhe tuli työelämään. Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin, R. (Toim.) (2003) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Gaudeamus: Helsinki. 186-201.

Kontula, O. (2004) Perhepolitiikka käännekohtassa. Perhebarometri 2004. Väestöliitto, Väestötutkimuslaitoksen katsauksia E 18/2004: Helsinki.

Kuismanen, M. (1992) Kunnallisen kotihoidon tuen käyttöasteeseen vaikuttavista tekijöistä. VATT, Keskustelualoitteita: Helsinki.

Kuntaliitto 2007. Lasten kotihoidon tuen ja yksityisen hoidon tuen kuntalisät 2007. (www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;353;10336;49069;140175;) viitattu 17.9.2010

Kuntatiedon keskus (2008). Lasten ja yksityisen hoidon tuen kuntalisät 2008. (www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;353;10336;49069;140175) viitattu 22.10.2009.

Kuronen M. (1993) Lapsen hyväksi naisten kesken. Tutkimus äitiys- ja lastenneuvolan toimintakäytännöistä. Stakesin tutkimuksia 135.Helsinki.

- Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. (2005) Sopiiko vanhemmuus työelämään? -Perhevapaat ja työpaikan arki. Teoksessa Takala, P. (Toim.)(2005) Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin? Kelan tutkimusosasto: Helsinki. 110-125.
- Lammi-Taskula, J. (2004) Äidit työmarkkinoilla – kahden kerroksen väkeä? Yhteiskuntapolitiikka 69 (2) 202-206.
- Lammi-Taskula J. & Suhonen, A-S. & Salmi, M. (2004) Puolin ja toisin: tukea yli sukupolvien. Teoksessa: Salmi, M. ja Lammi-Taskula J. (Toim.)(2004) Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhteensovittamisen arkea. Stakes: Helsinki. 97-112.
- Larsen, T. (2005) Work and Care Strategies of European Families. Teoksessa Kröger, T & Sipilä, J.(Toim.) Overstretched. European families up against the demands of work and care. Blackwell: Malden, U.S.A.
- Lewin- Epstein, N. , Stier, H. , Braun, M. & Langfeldt, B. (2000) Family policy and Public Attitudes in Germany and Israel. European Sociological Review 16 (4). 385-401.
- Marin, S. (1994) Lasten kotihoidon tuen järjestelmä. Teoksessa Sipilä, J. (1994) Rakkaudesta ja velvollisuudesta ja rahasta . Kotihoidontuki ja sen merkitys eri osapuolille. Sosiaaliturvan keskusliitto: Helsinki. 110-118.
- Marvasti, A. (2004) Qualitative Research in Sociology. Sage: Lontoo.
- Melkas, T. (2004) Tasa-arvobarometri 2004. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisuja 20: Helsinki.
- Miettunen, L.(2008) Lasten kotihoidon tuen kuntalisät osana suomalaista päivähoitojärjestelmää. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 101. Kelan tutkimusosasto: Helsinki.
- Moisio, E. (2010) Perheen ja työn yhteen sovittaminen. Teoksessa Halko, M-L & Mikkola, A. & Ruuskanen, O-P. (2010) Naiset, miehet ja talous. Gaudeamus: Helsinki.180-196.
- Napari, S. (2010) Lasten vaikutus naisten palkkakehitykseen. Teoksessa Halko, M-L & Mikkola, A. & Ruuskanen, O-P. (2010) Naiset, miehet ja talous. Gaudeamus: Helsinki.160-179.
- Nielsen, J. (Toim.) (2003) Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering. Nordisk Socialstatistik komitee (Nososko): Köpenhavn.

Nyman, C. (1996) Inside the Black Box. Intra-household distribution of Consumption in Sweden. Teoksessa Bihagen, E., Nyman, C & Strand, M. (toim.) Three Aspects of Consensual Poverty in Sweden – Work Deprivation, Attitudes towards the Welfare-state and Household Consumptional Distribution. Umeå Studies in Sociology No 109, Umeå University. 89-116.

OECD (2005) Babies and Bosses: Reconciling Work and Family Life. Volume 4. OECD: Paris.

Pahl, J. (1989) Money and Marriage. Macmillan, London.

Peltonen, A (2) (2010) Kysely päivähoitotarpeesta, kooste tuloksista. Vantaan kaupungin sivistystoimen suunnittelijan tiedonanto Vantaa-lisän muutoksiin liittyvän kyselyn tuloksista. Sähköpostitse saatu informaatio.

Peltonen, A. (Toim.)(2008) Suomen kuuden suurimman kaupungin lasten päivähoiton palvelujen ja kustannusten vertailu 2007. Kuusikko -työryhmän julkaisusarja 3/2008. Helsinki.

Piekkola, H. & Ruuskanen, O-P (2006) Työtä eri elämänvaiheissa ja ajankäyttö. Äidit ja ikääntyvät. Selvityksiä 2006:73. Sosiaali- ja terveysministeriö: Helsinki.

Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. (2009) Kurssi kohti diskurssia. Vastapaino: Tampere.

Päivähoitomaksut (http://www.vantaa.fi/i_perusdokumentti.asp?path=1;220;4720;2417;4827) viitattu 22.9.2010.

Raijas, A. & Varjonen, J. (2007) ”Minä vastaan vaatteista, sinä autosta”. Muuttuuko kotitöiden jakaminen suomalaisissa lapsiperheissä? Janus 15 (3) 261-279.

Raijas, A. & Wilska, T-A. (2007) Huolenpitoa ja jakamista – rahan ja ajan jakautuminen suomalaisissa lapsiperheissä. Työselosteita ja esitelmää 104/2007. Kuluttajatutkimuskeskus: Helsinki.

Rauhala, P-L (1996) Miten sosiaalipalvelut ovat tulleet osaksi suomalaista sosiaaliturvaa. Acta Universitatis Tamperensis A 477, 1996. Tampere.

Repo, K. (2009) Lapsiperheiden arki. Näkökulmina raha, työ ja lastenhoito. Väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis 1479. Tampere.

Repo, K. (2007) Pienten lasten kotihoito lastenhoidon vaihtoehtona. Janus 15 (3) 229-244.

Repo, K. (2005) Combining Work and Family in Two Welfare State Context: A Discourse Analytical Perspective. Teoksessa Kröger, T. & Sipilä, J (Toim.) Overstretched. European families up against the demands of work and care. Blackwell: Malden, U.S.A.

Repo, K. (2001) Raha ei kasva puussa. Perheen rahatalous ja sen diskursiivinen todellisuus. Lisensiaatintutkimus. Tampereen yliopisto.

Ruuskanen, O-P. (2010) Kulutuksen, ajan ja hyvinvoinnin jakautuminen perheessä. Teoksessa: Halko M-L. & Mikkola, A & Ruuskanen O-P. (2010) Naiset, miehet ja talous. Gaudeamus, Helsinki. 71-85.

Ruuskanen, O-P (1997) Testing Different Hypothesis Of Household Decisions Making with the Finnish Household Expenditure Survey. Lisensiaattityö. Kansantaloustieteen laitos. Helsingin kauppakorkeakoulu: Helsinki

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006) KvaliMoTV- Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto: Tampere. www.fsd.uta.fi/menetelmäopetus/ viitattu 1.3.2010.

Salmi, M (2004) Työn ja perheen yhteensovittamisen kentät. Teoksessa Salmi, M ja Lammi-Taskula J. (Toim.)(2004) Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhteensovittamisen arkea. Stakes: Helsinki. 1-10.

Salmi, M. (2000) Kotihoidon tuki ja naisen asema: tutkimushaasteita ja tulkintaongelmia. Yhteiskuntapolitiikka 65 (1). 46-56.

Salmi, M ja Lammi-Taskula J. (Toim.)(2004) Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhteensovittamisen arkea. Stakes: Helsinki.

Seurantaselvitys 2009. Kotona olevien vanhempien lapset päivähoidossa tammikuussa 2009. (www.vantaa.fi) viitattu 4.11.2009.

Simonen, L (2008) Naiset ja raha. Matkalla arjen vaurauteen. Voimapaja: Helsinki.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2006) Perhepolitiikka Suomessa. Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2006:12. Helsinki.

- Sosiaaliturvan suunta 2004 (2004). Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 21. Helsinki.
- Sutela, H. (2005) Työtä ja perhe-elämää. Hyvinvointikatsaus 3/ 2005, 24-25.
- Säntti, R. (1990) Hoitovapaan ja lasten hoitomuodon valinta. Sosiaali- ja terveysministeriön kehittämisosaston julkaisuja 1990:1. Helsinki.
- Takala, P. (Toim.)(2005) Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin? Kelan tutkimusosasto: Helsinki.
- Takala P. (2005) Perheen muutos ja pohjoismainen perhepolitiikan malli. Teoksessa Takala, P. (Toim.)(2005) Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin? Kelan tutkimusosasto: Helsinki.
- Takala, P. (2000) Lasten hoito ja sen julkinen tuki. Stakes, tutkimuksia 110. Helsinki.
- Thompson, C. (1996) Caring Consumers: Gendered consumption Meanings and the Juggling Lifestyle. *Journal of Consumer Research* 22:4, 388-407.
- Tilastokeskus (www.stat.fi/artikkelit/2009/art_2009-09-15_001.html?s=3) viitattu 22.9.2010
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi: Helsinki
- Uusitalo, H. (1991) Tiede, tutkimus ja tutkielma. WSOY: Helsinki.
- Vantaa. (www.vantaa.fi/i_perusdokumentti.asp?path=1;133;164;93903) viitattu 23.10.2009.
- Vantaan kaupunki. Taloussuunnitelma 2010-2013. Talousarvio 2010. Kaupunginjohtajan esitys 22.10.2009.
- Vantaan kaupunki 2. Powerpoint -esitys Vantaan kaupungin valtuustoa varten Sivistystoimen johtajan Askola-Vehviläinen S. toimesta sekä Vantaan kaupungin sivistystoimen suunnittelijan Peltonen A. tiedonanto Vantaa-lisän muutoksista. Sähköpostitse saatu informaatio.
- Verolaskuri (2010) Vero%laskuri 2010. (http://prosentti.vero.fi/veropros_laskennan_tulos2010.asp?language=FIN) viitattu 19.9.2010.
- Vogler, C. (1994) Money in the Household. Teoksessa Anderson, M., Bechhofer, F. & Gershuny, J (toim.) The Social and Political Economy of the Household. Oxford University Press, Oxford. 225-266.

Wilska, T-A. (2010) Tytöt, pojat ja talous. Teoksessa Halko, M-L & Mikkola, A. & Ruuskanen, O-P. (2010) Naiset, miehet ja talous. Gaudeamus: Helsinki. 119-140.

Yliluoma, P. V.J. (2001) Ohjeita opinnäytetyön tekemiseen. Sipoo: International Multimedia & Distance Learning.

LIITE 1

Haastattelulupa

Hei,

Olen sosiaalipolitiikan opiskelija Tampereen yliopistosta. Teen pro Gradu opinnäytetyötäni aiheesta: Vaikuttavatko kuntien lasten kotihoidon tuen kuntalisät vanhempien kotiin jäämiseen ja mikä merkitys perhetuilla on pienten lasten vanhemmille.

Pyydän suostumustanne saada tehdä haastattelu opinnäytetyötäni varten. Haastattelun tavoitteena on kuulla lasten vanhemmilta mielipiteitä kuntalisästä ja perhetukien merkityksestä.

Haastattelunne ja vastauksenne käsitellään täysin luottamuksellisesti ja nimettömästi, niin ettei Teitä voi tunnistaa tutkimusraportista. Kiitos osallistumisestanne!

Ystävällisin terveisin,

Meri-Tuuli Lehmuskallio

Aallottarentie 2

01420 Vantaa

p. 040 5705075

Annan suostumukseni käyttää antamiani vastauksia tutkimuskäyttöön

Nimi _____

Nimen
selvennys _____

Puhelinnumero _____

Aika ja paikka _____

LIITE 2

VANTAAN KAUPUNKI
VANDA STAD

VIRANHALTIJAN PÄÄTÖS 9 /2010 1 (3)

Dno 682/2010/ 92

15.2.2010

Sivistystoimi
Varhaiskasvatuksen johtaja Sole Askola-Vehviläinen

Tutkimusluvan myöntäminen/ Vaikuttavatko kuntien lasten kotihoidon tuen kuntalisät vanhempien kotiin jäämiseen

Tampereen yliopiston, Sosiaalitutkimuksen laitoksen opiskelija Meri-Tuuli Lehmuskallio hakee tutkimuslupaa pro gradutyön tekemistä varten. Pro gradutyön aiheena on "Vaikuttavatko kuntien lasten kotihoidon tuen kuntalisät vanhempien kotiin jäämiseen".

Tutkimuksen kohteena Vantaalla on päiväkotikäisten lasten vanhemmille Vantaa-lisän muutoksen vaikutuksesta tehdyn kyselyn tulokset, tilastot vuosittaisista Vantaa-lisän muutoksista sekä lasten päivähoitoon sijoittumisesta. Otoksen koko on yhdeksän haastattelua vantaalaisilta vanhemmilta ja kirjallinen materiaali.

Tutkimuksen tarkoituksena ja tavoitteena on kartoittaa vantaalaisilta vanhemmilta vaikuttaako Vantaa-lisä heidän kotiin jäämiseen.

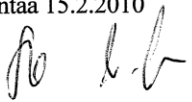
Tutkijalle ei luovuteta salassa pidettäviä asiakirjoja ja tutkija on lain mukaan salassapitovelvollinen tutkimuksessa tietoon saamiensa yksilöä ja perhettä koskevien asioiden suhteen sekä hänen tulee huolehtia siitä, että yksittäistä henkilöä tai perhettä ei tutkimuksessa voida yksilöidä. Tutkimuksessa kerättyä tietoa saa käyttää vain tutkimustarkoituksiin. Mikäli tutkimus kohdistuu lapsiin, edellytetään huoltajien suostumista tutkimukseen osallistumiseen.

Päätös:

Päätän,

- 1) myöntää tutkimusluvan Meri-Tuuli Lehmuskalliolle pro gradutyön tekemistä varten ja
- 2) että tutkijan tulee toimittaa yksi kappale tutkimuksesta sivistystoimeen osoitteeseen: kirjaamo.sivistystoimi@vantaa.fi

Täytäntöönpano: - Meri -Tuuli Lehmuskallio
- opetuslautakunta

Päiväys	Vantaa 15.2.2010
Allekirjoitus	
Nimen selvennys	Sole Askola-Vehviläinen
Virka-asema	Varhaiskasvatuksen johtaja

LIITE 3

VANTAAN KAUPUNKI

Sivistystoimi

TIEDOTE JA KYSELY

Hyvät vanhemmat

Vantaan päivähoitopalveluihin on tulossa muutoksia vuoden 2010 alusta lukien

Muutokset kotihoidon tuen Vantaa-lisään

Lasten kotihoidon tuen kuntalisä eli Vantaa-lisä muuttuu 1.1.2010 alkaen. Vantaa-lisä nousee nykyisestä 143 eurosta 215 euroon kuukaudessa. Vantaa-lisää maksetaan lakisääteisen kotihoidon tuen lisäksi siihen asti, kun perheen nuorin lapsi täyttää kaksi vuotta.

Vantaa-lisää voi saada, jos perheen lapset eivät ole päivähoitossa tai heistä ei makseta yksityisen hoidon tukea. Jos perheessä on esiopetusikäinen lapsi, hänen osallistumisensa esiopetukseen ei vaikuta tuen saamiseen.

Kotona hoidettaville lapsille lisätään kerhotoimintaa ja käynnistetään palvelu satunnaiseen päivähoiton tarpeeseen

Vantaa järjestää kerhotoimintaa tällä hetkellä 29 kerhossa. Kerhot toimivat 1-3 päivänä viikossa kahden tai kolmen tunnin ajan. Kerhotoiminta on suunnitelmallista ja lapsen kasvua ja kehitystä tukevaa.

Uutena palvelumuotona perustamme palvelupisteitä esimerkiksi asioinnin ajaksi tai muusta syystä satunnaisesti päivähoitoa tarvitsevien perheiden tarpeisiin. Satunnaisen päivähoiton järjestelyistä voitte tiedustella lapsenne nykyisen hoitopaikan esimieheltä. Kaikkiaan tiedotamme niistä tarkemmin, kun sijoituspaikat, aukioloajat ym. järjestelyt ovat varmistuneet.

Osallistuminen kerhotoimintaan ja satunnainen päivähoiton käyttö eivät vaikuta kotihoidon tuen suuruuteen.

Takaamme päivähoiton entisessä päivähoitopaikassa

Otamme käyttöön myös päivähoitopaikkatakuun. Jos päivähoito keskeytetään vähintään neljän kuukauden ajaksi, sitoudumme sijoittamaan lapsen toimintavuoden (1.8.) alusta entiseen päiväkotiin tai mahdollisuuksien mukaan perhepäivähoitajalle, jos lapsi tulee päivähoitoon elokuun aikana. Päivähoitopaikkatakuusta tehdään kirjallinen sopimus perheen kanssa. Sopimuksia tehdään 1.1.2010 alkaen niin, että päivähoitopaikkatakuu voi toteutua ensimmäisen kerran elokuussa 2010.

Jos lapselle kuitenkin tarvitaan päivähoitoa ennen sopimuskauden umpeutumista, sopimus raukeaa. Tällöin noudatetaan normaalia päivähoiton hakumenettelyä.

Kysely päivähoitopaikan tarpeesta

Päivähoitopalvelujen muutokset saattavat herättää kiinnostuksenne muuttaa lastenne nykyisiä hoitojärjestelyitä. Valmistelun tueksi tarvitsemme tietoa perheenne ratkaisuksista, kerhotoiminnan ja asiointipalvelun kysynnästä sekä kiinnostuksestanne käyttää päivähoitopaikkatakuuta. Pyydämme Teitä vastaamaan oheiseen kyselyyn 20.11.2009 mennessä, jotta saamme selville perheiden tarpeet ja kykenemme rakentamaan palvelumme niiden mukaisiksi.

Ystävällisin terveisin

Sole Askola-Vehviläinen

Varhaiskasvatuksen johtaja

Vantaan sivistystoimi

Palautetaan lapsen hoitopaikkaan 20.11.2009 mennessä

KYSELY PÄIVÄHOITOTARPEESTA 1.1.2010 LUKIEN

Lapsemme _____

lapsen nimi / lasten nimet

- jatkaa päivähoitossa
- jää pois päivähoitosta __. __ 20__ alkaen

Kun lapsemme jää pois päivähoitosta,

- olemme kiinnostuneet tekemään sopimuksen päivähoitopaikkatakuusta

Olemme lisäksi kiinnostuneet

- kerhopaikasta

(kerhoon haetaan erillisellä hakemuksella)

- käyttämään päivähoitoa satunnaisesti

Vantaalla __.__.2009

vanhemman/vanhempien allekirjoitus

Tiedoksi lasten kotihoidon tuella oleville perheille!

Vantaa-lisän ja sisarusten lakisääteisen tuen saaminen edellyttää, että vanhemmat ilmoittavat KELAan perheen nuorimman lapsen sisaruksen jäämisestä pois päivähoidosta.

Lisätiedusteluihin vastaa lapsen päivähoitopaikan esimies.

KIITOS VASTAUKSESTANNE

VANTAAN KAUPUNKI

Sivistystoimi

§

LIITE 4.

Perheen tulojen vaikutus tukiin ja päivähoitomaksuihin

Yksi lapsi	Palkka vuodessa	Vero %	Verot	Tulot verojen jälkeen	Palkka Brutto kk	Palkka netto kk	Koti-hoidon tuki	Hoitolisä	Kuntalisä	Toisen lapsen lisä	Kolman-nen lapsen	Tuet yhteensä	Vero % tuki-tuloille	Tuki brutto kk	Hoitokulut päivähoitossa
	13080	8,5 %	1112	11968	1090	997	314,28	168,19	215			697,47	4,50%	666,08	66
	27480	19,5 %	5359	22121	2290	1843	314,28	80,84	215			610,12	3,50%	588,77	254
	31176	22,0 %	6859	24317	2598	2026	314,28		215			529,28	3,00%	513,40	254
	39600	25,5 %	10098	29502	3300	2459	314,28		215			529,28	3,00%	513,40	254
Kaksi lasta	Palkka vuodessa	Vero %	Verot	Tulot verojen jälkeen	Palkka brutto	Palkka netto kk	Koti-hoidon tuki	Hoitolisä	Kuntalisä	Toisen lapsen lisä	Kolman-nen lapsen	Tuet yhteensä	Vero % tuki-tuloille	Tuki brutto kk	Hoitokulut päivähoitossa
	13080	8,5 %	1112	11968	1090	997	314,28	168,19	215	94,09		791,56	5,50%	748,02	66
	27480	19,5 %	5359	22121	2290	1843	314,28	80,84	215	94,09		704,21	5,00%	669,00	446
	31176	22,0 %	6859	24317	2598	2026	314,28		215	94,09		623,37	3,50%	601,55	483
	39600	25,5 %	10098	29502	3300	2459	314,28		215	94,09		623,37	3,50%	601,55	483
Kolme lasta	Palkka vuodessa	Vero %	Verot	Tulot verojen jälkeen	Palkka brutto	Palkka netto kk	Koti-hoidon tuki	Hoitolisä	Kuntalisä	Toisen lapsen lisä	Kolman-nen lapsen	Tuet yhteensä	Vero % tuki-tuloille	Tuki brutto kk	Hoitokulut päivähoitossa
	13080	8,5 %	1112	11968	1090	997	314,28	168,19	215	94,09	60,46	852,02	6,00%	800,90	72
	27480	19,5 %	5359	22121	2290	1843	314,28	80,84	215	94,09	60,46	764,67	5,50%	722,61	470,8
	31176	22,0 %	6859	24317	2598	2026	314,28		215	94,09	60,46	683,83	4,50%	653,06	533,8
	39600	25,5 %	10098	29502	3300	2459	314,28		215	94,09	60,46	683,83	4,50%	653,06	533,8